

ලෝකෙන් ම ච්ඡේදය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාළා වූ
සජ්ජිත සද්ධම්ම ප්‍රවර්තය පිණිස.....

සුත්‍රාන්ත පිටකයෙහි සුත්‍ර ධර්ම නිදාන කොට ගෙන,
අනිශ්චයාන ප්‍රවර්තකය වූ 'අනිඛ්ඤාන' නම් වූ විශිෂ්ඨ දහමේ අරුත්
'සුත්‍ර වලට අදාළ කොට' එහි ලා සුත්‍රාර්ථ ලෙස,
පිටිකයෙන් ද විනිවිද දැක, දහමේ ඛණ්ඩක බව සනාථ කරමින්,
බුදු වදනේ අරුත් වූ පරිණාමයෙන් ප්‍රඥාව ප්‍රබුදුවාලමින්,
එදා දුෂ්ප්‍රඥා නොවූවත් ප්‍රඥාවෙන් ම දැන, 'තර්කයට හසුනොවන' මේ දහම
මෙලෙස විවෘත වන විට බබලන 'සුරු' දැකිය හැකි ප්‍රඥාවන්තයින් හට පමණක්ම,
අද ද, **නිවන** මේ යැයි දකින්නට එහි ප්‍රයත්නය ලෙසින් වූ අර්ථාධ්‍යයෙන්
මෙමුලා වූ දහම වෙත අසීමිත දයානුකම්පාවෙන්.....

ලබ්‍ධිනෝරුචකන්ද වන සෙනසුනේ ධර්මාචාර්ය
අතිපුරුෂ මාන්කඩවල සුදස්සන
ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් දේශිත
ප්‍රණීත සද්ධම්ම දේශනා අසුරෙහි !

ධම් දානය පිණිසයි.

ප්‍රථම මුද්‍රණය 2014

මුද්‍රණය

කොලට් ප්‍රින්ටර්ස්

17/2, පැණිරිවත්ත පාර,

ගංගොඩවිල, නුගේගොඩ.

දුරකථනය: 0114-870333

පොත පිළිබඳ විමසීම්:

077-9949906

ප්‍රණායානුමෝදනාවෙන් පිදුම් !

තරාගත මුණි රජ්‍ය නොමැතිව, දෙසු ලොව්තුරු සදහම් ද සැඟව ගොස්,

සහඳුරක චිමියක් සොයා ඒ මේ අත දිවු අප හට,

‘සු - දස්සන’ වූ බැවින් ම අනුත්තර බුද්ධ දර්ශනය මනාව දැක

ඒ මග නිරාවරණය කර දුන් අනුපම කුසල බලය ම,

ඒ උත්තම බුද්ධ පුත්‍රයන් වහන්සේ හට වහ වහා

බිණාශ්‍රව මහරහත් බවින් සිසිල් වූ ඒකාන්ත සුවපත් භාවය සඳහා ම වේවා !

කාම හවයේ, අවිද්‍යාවෙන් වූ සංඛාරයට විපාක ලෙස ඒ ඒ මට්ටමට,

‘පෙනෙන’ බවකට මුසු වූ වර්ණ ඡායා සමඟින්

කෂණයක් පාසා සැප දුක් වේදනා හටගෙන චිත්තයම නිරුද්ධ වෙමින්,

හමු නොවන ඉසව්වක නිර්මිත ලෝකයත්,

පෙනී නිරුද්ධ වූ වර්ණ ඡායා වින්දනය කිරීමේ අවිද්‍යා තණ්හාවෙන්

ආපසු හැරෙන විට අද ලැබූ ගතියට අනුව රැස්වූ සංඥා වලින්

මහස ම යළි රූ ගැන්වෙද්දී, ආයතනයන් විකිනෙක පටලවා,

‘සත්වයින්, දේවල්, කාරණා’ ලෙස බැහැරින් ම දැක රැවටී

සැප දුක් විඳවෙමින් මැවෙන ලෝ වැසියාත්,

වෙන් වෙන්ව, අතිශය සියුම් තීක්ෂණ නුවණකින් දකින අයුරු විවරණය කෙරෙන,

ජීවිතය, මහාභූත තිරයේ වැටී වැටී නොපෙනී යන විත්‍ර ඡායා සැබෑම වී

ඒ සමගින් මානසික ම වූ නර්තනයක රඟදෙන බව සනාථ කෙරෙමින්...,

බැහැරට දූවන නිවරණ විත්තය සංසිඳි, සත්‍යයම දුටු ප්‍රමෝදයෙන් උපන්

‘ප්‍රීති පස්සද්ධි සැප සමාධි’ ධර්මාවයන් නිසා පහළ වන ‘මාර්ගය’ වූ

ආනන්තරික සම්මතේදී පමණක් නුවණට දිස්වෙන විස්මය.....,

බාහිර බව හැඟුණු රූප ද ඇසේ ම නිර්මාණයන් බව ද,

නිමිති නොමැති ආයතන තනි තනිව ඉපිද නිරුද්ධ වන බව ද දැක....

ලෝකයේ කෙළවර ස්පර්ශ කෙරෙමින්.....,
 ලෝකය දෙසට හැරී සිත් වැල් ඉපද වූ ලෝ වැසියාගේ
 අරුත් සුන් මායාවට රැවටී
 අපරිමිත ව විඳි දුක් කන්දරාව ද දැක කළකිරී,
එම ලෝකය දෙසට නොහැරෙන , ලෝක නිරෝධයට ම යොමු වූ
 මේ විවර්තණීය ඥාණ දර්ශනයෙන්
ලෝකයෙන් ම එතෙරට යැවෙන අයුරු ද නිරවුල් කර දෙන....,

කෙළෙස් මලයෙහි අනුශයවත් නොරැඳ සුවිසුද්ධ වූ
 ආර්ය භූමිය වෙතට ම දිවෙන "නිර්මල" අරි අටඟ මග මතට විහිදෙන
 සුදිප්ත ප්‍රභාවක් වූ මේ දහම් පඬුරෙන් ජනිත **මේ උතුම් අරුත්....**
 ආර්ය නිබ්බේදික ප්‍රඥාව ලබා අනුපාදා විමුක්තියෙන් නිවී යන්නට.....,

ඩී. පී. රාජපක්ෂ මෑණියනි !
අයි. එස්. කරුණාරත්න පියාණෙනි !

ඔබ වෙතට පරලොවෙන් සන්නිවේදනය වේවා !

දහම් පිපාසිත දහන් වෙත සත්‍යයේ අමා බිඳු වස්සවන **මේ පිහද,**
 අප සැමහට ම

‘ලෝ වැසියා’ ම ලෝකය ලෙසට දකින මේ මිථ්‍යාවෙන් මිදී
 කිසි ලෙසක හසු නොවන ‘පවතින ලෝකය’ මත පිහිටා
 මතුපිටින් කැරකෙන ‘මැවුණු ලොවේ’ ආයතන මායාවද,
 රැවටෙන හෝ ඇත්ත පෙනෙන, ‘දැකීම’ සිදුවන කෂණයද තමා තුළම දැක
සියල්ලෙන් ම මිදීම සඳහා ම වේවා !

වසන්තා කරුණාරත්න, ආනන්ද කරුණාරත්න ඇතුළු සැම.

පෙරවදන

ථේරවාද බුදු සමයේ මූලිකම අපේක්ෂාව වනුයේ නිර්වාණයයි. සැදැහැවත් බෞද්ධයන් තුළ ඒකායන අභිලාශය නිර්වාණයයි. ඉන් විශුද්ධ වන්නේ නම් ඒ ඉතා අතලොස්සකි. එම නිර්වාණාභිලාශීන් නිර්වාණාපේක්ෂාවෙන් විවිධ මාර්ග අනුගමනය කරන ආකාරය වර්තමානය තුළ බහුලව දක්නට ලැබෙන්නකි. ධර්ම මාර්ගයේ න්‍යාය දහසක් තිබිය හැකිය. නමුත් ඉන් ලැබෙන නිවන් දහසක් තිබිය නොහැකිය. අභාග්‍යයකට අදහ්‍යතන සමාජය තුළ නිර්වාණ බොහොමයක් ද දක්නට ලැබෙයි. නිර්වාණගාමී ප්‍රතිපදාවන් හා ඒ ඒ පුද්ගලයන්ට ඇති නිර්වාණයන්හි බාහුල්‍යත්වය මත ධර්මකාමීන් තුළ ද ඒ ඒ තැන දෝලන චිත්තයන් ඇතිවීම සාමාන්‍ය සංසිද්ධියකි.

සත්‍ය අසත්‍ය දෙක පැහැදිලිව හැඳිනිය හැකිවන අතර සත්‍යය මෙන් පෙනෙන අසත්‍යය තුළ සත්‍යය යටපත් වේ. පිරිසිදු රන් හා යකඩ අතර පැහැදිලි වෙනසක් ඇති නමුත් රන් මෙන් පෙනෙන ලෝහ ඇති කළ ගැනුම්කරු ප්‍රවේසම් විය යුතුය. විමසා බැලිය යුතුය. එමෙන්ම ධර්ම මාර්ගයේ ගමන් කිරීමේදී ද විමසන බුද්ධිය හා තාර්කික ඥාණය අත්‍යවශ්‍යය. එහිදී ශුද්ධාවෙන් සිසිල් නොවූ බුද්ධියෙන් හෝ බුද්ධියෙන් උණුසුම් නොවූ ශුද්ධාවෙන් ද ප්‍රතිපදාව තීරණය කිරීම උගතටය.

වර්තමානයෙහි පෙන්නුම් කරන බොහෝ නිර්වාණයන් මරණින් පසු ලැබෙන නිවන් පිළිබඳවය. බොහෝ දෙනෙක් පෙන්නුම් කරන නිර්වාණයන්ට ජාතිකෂ්‍ය අදාළ වී ඇත්තේ මරණින් මතුය. ජරා, මරණ දුක දෘෂ්ඨි ධර්මයෙහිම අත්හළ නොහැක. ඉපදුන පුද්ගලයා ජරාවට හා මරණයට පත්වන බැවිනි. එසේ ගත් කළ රහතන් වහන්සේ ද අෂ්ටලෝක ධර්මතාව හෙවත් සැප-දුක දෙකට යටත් කොට කතා කිරීමට සිදුවේ. ඒ තුළින් බුදුසමයේ පරම සාන්ද්‍රාණ්ඩිකතාව අභියෝගයට ලක් වේ.

නමුත් බුද්ධ දේශනාවට අනුව ජාතිකෂ්‍ය මේ ජීවිතයේ අත්විඳිය හැක්කකි. ලෝකයෙන් හා ලෝක ධර්මතාවන්ගෙන් දෘෂ්ඨි ධර්මයෙහිම මිදිය හැකිය. ලාභ - අලාභ, යස - අයස, හින්දා - ප්‍රශංසා, සැප - දුක යන කාරණාවන් 'පවත්නා ලෝකය' තුළ ඇති දේවල් නොව 'ලෝකය අපට හමුවන ආකාරයන්ය'.

ලෝකය යනු ස්පර්ශ ආයතන සයයි. මෙම ස්පර්ශායතන සයෙන් ගනු ලබන අරමුණු අෂ්ට ලෝක ධර්මතා අනුව ප්‍රකට වේ. ඒ පිළිබඳව මෙම කෘතියෙහි දීර්ඝ ලෙස සාකච්ඡා කෙරී ඇති අතර එය තාර්කික වූත්, ධර්මානුකූල

වූත් විවරණයක් ලෙස සැලකිය හැකිය. 'ලෝකයේ ජීවත්වන අපට උරුම ධර්මතා අටක් ලෙස අෂ්ට ලෝක ධර්ම පිළිබඳව මෙතෙක් කල් කළ අප තීරණය සදොස් බව' මෙහිදී මනාව පැහැදිළි වී ඇත. ලෝකය හා මනෝවිභවයන් දායක වන ධාතුවෙහි ඒ සඳහා ඇති උපයුක්තතාව පිළිබඳ කෙරී ඇති විවරණය අතිශය ගැඹුරු වනවා සේම අතිශය ප්‍රඥාගෝචර වූවකි. දෘෂ්ටිවාදයන් මගින් මැඩගත් මාන දැලින් ආවරණිත මහසකට විය ගෝචර කිරීම කිසිසේත් කළ නොහැකිය. සංකල්පීය ලෝකයක් තුළ ජීවත් වන අපට එහි ඇති යථාර්ථය හා ලෝකය හැමැති අවුල නිරවුල් කිරීමට මේ කෘතියම ප්‍රමාණවත් වේ යැයි කීම අනතිශයෝක්තියකි. ඒ තරමටම මෙම කෘතිය ගැඹුරු ධර්ම කොටස් ස්පර්ශ කොට එහි සිසිලය වීද ඇත.

මෙම කෘතිය පිළිබඳව සඳහන් කිරීමේදී මෙය මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේගේ දේශනයක් ඇසුරින් සකස් වූවකි. දේශනයක් ලේඛනයට නැගීමේදී වන සාමාන්‍ය ගැටළු මුසු තැන් මෙහිද දැකිය හැකිය. කථනයේදී අධිඅවධාරිත ස්ථාන ලේඛනයෙහි පුනරුක්ති ලෙසින් හමුවිය හැකිය. එසේම ලේඛනයෙහි උපයුක්ත වියරණ රීති මෙහි දැක්වීම මූලික අර්ථයට හානිකර විය හැකි බැවින් සාමාන්‍ය කථන ස්වරූපයම ලේඛනයටත් අන්තර්ගත කොට ඇත. එබැවින් ඇතැම් තැනක යම් වාක්‍ය නොගැලපීමක්ද දක්නට ලැබේ. අවංක සද්ධර්මාධ්‍යායයෙන් ග්‍රන්ථය පරිශීලනය කරන ධර්මානුෂ්ට විය ගැටළුවක් නොවේ යනු අප හැඟීමයි.

විශේෂයෙන් මෙහි දේශකයන් වහන්සේ වූ මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේට පුණ්‍යානුමෝදනා කිරීම යුතුකමකි. මෙම ධර්ම දානමය කුසල ධර්මයේ බලයෙන් උන්වහන්සේට නිදුක් නිරෝගී චිරජීවනය හා මේ ජීවිතයේදීම නිවන් දැකීමට ශක්තිය ධේරුය ලැබේවා ! එමෙන්ම මෙම ග්‍රන්ථයෙහි සෝදුපත් බැලූ මාන්කඩවල සමාහිත ස්වාමීන්වහන්සේටත් මේ පුණ්‍ය කුසල බලයෙන් වහ වනා ධර්මාවබෝධය ම වේවා ! දහම් මග විවර කිරීමට උපරිම සහාය ලබා දෙන මානෙල් පෙරේරා මෂණියන් හට නිවනින් නිවීමම වේවා! තවද, මෙහි දෙවැනි දේශනාව ලේඛන ගත කිරීමේදී සදොස් තැන් නිදොස් කිරීමට සහාය දුන් චන්ද්‍රානි ධර්මප්‍රිය මහත්මියටත්, මුද්‍රණ දායකත්වය සැපයූ ආනන්ද කරුණාරත්න මහතාටත්, මෙය සාර්ථකව මුද්‍රණය කර දුන් කොලිට් ප්‍රින්ටර්ස් අධිපතිතුමන් ඇතුළු සියලුදෙනාටත් මෙම ධර්මදානමය කුසල කර්මය එකසේ හේතු උපනිශ්‍රය වේවා !

මෙයට, සසුන් ලැදී,
නිකවැවේ සුබෝධි හිමි.

පෙළගැස්ම

මුල් දේශනාව අතිශය ගැඹුරු කරුණු බොහොමයක් ම ස්පර්ශ කෙරෙන දීර්ඝ දේශනාවක් බැවින් අවධාරණය විය යුතු සමහර කරුණු අවධානයෙන් ගිලිහී යෑම වැළැක්වීම සඳහා දේශනාව පහත සඳහන් පරිදි ප්‍රධාන කාණ්ඩ තුනකටත්, ඒවා අණු කාණ්ඩ වලටත් බෙදා ඇත.

දේශනාව 1 - ලෝකයෙන් අත්මිදීම - පඩිමලොක ධම්ම සූත්‍රය

1. ලෝකය සහ ලෝ වැසියා යන්නෙහි සැබෑම වූ අරුත්.

1.1	ලෝකය යනු ස්පර්ශ ආයතන හයයි.	2
1.2	'ධම්මායතනය අනුව ගිය' ලෝකයට අයිති මනෝ සම්ඵස්සය.	3
1.3	ධම්මා අටකින් සමන්තාගතව ආයතන සමගම උපදින ලෝකය.	5
1.4	ලෝක ධම්මා අට යනු කුසල සහ අකුසල කර්ම වලට අනුරූප විපාක වූ සැප සහ දුක පමණයි.	6
1.5	'ලෝක ධම්මාවයක් සමඟ උපදින ස්පර්ශ ආයතනයක්' යනු කෂණිකව පෙරළී අභිතස වෙත ධම්මාවයකි.	9
1.6	ලෝකය තුළ වෙසෙන ලෝ වැසියාගේ ස්වභාවය.	10
1.7	සැප සහ දුක් වේදනාවලට අනුව උපදින්නේ ලෝභය හා ද්වේෂයයි.	12
1.8	පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය මත දිස්වෙන ලෝකය සහ ලෝ වැසියා.	13
1.9	ලෝකෝත්තර යනු ලෝකයෙන් චිතෙරට යාමයි.	14
1.10	ලෝකය වෙතට නැඹුරු වූ පමණින් ම අනුශය හටගෙන පුද්ගල භාවය මැවෙන හැටි.	18
1.11	සමථයෙන් තාවකාලිකව ද, විදර්ශනාවෙන් ස්ථිරව ද ලෝකයෙන් මිදීම.	19

2. ලෝකය සහ ලෝ වැසියා මත දිස්වෙන චතුරාර්ය සත්‍යය.

2.1	දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග සත්‍යයන් මතුවෙන අයුරු.	21
2.2	සමුදය සහ මාර්ග සත්‍යයන් දෙකම මනසේ ම උපදින අයුරු.	23

2.3	'රජපය දැකීම' යනු 'වර්ණාවත් වූ හැඩයක සටහන් මාත්‍රයක්' ක්ෂණිකව පෙනී නොපෙනී යාමක් පමණයි.	26
2.4	පෙනෙන වර්ණාවත් සටහන් මාත්‍රය (චිත්‍රය) තුළ ඇති දේ ඇත්ත වූ විට ආයතන චිකිට පැටලෙන අයුරු.	28
2.5	සියල්ලෙන්ම චිකිට අත්මිදෙන්හට නම් දර්ශනයක් ම අවශ්‍යයි.	29
2.6	ඇස නම් වූ තිරය මත වැටෙන චිත්‍රයට ජීවය නොදුන් විට මතු වෙන යථාර්ථය.	33
2.7	පෙනී නොපෙනී යන වර්ණ මාත්‍රය සජීවීකරණය නොකළ විට දැකිය හැකි 'සත්‍යය වූ ම අනිත්‍යය දර්ශනය'.	36
3.	දක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී ප්‍රතිපදාව	
3.1	සත්‍ය ඥාණයේ ස්වභාවය.	38
3.2	කෘත්‍ය ඥාණයේ අවසන් ඉලක්කය.	40
3.3	අර්හත්වය වෙතටම නැඹුරු වන කෘත්‍ය ඥාණය.	43
	i. සුචිභාග ප්‍රතිපදාවෙන් කෙළෙස්වල රළු මට්ටම දුරු කර බාහිරයෙන් අත්මිදීම.	44
	ii. ආධිකාර්මයේ පිහිටා ලබන 'සම්මා' සමාධියෙන් කාමාවචරයෙන් මිදී රූපාවචරයේ පිහිටා අර්හත්වය වෙතටම.	46
	iii. සැබෑම වූ විමුක්ති මාර්ගය.	49
3.4	අද අපි පටන් ගත යුතු තැන.	51
3.5	ඒ අනුත්තර තථාගත ශ්‍රී සද්ධර්මයේ සුවිශේෂී බව.	52
3.6	ඔප්පු කිරීම අපහසු, නමුත් විමුක්ති මනසකට ම පෙනෙන විස්මිත යථාර්ථය - බාහිර ලෙස හැඟෙන රූපයද තමා තුළම බව.	54
3.7	පෙර කිසිදු ඇහැර නූපන්නේ නම් අද බාහිරව කිසිම රූපයක් තියෙයිද?	56
3.8	සැබෑ ම සලායතන නිරෝධය යනු කුමක් ද ?	57
3.9	දුකෙන් පිරි ලෝකය නූපදින චිකිම මග මෙයමයි.	59
3.10	නිවන් ප්‍රාර්ථනාවේ යථාර්ථය.	60
	දේශනාව 2 - ලෝකයේ කෙළවර - රොහිතස්ස සූත්‍රය	61
	උපග්‍රන්ථය - වෙනත් දේශනා වලින් උපුටා ගත් වැඩිදුර අර්ථ පැහැදිලි කිරීම්	84

ලෝකයෙන් අත්මිඳීමට

නමෝ තසු නගවතො අරහතො සම්මා සම්මුඤ්ඤාසා

(සාවර්ණිකදානං)

අට්ඨමෙ නිකඛවෙ, ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිවත්තනි, ලොකො ච අට්ඨලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තනි. කතමෙ අට්ඨ : ලාභො ච අලාභො ච අයසො ච යසො ච නිපදා ච පසංසා ච සුඛං ච දුකඛං ච ඉමෙ ඛො නිකඛවෙ අට්ඨලොකධම්මෙ ලොකං අනුපරිවත්තනි, ලොකො ච ඉමෙ අට්ඨලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තනි.

- අභිගුත්තර නිකාය, අට්ඨක නිපාතය
- පඨමලොක ධම්ම සුත්තං

සැඳහැනි වාසනාවන්ත පින්වතුනි, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මහණෙනි, අට්ඨමෙ නිකඛවෙ ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිවත්තනි මේ ධර්මතා අටක් තියෙනවා ලෝකය අනුව පෙරළෙනවා. ලෝකයේ පෙරළෙන ස්වභාවයෙන් යුක්ත ධර්මතා අටක් තියෙනවා. ලොකො ච අට්ඨලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තනි - ලෝ වැසි තෙමේ ද ඒ අට ලෝ දහම අනුව පෙරළෙනවා.

එතකොට ඔන්න හොඳට බලාගන්න. ලෝකයේ පවතින ධර්මතා අටක් තියෙනවා. ඒක පුද්ගලයෙක්ගේ නෙමෙයි, කෙනෙක්ගේ නෙමෙයි. ලෝකයේ පවතින ධර්මතා අටක්. කාම ලෝකයේ වේවා, රූප ලෝකයේ වේවා, අරූප ලෝකයේ වේවා, ලෝකය කියන තැනක පවතින ධර්මතා අටක් තියෙනවා. එතකොට ලොකො ච අට්ඨ ලොක ධම්මෙ අනුපරිවත්තනි - ලෝකයා ද ඒ ධර්මතා අට අනුව පෙරළෙනවා.

මෙන්න මෙනෙදී හොඳ වටිනා අදහසක් තියෙනවා ඉතා සියුම්ව බලන්න. ලෝකයා කියන වචනය, ලෝ වැසි තෙම කියන වචනය, ලෞකික කියන වචනය ලැබෙන්නේ, ලෝකයා කියන කාරණාව ලැබෙන්නේ, අර ලෝක ධර්මයට නැඹුරු වෙලා පවතින තැනටයි.

මේ ධර්මතා අටක් තියෙනවා. ඒ ලෝක ධර්මතා. කෙනෙක්ගේ නෙමෙයි,

පුද්ගලයෙක්ගේ නෙමෙයි, සත්වයෙක්ගේ නෙමෙයි, ධර්මතාවයක්, හේතු ප්‍රත්‍යයයි, හේතු ඵල දහමක්, අනාත්ම ස්වභාවයක්, අනිත්‍ය ස්වභාවයක්, දුක් ස්වභාවයක් වූ ධර්මතා ටිකක්. ඒකේ පුද්ගලයෙක්, සත්වයෙක්, කෙනෙක් කියන කිසිවක් නැහැ.

යම් කිසි තැනක ලෝක වාසියෙක්, ලෝකයේ ඉන්න සත්වයෙක්, ලෝකික කෙනෙක්, යන ගණයට යන්නේ මෙන්න මේ ධර්මතා අට අනුව යෙදුණු, පෙරළුණු මනසක් තිබෙන තැනැත්තා. එතකොට ලෝකයා කියන වචනෙන් හඳුන්වන්නේ, ලෝකිකයි කියන වචනය භාවිතා කරන්නේ හැමවෙලාවෙම ලෝක ධර්මතා අනුව පෙරළෙන, ලෝක ධර්මතාවයන්ට නැඹුරුවෙලා පවතින මනසක් ඇති මට්ටමටයි. අපි මේක විස්තර කරලා බලමු.

1. ලෝකය සහ ලෝ වැසියා යන්නෙහි සැබෑ ම වූ අරුත්.

1.1 ලෝකය යනු ස්පර්ශආයතන හයයි :

එතකොට, අට්ඨමෙ නිකඛවෙ ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිච්ඡන්තනි මහණෙනි මේ ධර්මතා අටක් ලෝකය අනුව පෙරළෙනවා. මොනවද මේ ධර්මතා අට? ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක කියන මෙන්න මේ අට ලෝක ධර්මතා අටක්. ලෝකය කිව්වහම හැමවෙලාවෙම මේ ධර්මතා අට වෙනස් වෙව් පෙරළි, පෙරළි පවතින්නේ. ඔය පෙරළි, පෙරළි වෙනස් වෙව් පවතින සිද්ධියටයි ලෝකය කියලා කියන්නේ.

දැන් අපි බලමු ලෝකය කියලා කියන්න හේතුව මොකක්ද කියලා. තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා දුස්සති පදුස්සති ලොකො - බිඳෙන, පළුදුවෙන නිසා ලෝකය, මේක මේ අර්ථයෙන් ගන්න. සැප කියන එක නිටින්නේ නැහැ. ඒක බිඳෙනවා. පළුදු වෙනවා. ආයේ දුක එනවා. දුක කියන එක නිටින්නේ නැහැ. බිඳෙනවා, පළුදු වෙනවා, ආයේ සැප එනවා. විටෙක ලාභයක් වෙනවා. ඒක පවතින්නේ නැහැ. ආයේ අලාභයක් වෙනවා. ඒකද පවතින්නේ නැහැ. එතකොට මේ ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක කියන ධර්මතා අටට තමයි ලෝක ධර්මතා කියලා පැහැව්වේ.

ඔය ලෝක ධර්මතා අට අපේ ජීවිතයට ගන්නොත්, දැන් සංකල්පයක් හැටියට මවා ගන්න එපා, තමන් ඉතුරු කරලා තමන්ගෙන් පරිබාහිරව තියෙන භෞතිකව සකස් වුණු ලෝකයක් ඔය පින්වතුන් සිහි කර ගන්න එපා. මෙතැනදි

වටිනේ ඒකයි. මෙතනදී ඔය ලෝක ධර්මතා අට පවතින ලෝකය හැටියට දකින්න අපේ ස්පර්ශ ආයතන හය: චක්ඛු සම්පිස්සය, සෝත සම්පිස්සය, ඝාණ සම්පිස්සය, ජීවිහා සම්පිස්සය, කාය සම්පිස්සය, මනෝ විඤ්ඤාණ සම්පිස්සය.

1.2 'ධම්මායතනය අනුව ගිය' ලෝකයට අයිති මනෝ සම්පිස්සය:

ඔය මනෝ විඤ්ඤාණ සම්පිස්සයේ වෙනසක් තියෙනවා. වෙනසක් තියෙනවා කිව්වේ මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ව උප්පත්ති මනෝ විඤ්ඤාණං කියලා පෙන්නන මට්ටමක් තියෙනවා නේ. හැමවෙලේම මෙන්න මේ මට්ටම තමයි ලෝකික වෙන්නේ. ඊට එහා ලෝකෝත්තර මට්ටමෙන් මනෝ විඤ්ඤාණ සම්පිස්සයක් තියෙනවා. එතැනදී, මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ව කියන ධර්මතාවයක් යෙදෙන්නේ නැහැ.

ඒ නිසා ලෝකික සිද්ධීන් හඳුනාගන්න, මනෝමය ලෝකික සිද්ධිය හඳුනාගන්න අපිට පුළුවන්, ස්පර්ශ ආයතනයේ හයවෙනි ආයතනය ජර්ඛායතනය කියන තැන ලෝකිකයි හැටියට අපිට පෙන්නන ඔය මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ව උප්පත්ති මනෝ විඤ්ඤාණං කියන පරියායෙන්.

මනෝ ධාතුව මුල් කාරණාව කරගෙන මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ව උප්පත්ති මනෝ විඤ්ඤාණං කියන සිද්ධිය හොඳට අපි බැලුවොත්, අපේ කෙළෙස් වලින් තුන් කාලක් අඩු වෙනවා. මොකද, ජීවිතයේ වැඩිම බරක් අපිට ගෙනත් දෙන්නේ, සියලු කෙළෙස් ටික අපිට ලබා දෙන්නේ මෙන්න මේ මනෝ විඤ්ඤාණය. මම කියන්නේ හැම තැනකදීම නිස්වෙන අඩුව පුරවන්නේ මෙයා. මම ඔය විටෙකදී මතක් කරනවා නේ අපි එක පැත්තක් බලලා තව පැත්තක් බලද්දී ඉස්සෙල්ලා බලපු එක ඇත්තටම නිරුද්ධ වෙලා. නමුත් නිරුද්ධ වුණු දේ නිරුද්ධ වුණු බව නොපෙන්වා ඇති බවට පෙන්නන ටික කරන්නේ සම්පූර්ණ මනෝමයෙන්.

එතැනදී මේ මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ව උප්පත්ති මනෝ විඤ්ඤාණං කියන සිද්ධාන්තය හොඳට හඳුනා ගත්තොත් බාහිරය අනුව ගිය ධර්මතාවයෙන් අපේ මනස මිඳෙනවා. බාහිරය අනුව කියන්නේ ධම්මායතනය අනුව ගිය ධර්මතාවයෙන් අපේ මනස මිඳෙනවා. එහෙම නැත්නම් අතීතය අනාගතය අනුව ගිය ධර්මතාවයෙන් අපේ මනස මිඳෙනවා එක් ක්ෂණයකින්ම. මොකද අතීත සහ අනාගත කියන අන්ත දෙක අනිවාර්යයෙන් ම අපේ ජීවිතයට ඇතුළු වෙන්නේ මනෝ විඤ්ඤාණය හරහා. වෙන කිසිම ආයතනයක් නැහැ.

අතීතය සහ අනාගතය කියන අන්ත දෙක, ඒ කියන්නේ අතීතයේ යම්තාක්ම මේ මොහොත වෙත කොට මේ ස්පර්ශ ආයතන හය හරහාම නිරුද්ධ වුණු, දැකපු, අහපු හැම දෙයක් ම අපට අරගෙන දෙන්නේ මනෝ විඤ්ඤාණය හරහා. මේ මොහොත වෙත කොට නාම නූපන්න, නොකළ, නමුත් තව දුක් විඳින්න තියෙන, හෙට වේවා, සතියකින් වේවා, මාසෙකින් වේවා, අවුරුද්දකින් වේවා සිදුවෙන දෙයක් ගැන හෝ කළ යුතු දෙයක් ගැන හිතලා අපිට අනාගතයේ දුක් විඳින්න තියෙන ඔක්කොම දේවල් අරගෙන දෙන්නේ මනෝ විඤ්ඤාණයෙන්. පිරිසිදුවම වර්තමානයක මනෝ විඤ්ඤාණය පවතින්නේ බෙහෙවින්ම ස්වල්පයයි.

එතකොට ඔය නිරුද්ධ වුණු, නැත්නම් මළ සහ නූපන්න කියන ධර්මතා දෙකකයි හැමවෙලාවෙම අපිව ජීවත් කරන්නේ. අපි ජීවත් වෙන්නේ මේ මනෝ විඤ්ඤාණයෙන්. ඒ නිසා මේ මනෝ විඤ්ඤාණ අත්දැකීම තේරුම් ගැනීම, බෙහෙවින්ම නිරුද්ධ වෙලා, නිරුද්ධ වුණු අතීතය අරභයා දුක් විඳින මනසකට සුවපත් වෙන්න තියෙන එකම තැන. නූපන්න අනාගතයක් අරභයා නොයෙක් විදිහේ දුක් කරදර සහ ඒ වාගේම බලාපොරොත්තු ඇති කරගෙන එයින් පිඩා විඳින මනසකින් මිදෙන්න තියෙන එකම මග මේ මනෝ පටිච්ච ධර්මෙ ව උප්පජ්ජති මනෝ විඤ්ඤාණං කියන තැන හඳුනා ගැනීම.

එතකොට මෙතැනදී මේ මනෝ විඤ්ඤාණ සම්පිස්සය කියන එකට හැමවෙලාවෙම දකින්න ඕනේ මනෝ පටිච්ච ධර්මෙ ව උප්පජ්ජති මනෝ විඤ්ඤාණං කියලා. මොකද ඒ විඳිනට හැකුවත් තියෙනවා. ලෝකෝත්තර වගේ සිත්වලදී කවදාවත්ම, ඒ කියන්නේ මෝහය නැති මට්ටමේ සිත්වලදී මනෝ පටිච්ච ධර්මෙ ව උප්පජ්ජති මනෝ විඤ්ඤාණං කියලා සිද්ධියක් වෙන්නේ නැහැ. කෙලින්ම ප්‍රකෘතියෙන් ධර්මායතනයයි, මනෝ විඤ්ඤාණයයි විතරයි තියෙන්නේ. හම්බවෙන දේ තුළ වර්තමානයක නුවණ යෙදෙනවා. අතීතය කියලා දෙයක් සිහි කළත් එයාට එතැන අතීතයක් නැහැ.

අපි කියමු ලෝකෝත්තර නුවණක් තියෙන කෙනෙක්, නැත්නම් රහතන් වහන්සේනමක් කියලා. ඊයේ කරපු සිද්ධියක් සිහි කළාට එයා දන්නවා ඊයේ කරපු දේ සිහි කරනවා කියලා සිහි කරන සිද්ධිය වර්තමානයයි, මනෝමයි හේද කියලා. සිහි කරන බව නිසාම ඒකේ මුලාව නැතිව, ඒකේ කම්පා වෙන්නේ නැතිව, ඒක නිරුද්ධ වුණා කියලා දකින මට්ටමක ඉඳුගෙනම කරන්න පුළුවන් තරමට එනවා. ඒකයි වර්තමානයක ධර්මාරම්භණයක් ම දැනගන්නවා කියන නුවණ එයාට තියෙනවා.

ඒ නිසා ඔය ස්පර්ශ ආයතන හය ගනිද්දී, මනො පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පාද්ධි මනො විඤ්ඤාණං කියන මට්ටමේ ස්පර්ශ ආයතන ලෝකිකයි කියලා හැමවෙලාවෙම දකින්න. (උපග්ග්ථය 1)

1.3 ධර්මා අටකින් සමන්තාගතව, ආයතනය සමගම උපදින ලෝකය:

එතකොට ඔන්න ඔය ස්පර්ශ ආයතන හයට කියන්නේ අපේ මාතෘකාව හරහා - ලෝකය.

එතකොට ඔය ලෝකය තුළ ඔය ස්පර්ශ ආයතන හයට අපට සැප, ඒ වගේම ප්‍රශංසාව, ලාභය, යස කියන ධර්මතා හතර ලබා දෙනවා ඇහෙන්න බලන රූපවලදී, ප්‍රිය වූ මනාප වූ රූපවලින්. අලාභය, අයස, හින්දාව, දුක කියන ධර්මතා හතර අපට ලබා දෙනවා ඇහැට පෙනෙන දුක් සහගත මට්ටමේ රූපවලින්. එතකොට මේ අට ලෝ දහම කියන ධර්මතාවය තුළ තියෙන්නේ සැප-දුක කියන දෙක. ධර්මතා හතරක් සැප පැත්තට, ධර්මතා හතරක් දුක පැත්තට.

එතකොට මෙයින් ප්‍රිය වූ මනාප වූ අරමුණු - රූපයක් ගත්තොත් ඔන්න ඒක සැපක්. නමුත් ලෝක ධර්මතාවය තමයි ඒ ප්‍රිය වූ මනාප වූ රූපය රැ දෙන්නේ නැහැ, හිටින්නේ නැහැ. ඒ රූපය නැතිවෙනවා. එතකොට ඔන්න සැපය නැතිවෙනවා. අප්‍රිය අමනාප වූ රූපයක් එත කොට ඒක දුකක්. දුකද රැ දෙන්නේ නැහැ. දුකද නැතිවෙනවා. ඊට පස්සේ කනට අපට ශබ්දයක් ඇහෙනවා. අහවලා බොහොම හොඳයි කියලා. එතකොට ඒ ශබ්දය තුළින් ප්‍රසංශාවක් ලැබෙන්න පුළුවන්. නැත්නම් අපිට කවුරුහරි බනිනවා, හින්දාවක් ලැබෙන්න පුළුවන්. කයට අපිට මෘදු මොලොක් පහසක් ලැබෙන්න පුළුවන්, ඒක සැපයක්. කයට කටුවකින් ඇතිලා මොකක් හරි වෙන්න පුළුවන්, ඒක දුකක්. අපි රූපයක් බලාපොරොත්තුවෙන් යනවා. ඒ රූපය අපිට ඒ විදිහටම ලැබෙනවා, ලාභයක්. සමහරවිට නොලැබෙනවා, අලාභයක්. අපි බලාපොරොත්තුවෙන් යනවා ප්‍රිය වචනයක් අහන්න. අහන්න ලැබෙන එක ලාභයක්. ඒක අහන්න ගියහම හම්බවෙන්නේ බැහැරක්. ඒක අලාභයක්. මේ එකම සිද්ධිය තියෙන්නේ.

මේ වගේ, අට ලෝ දහම කිව්වහම හොඳට බලන්න තමන්ගෙන් පරිබාහිරව, 'තියෙන ලෝකෙක' සැප දුක් හම්බවෙනවා කියලා, තියෙන ලෝකෙක සැප දුක් අරමුණු තීරණය කරන්න එපා. ඒ අරමුණ සැප හෝ දුක් කියන කාරණාව තීරණය වෙන්නේ තමන්ගේ ජීවිතයට සාපේක්ෂව. මොකද, උදාහරණයක් හැටියට

දැන් සිනිදුවක් ගන්න. සමහර කෙනෙක් කෑ ගහලා නටන මට්ටමේ රළු සිනිදුවකට ගොඩක් කැමතියි. ඒක එයාට ප්‍රියයි. ඒ සිනිදුවම සමහර කෙනෙකුට හරිම අප්‍රියයි. අමරදේව මහත්මයාගේ හෝ කාගේ හරි නිවුණු මට්ටමේ සිනිදුවකට එයා ප්‍රියයි. නමුත් මේ මට්ටම අර නටන බයිලා කියන වගේ තරුණ මට්ටමේ කෙනෙකුට අප්‍රිය එකක් වෙන්න පුළුවන්.

ඒ නිසා වස්තුවක් ප්‍රිය හෝ අප්‍රිය වෙන්නේ කෙනා කෙනාගේ මනස හා සම්බන්ධ වෙලයි. එහෙම නැතුව මේ ලෝකය තුළ ප්‍රිය හා අප්‍රිය කියලා කිසිම දෙයක් තියෙනවා හෝ ද්‍රව්‍ය කාරණා තියෙනවා නෙමෙයි.

මෙතැනදී අපි තේරුම් කර ගන්නට ඕනේ සැපයට හේතු වූ රූප ස්පර්ශය නිසා සැප සහගත ධර්මයන් ලැබෙනවා. දුකට හේතු වූ රූප ස්පර්ශය නිසා දුක් සහගත ධර්මයන් ලැබෙනවා. ඒ ධර්මතාවය, කෙනා කෙනාගේ ධාතු නානත්වය මත - චක්ඛු ධාතු, රූප ධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතු කියන ධර්මතාවයේ නානත්වය මතයි සැප හෝ දුක හෝ එන්නේ. සෝත ධාතු, ශබ්ද ධාතු, සෝත විඤ්ඤාණ ධාතු කියන ධර්මතාවයේ නානත්වය මතයි සැප හෝ දුක හෝ එන්නේ. එතකොට මට මෙතැනදී මතක් කරන්න ඕනෙ වුණේ මේ ලෝක ධර්මතා අට කියන කොට ස්පර්ශ ආයතන හය හරහා උපදින අරමුණු ම දකින්න. එහෙම නැතිව එයින් පරිබාහිරව ඉතුරු වුණු, තියෙන ලෝකයක් දකින්න එපා.

ඇත්තටම ලාභයක් හෝ අලාභයක් හෝ යසක් හෝ අයසක් හෝ නින්දාවක් හෝ ප්‍රශංසාවක් හෝ සැපක් හෝ දුකක් හෝ කියන ධර්මතා අපේ ජීවිතයට හම්බ වුණා නම් මේ ස්පර්ශ ආයතන හය හරහායි හම්බ වෙන්නේ. කාම මට්ටමේ ස්වභාවය නම් ඔය ආයතන දෙක තුනක් ම පටළලා තමයි ලාභය හදා ගන්නේ. හැත්තම් අලාභය හදා ගන්නේ. නින්දාව හෝ ප්‍රශංසාව හෝ හදා ගන්නේ. කනට ඇහෙන එකයි ඇහැට පෙනෙන එකයි ඔය වගේ ආයතන දෙක තුනක් ම එකතු කරලා. ලෝකයේ ස්වභාවයයි ඒ.

1.4 ලෝක ධර්මතා අට යනු කුසල සහ අකුසල කර්ම වලට අනුරූප විපාක වූ සැප සහ දුක පමණයි:

එතකොට මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට පෙන්නුවා ලෝකය කියලා. ලෝකය කියන එක හොඳට විස්තර කරලා, විග්‍රහ කරලා බැලුවොත් මේ අපට හම්බවෙන ස්පර්ශ ආයතන හයටයි ලෝකය කියන්නේ. ඒ ලෝකය කියන තැන පවතින්නේ

ඔය ධර්මතා අට විතරමයි. එක්කෝ සැප සහගත අරමුණක් හමිබවෙයි. එක්කෝ දුක් සහගත අරමුණක් හමිබවෙයි. ඒක සැප වශයෙන් හෝ දුක් වශයෙන් හෝ ප්‍රිය වශයෙන් හෝ අප්‍රිය වශයෙන් හෝ නින්දා වශයෙන් හෝ ප්‍රශංසා වශයෙන් හෝ යස වශයෙන් හෝ අයස වශයෙන් හෝ කියලා සැප සහ දුක කියන දෙකට බෙදිලා. මේ ස්පර්ශ ආයතන හය කියන ධර්මතාවය ලෝකය, ලෝකය තුළ තියෙන්නේ සැප සහ දුක කියන ධර්මතා දෙකක්.

මොකද නව පැත්තකින් ඕක බෙදිලා ගොඩක් අතකට විහිදිලා යනවා. ලෝකය කියන එක සැප සහ දුක මත නතර වෙලා තියෙන්නේ මොකද, අකුසල කර්ම සහ කුසල කර්ම කියන දෙකක් මත නිසයි ලෝකය පිහිටලා තියෙන්නේ. අකුසල කර්ම තියෙන නින්දා දුක කියන එකක් විද්‍යමානයි. කුසල කර්ම තියෙන නින්දා ලෝකය තුළ සැප කියන එකක් විද්‍යමානයි. ලෝකයක තියෙන්නේ සැප - දුක් දෙක. එකම සැපය ප්‍රභේද වශයෙන් හම් කරලා තමයි ලාභය, යසස, ප්‍රශංසාව, සැප කියන කාරණාවකින් කතා කරන්නේ. ලාභ මට්ටමෙන් ගත්තොත් සැපය කියන එක ලාභයක්. ලාභය කියන එක සැපයක්. එකම දුක තමයි ප්‍රභේද වශයෙන්, පරියාය වශයෙන් අපි නව පැත්තකින් අලාභය, අයස, නින්දාව, දුක කියලා කතා කරන්නේ. නමුත් මේ දෙකේම තියෙන්නේ සැප සහ දුක කියන ධර්මතා දෙක පදනම් වෙලා.

ලෝකය කියන ධර්මතාවය කියන්නේ ස්පර්ශ ආයතන හයට. ඒ ස්පර්ශ ආයතන හය විස්තර කරන්න ගියොත්, විග්‍රහ කරන්න ගියොත්, බලන්න ගියොත් අපට හමිබ වෙන්නේ සැප සහ දුක කියලා ධර්මතා දෙකකුයි තියෙන්නේ කියන කාරණාව. සැප සහ දුක කියන කාරණා දෙකක් විතරක් ඇයි මේ තුළ නිර්මාණය වෙන්නේ කියලා බැලුවහම ඒකට හේතුවක් තියෙනවා. මොකද, ලෝකය කියන එක ඇති කරන්න හේතුවෙන ප්‍රභවය, නැත්නම් මූලය කියන ධර්මතාවය දිනා බැලුවහම 'කර්මය'.

කර්මය තියෙන්නේ කළ කර්ම සහ සුදු කර්ම කියලා ධර්මතා දෙකක්. නැත්නම් ඔය දෙක කවලමේ. ඒකෙදි වෙනවෙනමත් තියෙනවා. මිශ්‍රවත් තියෙනවා. කළ කර්ම විතරක් තියෙන ටිකට අපි කියනවා අපාය කියලා. එතැන සැපය මිශ්‍ර නොවී තනිකරම දුක. සුදු කර්ම කිව්වහම දැන් බුහිම ලෝක මට්ටම ගත්තහම දුක හා මිශ්‍ර වෙන්නේ නැතිව තනිකරම සැප. ඊට මෙහා මනුෂ්‍යය ලෝකය, දිව්‍ය ලෝකය වගේ දේවල් කළ කර්ම. විටෙක

සැපත් විඳිනවා. විටෙක දුකත් විඳිනවා. මේ දෙක මිශ්‍රයි. නව නියෝගවා කළු නොවු, සුදු නොවු **කර්මක්ෂය කර්ම පිණිස පවතින 'කර්ම'** කියලා. ඒකට නමයි ලෝකෝත්තර කියලා කියන්නේ. ඒක ලෝකයට අදාල නැහැ.

එතකොට මෙතැන්දි ලෝකය කියන ධර්මතාවය සැප සහ දුක හැටියට බෙදන්නට වුණේ ලෝකය ඇති කරන හේතුව නැත්නම් ප්‍රභවය කියන කාරණාව කුසල සහ අකුසල, නැත්නම් කළු කර්ම සහ සුදු කර්ම කියන පරිණාමයන් පවතින නිසා. ඒ නිසා ලෝකය කියන ධර්මතාවය තුළ අපට දුප්පත්කම කියන එක නැති කරන්න බැහැ. පොහොසත්කම කියන එක නැති කරන්න බැහැ. ඒකට ඊර්ෂියා කරලා වැඩකුත් නැහැ. මොකද, එහෙම ලෝකය තුළ ධනවත්කම හෝ නිර්ධනකම කියලා බෙදන්න බැරි නම්, කුසල සහ අකුසල කියලා බෙදන්නත් බැහැ. මොකද අපි සත්ව භාවයෙන්, පුද්ගල භාවයෙන් කතා කළාට, මෙතන නියෝග යථාර්ථයත් තේරුම් කරගන්න ඕනේ. මේ අකුසල කර්මය නැමැති ධර්මතාවය ඇති තාක් ලෝකය තුළ අලාභය, අයස, නින්දාව, දුක කියන ධර්මතා ටික විද්‍යමානමයි. අපි මොන තරම් දුකයි, දුක් විඳිනවා කියන තැනක වුණත් ඔය හතර තුළයි ජීවත් වෙලා තියෙන්නේ. ලෝකයේ මොන මට්ටමක කෙනෙක් හරි සැප විඳිනවා කියලා කිව්වනම් ලාභය, සැපය, යස, ප්‍රශංසාව කියන මේ ධර්මතා ටිකේයි ජීවත් වෙලා තියෙන්නේ.

එතකොට ඔය ධර්මතාවයන්ගේ ස්වභාවය තේරුම් ගන්න. කිසිම පුද්ගලයෙක් හෝ, ඒ කියන්නේ කාම භූමියේ සත්වයෙකුට, රූප භූමියේ සත්වයෙකුට, අරූප භූමියේ සත්වයෙකුට, ලෝකෝත්තර මට්ටමේ රහතන් වහන්සේ කෙනෙකුට හෝ කිසි කෙනෙකුට අයිති නැති, කිසිම භූමියකට බෙදන්න බැරි ධර්මතා ටිකක් තමයි ඔය ස්පර්ශ ආයතන හයේ තියෙන ලෝක ධර්මතා ටික. ඕන කෙනෙක්ගේ නෙමෙයි. කාගෙවත් නෙමෙයි.

දැන් අපි ඔය ටික දන්නේ නැති නින්දයි ස්පර්ශ ආයතන හයම මගේ කියලා අල්ලාගෙන ඉන්නේ. දැන් මේ ලෝකය මගේ කියලයි ඉන්නේ. ඒකමයි මේ ලෝකය අරහයා තියෙන තණ්හාව. ඔතැන තියෙන්නේ හේතු එල දහමක්, පටිච්ච සමුප්පන්න බවක්, සැප සහගත රූපයක් ඇති වෙන්න තියෙන හේතු ටික නිසා සැප සහගත අරමුණක් ඇති වෙනවා, ඒ හේතු ටික නැතිවෙන කොට ඒ සැපය නැති වෙනවා කියන ධර්මතාවයක්. ඊළඟට දුක් සහගත හේතු නිසා හටගන්න ධර්මයෝ ඒ හේතු ටික නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියලා මේ ලෝක ධර්මතාවය පෙරළි පෙරළි යනවා.

1.5 'ලෝක ධර්මතාවයක් සමඟ උපදින ස්පර්ශ ආයතනයක්' යනු කෂණිකව පෙරළී අතිත්‍යය වෙත ධර්මතාවයකි:

අපි අට ලෝ දහම ධර්ම චක්‍රය හැටියට, චක්‍රයක් විදිහට අදිනවා නේද ? රෝදයක් හැටියට හදනවා නේද ? හැමවෙලාවෙම රෝදයේ පොළොවට තියෙන්නේ එක ගරාදියයි. අටෙන්ම බිම පිහිටලා නැහැ. රෝදය කරකෙන හැමවෙලේම එක ගරාදියක් තමයි පොළොවේ පිහිටන්නේ. නමුත් ඒ ගරාදියේම විතරක් තිබුණොත් ගමනක් නැහැ. ගමනක් තියෙන්න නම්, ගමනක් වෙන්න නම් මේ රෝදය පෙරළෙන්න ඕනේ. පෙරළෙන කොට හැමවෙලාවෙම එකම ගරාදිය පොළොවට හිටින්නේ නැහැ. ඒක ටිකක් උඩට යනවා, ඊගාව එක එතැනට එනවා. ඒක උඩට යනවා. ඊගාව එක එතැනට එනවා කියලා වටේම යනවා නේද ?

ඒ වගේ මේ ස්පර්ශ ආයතන හයේ ලාභ, අලාභ, යස, අයස, හින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියලා අටක් නොතිබුණා නම්, එක ගරාදියක් පොළොව මත පිහිටියා වගේ හැමවෙලාවෙම අපේ ජීවිතය වෙලා එකකින් තියෙයි. එක්කො සැප සහගත ම එකක්. ඒක හැමවෙලේම තියෙන්නේ නැහැ. මේක යන එකක්. ඒක වෙනස් වෙලා ඔන්න දුක් සහගත එකක් එනවා. ඒකත් තියෙන්නේ නැහැ. රෝදය පෙරළෙන හින්දා, පොළොව මත වෙත ගරාදියක් පිහිටනවා වගේ ටිකකින් ආයේ වෙත අරමුණක ඉන්නේ.

ලාභ, අලාභ, යස, අයස, හින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියන අට තැනක් අපට හම්බවෙන විදිහට මේ ධර්මතාවය නොපෙරළිනා නම් අට තැනක් හම්බ වෙන්නේ නැහැ. එහෙම වුණොත් ලෝකයක් කියන ගණයට යන්නේ නැහැ. ලෝකයේ ජීවත් වෙන්නෙක් යන ගණයට යන්නේ නැහැ. ඒ කියන්නේ මේ රටිය යන එකක් කියන ගණයට යන්නේ නැහැ. හැමවෙලේම එක ගරාදියකින් ම තියෙන්නේ වගේ, එහෙම වුණොත් අතිත්‍යයි කියන්න ඕනෙත් නැහැ. නිත්‍යයි කිව්වට කමක් නැහැ. බැරවෙලා සැපයේ පිහිටලා හිටියොත් එයාට සැපමයි. දුකේ පිහිටලා හිටියොත් දුකමයි කියන තැනකින්මයි හැමවෙලාවෙම ඉන්න වෙන්නේ. නමුත් එහෙම සිදුවෙන ධර්මතාවයක් නැහැ.

ඒ නිසා මේක හොඳට තේරුම් ගන්න. මේ ස්පර්ශ ආයතන හය නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නේ ඉබේමයි. කිසිම පුද්ගලයෙක් මෙතන නැති, පුද්ගලයෙක් කරන්නේ නැති අනාත්ම වූ ධර්මතාවයක් තමයි තියෙන්නේ මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට.

එතකොට මෙන්න මේකට තමයි කිව්වේ අධිමේ නිකඩවෙ ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිවත්තනී කියලා. ලෝකයේ මේ පෙරළෙන ධර්මතා අටකින් යුක්තයි. ලෝකය කියලා කිව්වේ ස්පර්ශ ආයතන හයට. ඔය හය ඇතුළේ ඊට අනුවම පෙරළෙන ධර්මතා අටක් තමයි තියෙන්නේ. පුද්ගලයෙක් ගැන නෙමෙයි මේ කියන්නේ.

ඇහැ, කන, දිව, නාසය, ශරීරය, මනස, රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ, ධම්ම, ඊට අනුව ගිය චක්ඛු විඤ්ඤාණය, සෝත විඤ්ඤාණය, සාමා විඤ්ඤාණය, පිටිතා විඤ්ඤාණය, කාය විඤ්ඤාණය, මනෝ විඤ්ඤාණය කියන මේ ටිකට කියනවා ස්පර්ශ ආයතන හය කියලා. මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට තමයි කිව්වේ ලෝකය කියලා. ධර්මතා අටක් මේ ලෝකය අනුව පෙරළෙනවා හැමවෙලේම. ලෝකය කියන තැන නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නේ ධර්මතා අටකින්. ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියන මෙන්න මේ ධර්මතා අනුව තමයි පෙරළෙන්නේ. එතකොට මේ ධර්මතා අටෙන් ලෝකයත්, ලෝකයෙන් මේ ධර්මතා අටත් වෙන් කරන්න බැහැ. කච්චාචත්ම බැහැ. මොකද, සැප වේදනාව, දුක් වේදනාව කියන මේ ධර්මතාවයන් ලෝකය. ඒවා වෙන් කරන්න බැහැ. එහෙම චුණොත් ලෝකය කතාවක් නැහැ. එතකොට, තාම හැබැයි ඒක කාම ලෝකයද, රූප ලෝකයද, අරූප ලෝකයද කියලා එකක් නැහැ. ඔක්කොම ලෝක වලට අයිතියි. ඒ ලෝකය, මේ ලෝකය, පර ලෝකය, ඔය ඔක්කොම ලෝක වලට අයිතියි.

1.6 ලෝකය තුළ වෙසෙන ලෝ වැසියාගේ ස්වභාවය:

ඊළඟට ලොකො ව අධිමේලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තනී. මෙන්න මෙතැනයි ගොඩාක් වටින්නේ. ලෝකයාද, ලෝ වැසි තෙමේ ද මේ ධර්මතා අට අනුව පෙරළෙනවා. දැන් කවුද මේ ? අපි මතක් කළා, හොඳට බලන්න, ස්පර්ශ ආයතන හයටයි මේ ලෝකය කියලා කිව්වේ. මේ ස්පර්ශ ආයතන හය අනුව ගිය ධර්මතා අටකුත් තියෙනවා එතැන. එතකොට දැන් ලොකො ව අධිමේලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තනී- ලෝකයාද, ලෝ වැසි තෙමේ ද මේ ධර්මතා අට අනුව යනවා. දැන් ඔය ධර්මතා අට අපි කිව්වා නේ ස්පර්ශ ආයතන හය කියලා. දැන් ඔය ධර්මතා අට අනුව පෙරළෙන ලෝ වැසියා කවුද ? කොහේද ඉන්නේ ?

දැන් ස්පර්ශ ආයතන හය හේද අපේ ජීවිතය කියලා කියන්නේ. එතකොට

කවුද ඔය දැන් කියන ලෝ වැසි කෙනා? ඔන්න ඔතනයයි අපි තේරුම් කර ගන්න ඕනේ වටිනාම තැන.

ඒ කියන්නේ මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වෙලා, ස්පර්ශ ආයතනයක් ඉපිද නිරුද්ධ වෙන කොට ඊට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණය තමයි ලෝ වැසියා.

මේ ස්පර්ශ ආයතන හය සන්වයෙක් නෙමෙයි, පුද්ගලයෙක් නෙමෙයි, කෙනෙක් නෙමෙයි, හේතු ප්‍රත්‍යයයි. ඒක ලෝකය. ඒ ලෝකයේ තියෙනවා ධර්මනා අටක්. ඒ කියන්නේ ස්පර්ශ ආයතන හය හැමවෙලාවෙ ම නිර්මාණය කරලා ඇති ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියලා තැනක්. ඒක නවත්වන්න බැහැ, වලක්වන්න බැහැ, රහත් වුණත්, රහතන් වහන්සේ නමකටවත්. මොකද ඒක ධර්මතාවයක්. එතකොට ලොකො ච අධ්වලොකධමෙම අනුපරිච්ඡන්ති - ලෝකයා ද මේ ධර්මතා අට අනුව පෙරළෙනවා කියනකොට ලෝකයා යන වචනය ලැබෙන්නේ මේ ධර්මතා අට අනුව පෙරළෙන මහසකටයි.

ඒ කිව්වේ ඇහැට ප්‍රිය මනාප රූපයක් පෙනෙන කොට, හම්බවෙන කොට ඒ තමයි ලෝකය. ඒ ප්‍රිය මනාප රූපයේ සතුටු වෙනවා නම්, ඒ මනෝ විඤ්ඤාණය. එහෙම සතුටුවෙන මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමක් උපදින කොට ඔන්න දැන් ලෝක ධර්මය අනුව කම්පා වුණු මහසක්. ඇහැට පෙනෙන දේ සැප සහගතයි නම්, සැප සහගත දේ අනුව සැපවත් වෙනවා නම් යම් කිසි කෙනෙකුගේ මනස, එයා සැපයෙන් කම්පා වෙනවා. පෙනෙන, ඇහෙන ස්පර්ශ ආයතන හයට යම් කිසි මට්ටමක කුමන හෝ දුක් සහගත අරමුණක් නම් ලැබෙන්නේ, ඒකෙ දුක්වෙන මනසක් නම් එයාට තියෙන්නේ, දුකේ දුක් වෙනවා නම්, අන්න එයා අටලෝ දහමෙන් කම්පා වෙනවා.

ඒ වගේම ස්පර්ශ ආයතන හයේ කුමකට හෝ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ, ධම්ම වශයෙන් කුමන ආකාරයකින් හෝ ලාභයක් ලැබෙයි නම්, ඒ ලාභයට සතුටු වෙනවා නම්, අන්න ඒ ලෝක ධර්මය අනුව ගිය මහසක්. ඒ ස්පර්ශ ආයතන හය හරහා අලාභයක් වෙනවා නම්, අලාභයේ දුක් වෙනවා නම්, අඬයි නම්, විලාප දෙයි නම්, අන්න එයා ලෝක ධර්මය අනුව කම්පාවෙන කෙනෙක්. ඒ වගේ ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් ස්පර්ශ ආයතන හයේ කුමන හෝ ආයතනයක් හරහා උපදින කොට ඒ ධර්මතාවය ඇත්ත කරගෙන, අල්ලාගෙන, ඒක විඳිමින් ඒ සැපයේ සැපවත්වෙන, දුකේ දුක්වෙන මහසක් තියෙනවා නම්, මෙන්න මේ මහසට කියනවා ලෝ වැසියා කියලා.

පුද්ගලයා, සත්වයා, කෙනා කියලා අපිට නිතරම හම්බනවා නම්, මේ තැන වෙත කොහේවත් නෙමෙයි, මාන අනුශාසනා යෙදවුණු මනෝ විඤ්ඤාණයේම මේ මම කියන හැඟීම තියෙන්නේ. (උප ග්‍රන්ථය 2)

ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට ස්පර්ශ ආයතන හය ඉපිද නිරුද්ධවෙත කොට ඊට නැඹුරු වුණු මනසක් තියෙන තාක් එයාට කියනවා ලෝකිකයි කියලා, අප්‍රේම දහමෙන් කම්පා වෙනවා කියලා. පෙනෙන රූපය ප්‍රිය එකක් වෙන්න පුළුවන්, අප්‍රිය එකක් වෙන්න පුළුවන්. ප්‍රිය රූපයේ සතුට වෙනවා නම්, අප්‍රිය රූපයේ දුක් වෙනවා නම්, එයා ලෝක ධර්මයේ කම්පා වෙනවා.

1.7 සැප සහ දුක් වේදනාවලට අනුව උපදින්නේ ලෝභය හා ද්වේෂයයි :

ඇතැම් මුල් කාරණාව කරගෙන පෙනෙන රූපයක් ගන්න. ඒ රූපය ප්‍රිය එකක් වෙන්න පුළුවන්, අප්‍රිය එකක් වෙන්න පුළුවන්, ලාභයක් වෙන්න පුළුවන්, අලාභයක් වෙන්න පුළුවන්, නින්දා සහගත රූපයක් වෙන්න පුළුවන්, ප්‍රශංසා සහගත රූපයක් වෙන්න පුළුවන්, ඒ වගේ ඇතැම් පෙනෙන රූපය තුළ ඔය අප්‍රේම ගොඩනගා ගන්න පුළුවන් මට්ටම තියෙනවා.

ඇහෙන දැකලා තමන්ට සැප, ප්‍රශංසා, ලාභ, යස කියන මෙන්ම මේ ධර්මතා හතරට නැඹුරු වෙලා පවතින මනස හැමවෙලාවෙම ලෝභ සහගතයි, ලෝභය මුසු වෙලා තියෙන්නේ. සැපයේ ප්‍රභේද මේ. දුක, නින්දාව, අලාභය, අයස කියන ධර්මතාවයන් උපදින කොට අපිට දැනෙන්නේ දුකක්, අපහසුවක්, අකමැත්තක් වගේ තැනකින්. ඊට අනුව නැඹුරු වෙලා දුක් වෙනවා නම්, එතැන තියෙනවා පටිඝය, පටිඝානුෂ්ඨය.

ඔය විදිහටම සෝන ස්පර්ශය හරහා, හැන්නම් කනට ශබ්ද ඇහෙන කොට, ඒ ශබ්දය තමන්ට ලාභයක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, අලාභයක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, සැපක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, දුකක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, ප්‍රශංසාවක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, නින්දාවක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, යසසක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්, අයසක් ලබාදෙන ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්. මේ කනට ඇහෙන දේ, ඒක මගේ - මම එහෙම නෙමෙයි. ඒ ලෝක ධර්මතාවය. තමන් කියන තැනින් තමන්ට බේරෙන්න පුළුවන් හොඳම තැන මේක බෙදා ගත්තහම.

ඒ කියන්නේ අනිවාර්යයෙන්ම කනට ඇතෙකු ශබ්දය, 'සැප සහ දුක් කියන ශබ්දය', තමන්ට සැප ගෙනල්ලා හෝ දුක් ගෙනල්ලා දීලා, දුකට පත් කරනවා කියලා සිද්ධියක් නැහැ. මේ සැප සහ දුක් කියන ශබ්දය තමන්ගේ වෙන්වෙන් අපි ඊට නැඹුරු වෙලා අත දාලා අර ගත්තොත්. ඒ සිද්ධියටමයි මේ තණ්හාව කියන්නේ. දුකට හේතුව තණ්හාව කියන්නේ. මේවා හම්බවෙන කොට නොගෙන ඉන්න බැහැ. කටේ දාගන්නවා අර පොඩි ළමයි වගේ. ඒකට නැඹුරු වුණු මනසකින් ඒවා අල්ලන්න යනවා.

මේ වගේ නාසයට, දිවට, ශරීරයට, සිතට යම් යම් අරමුණු හම්බවෙන කොට ඊට නැඹුරු වෙලා පවතින මනෝ විඤ්ඤාණයට කියනවා ලෝකයා කියන එක. එහෙම නැත්නම් අට ලෝ දහමෙන් කම්පාවෙන මනසක් තියෙනවා කියන එක. ලෝකික පුද්ගලයෙක්, ලෝ වැසි පුද්ගලයෙක්, ලෝක වාසියෙක්, ලෝ වැසි තෙම කියන වචන වලින් නැත්නම් අට ලෝ දහමෙන් කම්පාවෙන පුද්ගලයෙක්, කෙළෙස් සහිත පුද්ගලයෙක්, රාග සහිත පුද්ගලයෙක්, ද්වේෂ සහිත පුද්ගලයෙක්, මෝහ සහිත පුද්ගලයෙක් කියලා අපි පුද්ගල භාවයෙන් කතා කරන තැනක තියෙන යථාර්ථය තමයි ස්පර්ශ ආයතන හය සහ ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරුව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණය කියන ධර්මතා ටික.

1.8 පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය මත දිස්වෙන ලෝකය සහ ලෝ වැසියා

මේ ස්පර්ශ ආයතන හය තියෙන තැන ගන්න, එතැන ස්කන්ධ තියෙන්නේ. ඒ ස්පර්ශ ආයතන හයට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයේ තියෙන්නේ කෙළෙස් ටික. අපි පුද්ගලයෙක්, සත්වයෙක් කියන තැන තියෙන්නේ ස්කන්ධ ටිකයි. කෙළෙස් ටිකයි.

අපි කෙනෙක් කියලා හිතන තැනක, පුද්ගලයෙක් කියලා කතා කරන තැනක, ලෝකික කෙනෙක් කියලා කතා කරන තැනක, අට ලෝ දහමෙන් කම්පාවෙන පුද්ගලයෙක් කියලා කතා කරන තැනක තියෙන්නේ ස්කන්ධ ටිකයි, කෙළෙස් ටිකයි. එතැන 'ස්කන්ධ ටික' දිගහැරලා බැලුවහම ඒකට තමයි ලෝකය කියලා කිව්වේ. ඒ ලෝකය තුළ ධර්මතා අටකුත් තියෙනවා කියන සිද්ධිය හම්බ වෙනවා. ඒකට තමයි ඔය ස්පර්ශ ආයතන හය අපි විස්තර කළේ. එතකොට පුද්ගලයා කියන තැන තමයි කෙළෙස් ටික. කෙළෙස් සහගතව උපදින මේ මනෝ විඤ්ඤාණයේයි පුද්ගල භාවය තියෙන්නේ.

එතකොට මෙන්න මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට අරමුණු හම්බවෙන කොට ඒවාට නැඹුරු නොවී ඉන්න පුළුවන් මනසක් මේ ලෝකය කියන ධර්මතාවය ඇතුළේ නැහැ. **ලෝකය කියන ධර්මතාවය නිර්මාණය වුණේම මේ ස්පර්ශ ආයතන හය උපදින කොට ඊට නැඹුරු වුණු මනෝ විඤ්ඤාණයක් පවතින මට්ටමකටයි.** එතකොට ජාතිපි දුකකි, ජරාපි දුකකි, ව්‍යාධිපි දුකකි, මරණමිපි දුකකි, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුකකි, පියෙහි විප්පයොගො දුකකි යං පිච්ඡං නලහති නමිපි දුකකි, සංඛ්‍යෙතන පඤ්ඤාපාදානකකිංඛා දුකකි කියලා ලෝකයා විදින දුකක් පැනෙව්වා නම් පැනෙව්වේ මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වුණු මනසකටයි කියන කාරණාව හොඳට තේරුම් ගන්න.

‘ස්පර්ශ ආයතන හයේයි මේ ඔක්කොම ප්‍රශ්න ටික තියෙන්නේ’. මේ ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නිත්ථා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියන ටිකේම තමයි ඔය දුක් ටික ඔක්කොම තියෙන්නේ. ලෝකය, මනුෂ්‍යය ලෝකයේ සැප, දිව්‍ය ලෝකයේ සැප, බ්‍රහ්ම ලෝකයේ සැප කියලා කියන සැප ටික තියෙන්නෙන් ඔය ටිකේ. ඉතින් දුක් ටික තමයි අර දුක්ඛ සත්‍යය කියලා පෙන්නුවේ. අපි පුද්ගලයා, සත්වයා කියන තැනක පවතින්නේ, ධර්මතා අට යෙදුණු ලෝකයත්, ඒ ලෝකයේ තියෙන ධර්මතාවයන්ට නැඹුරු වෙලා උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයත් කියන මෙන්න මේ මට්ටම.

1.9 ලෝකෝත්තර යනු ලෝකයෙන් එතෙරට යාමයි:

එතකොට ලෝකෝත්තරයි කියන්නේ - ලෝකයෙන් එතෙරයි. ඔය කියපු ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් මිදිලා එයාගේ මනස. එතකොට ඒ ලෝකයේ තියෙන ධර්මතාවයන්ගෙන් මිදිලා, - *ඵධාස්ස ලොක ධම්මෙහි විතං යස්ස න කම්පති* මේ අට ලෝ දහමෙන් ස්පර්ශ කරන ලද යමෙකුගේ මනස කම්පා නොවේ නම් කියන තැනකට ආවේ. ලෝකෝත්තර තත්ත්වයේ ලක්ෂණය තමයි ලෝකයට නැඹුරු වෙලා නැහැ. ලෝකයේ තියෙන ධර්මතාවයන්ට නැඹුරු වෙලා, ඒ ‘ලෝකයේ තියෙන ධර්මතාවයන්ගෙන්’ හෙලවෙන්නේවත් නැහැ, හොලවන්නවත් බැහැ මෙයාගේ මනස. ඒකයි මේ ලෝකෝත්තර කියන මනසේ ලක්ෂණය. ලෝකයෙන් එතෙරයි කියන්නේ.

ලෝකයට නැඹුරු වෙලා නම්, ලෝකය තුළ ඉඳගෙන ලෝකයේ තියෙන ධර්මතාවයන්ගෙන් කම්පා නොවී ඉන්නවා කියන ධර්මතාවයක් නැහැ. ඇහැට

පෙනෙන කොට පෙනෙන දේට නැඹුරු වෙලා ඒකට හොඳට උපකල්පනය කරමින්, හිතමින්, නමුත් ඒකෙ සැප දුක් වලින් කම්පා නොවී ඉන්නවා කියන ධර්මතාවයක් ලැබෙන්නේ නැහැ. 'ලෝකයට නැඹුරු වුණා නම් මේ ධර්මතා අටටයි නැඹුරු වුණේ. ධර්මතා අටට නැඹුරු වුණා නම් ලෝකයටයි නැඹුරු වුණේ'.

ලෝකය මේ ධර්මතා අටෙනුත්, මේ ධර්මතා අට ලෝකයෙනුත් මිදිලා නැහැ. ලෝකය වෙන එකක්, ධර්මතා අට වෙන එකක්, නමුත් මේ දෙක එකටයි තියෙන්නේ.

එතකොට ලෝකෝත්තරයි කියලා කිව්වා නම්, ලෝකයෙන් එතෙරයි කියලා කිව්වා නම්, මේ ධර්මතා අටෙන් ද එතෙරයි. මේ ධර්මතා අටෙන් මිදිලා, මේ ධර්මතා අටෙන් කම්පා නොවෙන මනසක් හැදිලා. ඒ ධර්මතා අටෙන් කම්පා නොවෙන මනසක් හැදුණා කියලා කිව්වේ කුමක් හින්දා? මේ 'ස්පර්ශ ආයතන හයට' නැඹුරු වෙමින් උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයක් උපදින්නේ නැතිකම හින්දයි.

ඇහැට රූපයක් හම්බවෙන කොට පෙනෙන රූපය සැප සහගත වෙන්න පුළුවන්, ඒ රූපයට නැඹුරු වෙලා ඒ සැපයේ කවදාවත් මෙයා සැපවත් වෙන්නේ නැහැ. එයාට හොඳට සිහියයි, නුවණයි තියෙනවා. සැප සහගත රූපයක් නම්, එයා රූපය ගැනත් දන්නවා. ලෝකය ගැනත් දන්නවා. ඒ ලෝකය තුළ තියෙන සැපය ගැනත් හොඳට දන්නවා, ස්පර්ශය හිසයි මේ සැපය ඇති වුණේ, ස්පර්ශය නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියලා සැපය ගැනත් නුවණයි. එයා සැපයේ අනිත්‍යතාවය දකින නිසා සැපයේ උපේක්ෂායි.

ලෝකයා සැපය දන්නෙත් නැහැ. සැපය හේතූන් ගෙන් හටගන්න එකක්, හේතු නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියලා දන්නෙත් නැති හින්දා එයාට 'සෘජුවම හම්බවෙන්නේ සැප'. ඒ නිසා එයා මොකද කරන්නේ සැපයේ සතුටු වෙනවා. සතුටුවෙන කොට ඇති වෙන්නේ ලෝභය. එක පැත්තකින් කෙළෙස් වර්ධනය වෙනවා, අනිත් පැත්තෙන් තව තව ලෝක ආමිසය පැත්තටම නැඹුරු වෙනවා මනස.

යම්කිසි විටෙක සැප සහගත අරමුණක් උපදින තැනකදී මේ සැපය කියන තැන පවතින ධර්මතා ටික හොඳට දන්නවා නම්, සැපයත් දන්නවා, සැපය ඇතිවෙන හැට්ත් දන්නවා, සැපය නැතිවෙන හැට්ත් දන්නවා. එතකොට සැපයේ උපේක්ෂායි. දුක් වේදනාවක් ඇති වුණොත්, දුක් වේදනාවත් දන්නවා හොඳට. දුක් වේදනාව ස්පර්ශය හිසයි හට ගන්නේ, ස්පර්ශය නැතිවෙන කොට නැති

වෙනවා කියලත් දන්නවා. මෙයාට හොඳට විශ්වාසයි සැපයේ සතුටු වෙන්න වෙලාවක් නැහැ, ඒක අනිත්‍යයයි, දුක් දුක් වෙන්න බැහැ ඒකද අනිත්‍යයයි කියන තැනට මේ රෝදය කැරකෙන බවට එයාට නුවණයි.

සැප වේදනාව එනකොටම මේ ධර්මතාවය ම එයාට සිහි වෙනවා මිසක, දුක් වේදනාව එනකොටම ඊට සමගාමීව මේ ධර්මතාවය ම එයාට සිහි වෙනවා මිසක දුක හෝ සැප හෝ කියන ධර්මයන්ට නැඹුරු වෙලා ඒවා අල්ලාගෙන විඳින ගතිය මෙයාගේ නැහැ. ඒ නිසා සැප වේදනාවෙන් උපේක්ෂායි. දුක් වේදනාවෙන් උපේක්ෂායි, ලෝකයේ තියෙන උපේක්ෂා වේදනාව දුකක් නැති අර්ථයෙන් සැපක් යන ගණයට ගිහිල්ලා නිසා, ඒ ලෝකය තුළ තියෙන උපේක්ෂා වේදනාවෙන් උපේක්ෂායි.

එනකොට ඇස් ඉදිරිපිටට කුමන අරමුණක් ආවත්, හරියට මහා ගල් පර්වතයක් හුළඟට හෙලවෙන්නේ නෑ වගේ, මොන විදිහේ මනුෂ්‍යය මට්ටමේ නෙමෙයි දිව්‍ය ලෝක මට්ටමේ අරමුණක් ආවත් ඇස් ඉදිරිපිටට, මෙයාගේ මනස කම්පා වෙන්නේ නැහැ. ඒකෙ සතුටු වෙන්නේ නැහැ. අකමැති දෙයෙහි දුක් වෙන්නේ නැහැ. අවිච්ඡේද තියෙන මට්ටමේ දුක් සහගත අරමුණක් ආවත් දුක් වෙන්නේ නැහැ.

එනකොට මෙන්න මේ මනසට කියනවා අප ලෝ දහමෙන් කම්පා නොවන මනසක් කියලා. ඒ අප ලෝ දහමෙන් කම්පා නොවුණේ, ලෝකයෙන් එතෙර නිසා. ලෝකයට කිසිම සම්බන්ධයක් නැහැ. හැමවෙලාවෙම මේ ලෝකයට අපේ සම්බන්ධය තියෙන්නේ කෙළෙස් ටිකකින්. ඒ කියන්නේ අරමුණක් පෙනෙන කොට, පෙනෙන්න තියෙන හේතු ටික නිසා අරමුණ පෙනෙනවා. මේක දැනගන්න මට්ටමට එනකොට කවදාවත් පෙනෙන දේ තුළ පවතින යථාර්ථය නෙමෙයි අපි දැන ගන්නේ. කෙළෙස් ටිකක් අපිට සිහි කරලා දෙනවා විස්තර ටිකක්, මල් පෝච්චියක්, ගෙයක්, ළමයෙක්, කෙනෙක්, කියලා. එහෙම ටිකක් සිහි කරගෙන ඒකෙන් මේ අරමුණට නැඹුරු වෙලාමයි අපේ මනෝ විඤ්ඤාණය උපදින්නේ.

මෙතැනදි මට මතක් කරන්න ඕනෙ වුණේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලේ අටකීමේ නිකඛවෙ ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිවත්තනති, ලොකොව අටඨලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තති කියන තැනකදි මේ ධර්මතා අටක් ලෝකය අනුව පෙරළෙනවා කියන කොට, ඇහැර-රූප-වස්තු විඤ්ඤාණය, කත-ශබ්ද-සෝන විඤ්ඤාණය..., මේවා ලෝක. ඒ ලෝක ඇතුළෙ යම් වේදනාවක් තියෙනවා නම්

සැප සහගත, යම් වේදනාවක් තියෙනවා නම් දුක් සහගත, සැප වේදනාවට හෝ හිත, දුක් වේදනාවට හෝ හිත, මෙන් මේ මට්ටමට තමයි ලෝක ධර්මතා ටික තියෙන්නේ.

මේ ලෝක ධර්මතාවයන්ගෙන් ස්කන්ධත්, ස්කන්ධයන්ගෙන් ලෝක ධර්මතාත් වෙන් කරන්න බැහැ. නමුත් මේ තුළ දෙකකුත් තියෙනවා.

එතකොට මෙන් මේ ධර්මතා ටික අල්ලාගෙන ඊට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණය ඊට නැඹුරු වෙලා පහළවෙන නැම මට්ටමකදිම ලෝකයා කියලා පෙනේනවා. එයින් ඇතිවෙන වෙහෙස, දුක, පීඩාව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නවා මේ කෙළෙස් ටිකක් නිසයි මේ දුක් විඳින්නේ, දුකට හේතුව තණ්හාව කියලා මතක් කළේ එන වස්තුව, අරමුණ අල්ලන්නේ නැතිව ඉන්න බැරිකම හින්දයි මේවා අල්ලලා මේ දුක් විඳින්නේ.

මේ තණ්හාව නැති වුණොත් දුක නැති වෙනවා කියලා පෙන්නුවේ තණ්හාව නැති වුණොත් නැති වීමේ ලක්ෂණය දකින්න, මොකක්ද ඇහැට රූපයක් පෙනෙන කොට ඒක විමසන්න, ඒකෙ සැප තළිමරන්න, දුක් විඳින්නේ නැතිව අහකට යන්න තියෙන කැමැත්තෙන් දුකෙන් ඉවත් වෙන්න කියන කාරණාවල් මුල් කාරණාව කරගෙන ඊට නැඹුරු වෙලා හිත් උපදින්නේ නැහැ.

නැමවෙලාවෙම ඇහැට යම් අරමුණක් පෙනෙන කොට පෙනෙන දේ තුළ පවතින යථාර්ථය ම දන්නා වූ, දක්නා වූ නුවණක් ම ඉපදිලා මිසක පෙනෙන දේ විස්තර කරගෙන, විග්‍රහ කරගෙන තළිමරමින් ඇතුළට යන ගතියක් ඒ සිතේ නැහැ. මේ මොන සිතකද ? ලෝකෝත්තර සිතක, අට ලෝ දහමින් කම්පා නොවන මහසක තියෙන ලක්ෂණය.

එතකොට අන්න ඒ මට්ටමේ සිතකටයි තණ්හාව නැති වුණා කියලා කිව්වේ. තණ්හාව නැති ලක්ෂණය තමයි, - මොනවද මේකේ තියෙන්නේ ? කියලා හොයන්න යන්නේ නැහැ. මොකක් හරි මල්ලක් ගෙනත් තිබ්බනම ඒක ලෙහෙලා මොනවද තියෙන්නේ කියලා හොයලා බලනවා නම් ඒකද තණ්හාවේ ලක්ෂණයක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ බල්ලෙක් තකුට වහන්නේ නම් ඒකද තණ්හාව කියලා. ඒ වගේ තණ්හාව එක එක විදිහට විද්‍යමාන වෙනවා.

අපි ස්පර්ශ ආයතනයක් තුළ මොනවද තියෙන්නේ කියලා හොයන්න යන එකේම තියෙනවා අපිට ගන්න දේවල් තව තියෙනවා කියන එක. අපිට සුදුසු

දේවල් මේ හොයන්නේ, හුසුදුසු හින්දා අතහරිනවා, සුදුසු නම් සුදුසු දේ ගන්නවා කියන තැනකින්. ඒ කියන්නේ අපේ තව අඩුවක් තියෙන හින්දයි හොයන්නේ. අපේ පීච්ටේ පිරිලා හැති කමයි මේ හොයන එකේ ලක්ෂණය. හැම අතකින්ම සියල්ල සියලු ආකාරයකින් පිරිලා නම් හොයන්න දෙයක් ඉතුරු වෙන්නේ නෑ අපිට. පීච්ටේ අඩුවක්, ආධ්‍යාත්මික පැත්තේ කුමන දේක හෝ අඩුවක් තමයි පෙන්නන්නේ බාහිරේ සෙවීමේ ලක්ෂණය තුළින්.

එතකොට ඔන්න ඔය ස්පර්ශ ආයතන හයේ යථාභූත ස්වභාවය, ඇත්ත ඇති හැටියේ පවතින ස්වභාවය දැක්කහම ඒ ස්කන්ධයන්ගේ ස්වභාවයත්, ඒවා ප්‍රත්‍යයෙන් ම හටගෙන ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන හැටින් කියන ධර්මතා හරහා අපට ප්‍රකට වෙන්නේ අභිත්‍ය, දක්ඛ, අනාත්ම කියන ත්‍රිලක්ෂණය. ඒ ස්වභාවය තේරුනහමයි (ඒකටයි අර විමුක්ති මුඛ කිව්වේ, ලෝකයෙන් එතෙර වීමේ දොරටු කියලා) මේ ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් එකකටවත් නැඹුරු නොවී ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙළෙසුන්ගෙන් මනස මිදෙන්නේ.

එතකොට රහතන් වහන්සේනමක් කියලා කියන්නේ *ජළඛගසමනනාගන උපෙක්ඛා* කියලා. රහතන් වහන්සේනමක් කියන්නේ මේ ස්පර්ශ ආයතන හයේම උපේක්ෂායි. *ජළඛග* කියන්නේ අංග හයක්. වක්ඛු, සෝත, ඝාණ, පීච්භා, කාය, මහ කියන ස්පර්ශ ආයතන හයේම අරමුණු වල උපේක්ෂා නිසා අංග හයකින් යුක්ත උපේක්ෂාවකින් යුක්තයි කියලා රහතන් වහන්සේට කියනවා.

එතකොට හොඳට බලන්න, කයට පිහියකින් ඇන්නොත් දුකක් නේ. රහතන් වහන්සේ උපේක්ෂායි. මේ දුක් වේදනාව ලෝකය. මේ දුක. මෘදුවට කෙනෙක් අතගැවොත් සැපයි. මේක සැප. ඒත් රහතන් වහන්සේ උපේක්ෂායි. මේ ස්පර්ශ ආයතනය නෙමෙයි රහතන් වහන්සේ කියලා හඳුන්වන්නේ.

1.10 'ලෝකය වෙතට නැඹුරු වූ පමණින් ම' අනුශය හටගෙන පුද්ගල නාවය මැවෙන හැටි:

මේ ස්පර්ශ ආයතනය නෙමෙයි රහතන් වහන්සේ. මේ කයට ආයුධයකින් අභිනවා. එතකොට දුක. අම්මෝ කැක්කුමයි කියලා හිතන කොට, කියන කොට ඔය අම්මෝ කැක්කුමයි කියලා හිතුවේ, කිව්වේ, මේ වේදනාව විඳින මනෝ විකද්දාණයයි. අන්න පුද්ගලයා ඉන්නවා. එතකොට ඒ සිතේ මාන අනුශය තියෙනවා. දැන් ඒ වේදනාවේ රළු කමත් වැඩියි. ඒ වේදනාවත් එයාගේ වෙලා. මේ ලෝකය උරුම කරගෙන දුක් විඳිනවා.

මෙහෙම මෘදුවට අතගාන කොට ඇති වෙනවා සැපයක්. මේක ලෝක ධර්මය, ලෝකය. ඒ සැපයේ, - හරිම සනීපයි මෙහෙම අතගාන කොට කියලා අපි කියනවා නම්, ඒ අනිවැරදි. වචන කතා කරන්නේ නැති නමුත් මේ මෘදුවට අතගාන එකේ සතුටයි, කැමතියි නම් ඒ අනිත්‍යයි. ඒද මනෝවිඤ්ඤාණයේ කෙළෙස්. එහෙම වචන කතා කරන්නෙන් නෑ, මුකුත් හිතන්නෙන් නෑ, අප්‍රේක්ෂාසාය නිධිති, නමුත් ඒ සැපයට නැඹුරු වෙලා ඉන්නවා, සැපයට හේත්තු වෙලා. ඒද කෙළෙස්, ඒද පුද්ගල භාවය තියෙනවා, ඒද මාන අනුශය යෙදෙනවා. එතකොට දැන් ඔන්න හොඳට පුද්ගලයෙක් විඳින ගතියෙන්ම ලැබෙනවා, දැනෙනවා අපිට.

මේ සිත වේගවත්. මේ ස්පර්ශයයි, ඒකට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයයි, මනෝ විඤ්ඤාණයට සමගාමීව ආපනු මේ ස්පර්ශ ආයතනයයි, මෙහෙම මාරුවෙන් මාරුවට ඉපදෙන කොට, මේ වේදනාව විඳිමින් ම, විඳින වේදනාවක් හම්බවෙනවා. ඒ කියන්නේ, මේ වේදනාව මගේ කකුලේ කියලා දුක් වේදනාව විඳින්න පුළුවන්කමකුත් හම්බවෙනවා.

දුක් වේදනාව සහ දුක් වේදනාව විඳිනකම කියන්නේ දෙකක්. දැන් අපි කියන්නේ වේදනාවක් තියෙනවා. විඳින්නක් නෑ කියලා. විඳින්නා කියන කාරණාව තියෙන්නේ, ඒද පුද්ගලයෙක් නෙමෙයි. ඊට නැඹුරු වෙලා මේ ධර්මතාවය අල්ලාගෙන නැවත නැවත තළමරමින් උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයයි, වේදනාව විඳිනවා යන ගණයට යන්නේ. වේදනාව විඳිනවා නම්, ඒ තමයි අටලෝ දහමෙන් කම්පාවෙන, ලෝක ධර්මයට නැඹුරු වෙලා පවතින මනස, ලෞකික මනසක ලක්ෂණය. (උපග්‍රන්ථය 2)

වේදනාවට නැඹුරු වෙලා විඳින්නේ නැත්නම්, ඒකට කියනවා. ලෝකෝත්තරයි, අට ලෝ දහමෙන් කම්පා වෙන්නේ නෑ කියලා. හැබැයි මෙතැන තව සිද්ධියක් තියෙනවා අනිවාර්යයෙන් ම තේරුම් ගත යුතු.

1.11 සමටියෙන් නාවකාලිකවද, විදර්ශනාවෙන් ස්ථිරවද ලෝකයෙන් මිදීම:

මේ ලෝක ධර්මය අට විඳින මට්ටමෙන් මිදිලා, ඊට නැඹුරු නොවුණු ඊට නොඇළුණු මනසක් හදාගන්න පුළුවන් සමටි කමටහනක් වඩාලත්.

ලෝකයේ තියෙනවා ධර්මයා දෙකක්. 'රාග විරාග' සහ 'අවිද්‍යා විරාග' කියලා. මෙන්න මේ දෙකේ විශාල වෙනසක් තියෙනවා. සමටියක ලක්ෂණය රාග

විරාග වේතෝ විමුක්තියක්. සමථ කමටහනක ලක්ෂණය නමයි රාගය සම්පූර්ණයෙන් නැතිකරලා විරාග ස්වභාවයක් හදුන්න පුළුවන්කම. මේ ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් එකකටවත් නැඹුරු නොවී, තමන් තමන් කෙරෙහිම පිහිටි මට්ටමේ මනසක ඉන්න පුළුවන්.

ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණාට, එතැන පවතින මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමේ මාන අනුශය ගෙවිලා නෑ. මෙතැන තියෙන්නේ රාග විරාගයක්. මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවී ඉන්න පුළුවන් එකකටවත් ඇලෙන්නේ නැතුව. ඒකත් විරාග බවක් තමයි. ඒ ටික කරලා තියෙන්නේ මේ සමථ කමටහනේ ලක්ෂණයකිනි. මේ ධර්මා අටෙන් කමිසා නොවී ටික කාලෙකට ඉන්න පුළුවන්. හැබැයි කල්ප අසූහාරදාහක් ගිහිල්ලා හරි ආපනු එනවා.

ඔය මට්ටමට ම ගන්න පුළුවන් රහතන් වහන්සේටත්. එකම ස්පර්ශ ආයතනයකවත් ඇලෙන්නේ, ගැටෙන්නේ නෑ. අට ලෝ දහමෙන් කමිසා වෙන්නේ නෑ. එයා කවදාවත් ම හවයට එන්නේ නෑ. පිරිනිවන් පානවා.

එතකොට එතැන වෙනස මොකක්ද ? කොතැනින්ද අපි හොයා ගන්නේ ?

ඒ රහතන් වහන්සේ ලෝකයෙන් මිදුණේ තණ්හා විරාගයෙන් නෙමෙයි, අවිද්‍යා විරාගයෙන්. අවිජ්ජායතො ව අශෙෂ විරාග නිරොධො සංඛාර නිරොධා අවිද්‍යා විරාගය සහ රාග විරාගය හඳුනා ගන්න තියෙන ලක්ෂණය තමයි රාග විරාගයේදී මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට අරමුණු වද්දී, ඒ අරමුණු ගැන කිසිම අවබෝධයකින් තොරව, ඒ ස්පර්ශ ආයතන හයේ පවතින ධර්මාවයන් ගැන කිසිම අවබෝධයකින් තොරව, ඒවා ගැන නොබලා, නොසලකා, එක සමථ නිමිත්තකට හිත තබලා, ඒ නිමිත්තම වලි භාවයට පත්කරලා රාග ස්වභාවයෙන් මිදෙනවා. විරාග ස්වභාවයට පත් වෙනවා.

ඒ සමථ නිමිත්තේ ශක්තිය, නැත්නම් ඒ සමාධිගත ඒ විත්ත ඒකාග්‍රතාවයේ ශක්තිය කොච්චරද ? ඇස් ඉදිරිපිටට එන අරමුණු වලින් හොලවන්නේ නැතුව එයාට තියාගන්න පුළුවන්. කන ඉදිරිපිටට එන අරමුණු වලින් හොලවන්නේ නැතුව තියාගන්න පුළුවන්. එච්චරට ශක්තියක්, බලයක් තියෙනවා මේ සමාධියට, ඒකාග්‍රතාවයට.

හැබැයි මේ ඒකාග්‍රතාවය තියෙන්නේ දැන් රාගය විරාග වෙලයි. රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොච්ඨිබ්බ කියන අරමුණු වලට නැමෙන ස්වභාවයම නේ

මම කිව්වේ රාගය කියලා. ඒ රාගය නැතිකම නිසා විරාග වෙලා, ඒක වෙලා තියෙන්නේ සමාධියේ බලයෙන්. මෙහෙම මේ ජීවිතයේ කෙළවර දක්වාම කෙනෙකුට ඉන්නත් පුළුවන්. කෙනෙකුට මේ සමාධියේ බලයෙන්ම ඔහුම ලෝකයේ ඉපදිලා කල්ප භාගයක් ඉන්න පුළුවන්, කල්ප දෙකක් ඉන්න පුළුවන්. හතරක්, අටක්, දාසයක් ඔහොම කල්ප අසූහාරදාහක්ම ඉන්න පුළුවන්. නමුත් ආයෙත් පසු කාලෙකදි මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වුණු මට්ටමක් ඉපදෙනවාමයි.

නමුත් අවිද්‍යා විරාග, පඤ්ඤා විමුක්ති කියන තැන, අවිද්‍යාව නැති කරලා, නුවණ නිසාම මිදුණු මට්ටම. එයා ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් පැනල ගිහිල්ලා නෙමෙයි. ස්පර්ශ ආයතන හයේම පවතින ධර්මතාවය හොඳට නුවණින් හිතලා බලනවා. මේ ධර්මතාවය ප්‍රත්‍යය නිසයි හටගෙන තියෙන්නේ කියලා ප්‍රත්‍ය ටිකත් බලනවා. මේ ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන කොට මේ ධර්මයේ නැති වෙනවා කියලත් දන්නවා. දැනගෙන මේ ස්පර්ශ ආයතන හයත්, ස්පර්ශ ආයතන හයේ ඇති විමත් නැති විමත් තතු සේ දැකලා, දැනගෙන, තතු සේ අවබෝධයෙන්, මේ ස්පර්ශ ආයතන හයේ නොඇලෙන තත්වයට මනස පත් කර ගන්නවා.

දැන් අර සමට කමටහන වඩලා සමාධියේ බලයෙන් ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණත්, ස්පර්ශ ආයතන හයේ යථාභූත ස්වභාවය නොදන්නා අවිද්‍යා ස්වභාවය තවම එතැනමයි එයාගේ. සමටය අඩුවෙන කොට අර මෝඩකම ආපනු මුහුකුරනවා. මෝඩකමින් මේ ධර්මයන්ගේ ඇලෙනවා.

දැන් මෙතන තියෙන වෙනස තමයි ස්පර්ශ ආයතන හයත් ස්පර්ශ ආයතන හයේ ඇති විමත්, නැති විමත් තතු සේ දැකලා, ඇත්ත ඇතිහැටියේ දැකලා, ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙළෙසුන්ගෙන් එයාගේ මනස මිදුණා. ඒ නිත්දා ආයෙත් ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වෙලා උපදින මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමක් කඩවත් ම එන්නේ නෑ.

2. ලෝකය සහ ලෝ වැසියා තුළින් මතු වෙන චතුරාර්ය සත්‍යය

2.1 දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග සත්‍යයන් මතු වෙන අයුරු :

මේ අපිට ලෝක ධර්මතාවයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුලින්ම අපට කියලා දෙනවා දුක්ඛ සත්‍යයයි, සමුදය සත්‍යයයි දෙක. ඒ කියන්නේ අට්ඨිමෙ නිකායවෙ ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිච්ඡන්ති කියන තැනදි අපට දුක්ඛ සත්‍යය කියලා

දෙනවා. ලොකො ච අධිලොකධිමෙම අනුපරිවනනි කියලා, ලෝ වැසි තෙමේද ලෝක ධර්මා අට අනුව පෙරළෙනවා කියන තැනදි පුද්ගලයා ගැන කියන තැනදි, ක්ලේශය අපට කියලා දෙනවා - සමුදය සත්‍යය.

ඔතැන තියෙන්නේ සත්‍යය දෙකක්, දුක්ඛ සත්‍යයයි, සමුදය සත්‍යයයි. මෙතැනදි, මේ පුද්ගල භාවයෙන් විඳින දුකෙන් මිදෙන්න නම් පුද්ගල භාවය අහෝසි වෙන්න ඕනේ. පුද්ගල භාවය අතහැරෙන්න ඕනේ. පුද්ගල භාවය අතහැරෙන්න නම්, පුද්ගල භාවය යෙදෙන තැනක තියෙන ධර්මාවය අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ. චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ වෙනවා කියන්නේ ඒකයි.

එතකොට දැන් අපි චතුරාර්ය සත්‍යය තව පරියායකින් මේ කතා කරන්නේ. මේ දහම් පරියායෙදි අපි දැක්කා, ලෝකය කියන තැනක, මේ ධර්මා අට තියෙන තැනක දුක්ඛ සත්‍යයයි තියෙන්නේ. ලාභ අලාභයේදි, ලාභය හැති වෙනවා. අලාභය එනවා. ඒකත් හැති වෙනවා කියලා එහාට මෙහාට පෙරළි පෙරළි තියෙන මේ ධර්මාවය දුක්ඛ සත්‍යය. ඊට නැඹුරු වෙලා උපදින, ඒ ස්පර්ශ ආයතන හය තථ්මරන, දුක්ඛේන කෙළෙස් සහගතව උපදින මානසික මට්ටම සමුදය සත්‍යයයි කියන දහම් පරියායන් අපට හම්බවුණා.

එතකොට නිරෝධ සත්‍යය තමයි ඵ්ථධිස්ස ලොකධිමෙමහි - චිත්තං යස්ස න කම්පති- අට ලෝ දහමෙන් කම්පා නොවෙන මනසක් හදා ගන්න. මේ ලෝක ධර්මාවයන් නිරුද්ධ කරනවා කියන තැනකට ඔණා කියන්නේ නෑ බුදුරජාණන් වහන්සේ. එහෙම කියන්න ඔෆ. පෙන්නනවා ඒක වෙන න්‍යායකින්.

දැන් නිරෝධ සත්‍යය කියන එක පහවන්න වෙන්නේ මොකෙන්ද ? ඔය කියපු අට ලෝ දහමෙන් කම්පා වෙලා විඳින දුකක් තියෙනවා නම්, ඒ අට ලෝ දහමෙන් කම්පා වෙලා විඳින දුක හැති කරන්න නම්, අට ලෝ දහමෙන් කම්පා නොවෙන මනසක් හදා ගන්න ඕනේ. ඒ සමුදය දුරු කරනවා කියන එක. නිරෝධය සාක්ෂාත් කරනවා කියන එක. ඒකට තියෙන ක්‍රමය මොකක්ද ?

ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවී, ස්පර්ශ ආයතන හයේ සැපය, දුකය කියන කාරණාවෙන් සැපවත් ද නොවී, දුක් ද නොවී උපේක්ෂා සහගතව පිහිටා හිටින්න පුළුවන් මනසක් හදා ගන්න තැනටයි කියන්නේ නිරෝධය කියලා.

තව පැත්තකින් කියනවා, ඇතේ ඇත්ත ඇතිසැටියේ දැක්කා, ඇතේ කළකිරුණා, නොඇඳුණා, මිදුණා, නැත්නම් ස්පර්ශ ආයතන හයේම නොඇඳලා

කියන ටික. ඒ රහතන් වහන්සේනමකගේ මට්ටම, නැත්නම් තිරෝධ සත්‍යය කියලා කියන තැන.

ඔය ටික පෙන්නලා, 'මෙන්න මෙබඳු මනසක් හදා ගන්නයි මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය තියෙන්නේ' කියලා ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය පනවනවා. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ සම්මා දිට්ඨියට පෙන්නන්නේ මොකක්ද? ධර්මා අටකින් යුක්ත වූ ලෝකය පිරිසිදු දකින්නයි පෙන්නන්නේ.

සම්මා දිට්ඨියට පෙන්නන, අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ ස්වභාවය කියලා කිව්වේ මාර්ගය අනිත්‍ය දෙයක්, දුක් දෙයක්, අනාත්ම දෙයක් කියලා නෙමෙයි. ලෝකෝත්තර මාර්ගය හා යෙදිලා ත්‍රිලක්‍ෂණය තියෙනවා නෙමෙයි. ගොඩක් දෙනෙකුට පැටළෙන තැනක් ඕක. අර ලෝකය කියලා අපි කිව්වනේ ධර්මා අටක් යෙදුණු ලෝකය. ඔය ලෝකය තුළ තියෙන ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය තමයි අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ ස්වභාවය. මේ ලෝකයේ තියෙන ධර්මයන් අනිත්‍යයි, දුකයි, අනාත්මයි හේද කියලා නුවණින් බලන්න ඕනේ. ඒ බලන නුවණටයි මාර්ගය කියලා කිව්වේ.

2.2. සමුදය සහ මාර්ග සත්‍යයන් දෙක ම මතසේ ම උපදින අයුරු :

දැන් අපි කියමු, රූපය ගැන බලනවා අපි කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, නහර කියලා. එතකොට මාර්ග සත්‍යයට රූප නැහැ. මාර්ග සත්‍යයට රූප හසු වෙන්නේ නැහැ. ඒක පටලවා ගන්න එපා. දැන් මේ රූපය දුක්ඛ සත්‍යයටයි අයිති. ඔය රූපය ගැන, රූපය කියන එක තුළ තියෙන්නේ මෙන්න මේ වගේ ධර්මා ටිකක් හේද? කියලා මෙනෙහි කරලා බලන නුවණටයි මාර්ගය කියලා කිව්වේ.

කායානුපස්සනාවෙදි, කය අයිති ලෝකයට. අනුපස්සනාවයි, මාර්ගය. මාර්ගයට කයක් තියෙනවා එහෙම නෙවෙයි. ඔය සිද්ධියමයි කෙළෙස් ටිකටත් තියෙන්නේ. මම කියන හැඟීම අයිති මනසට, සමුදය සත්‍යයට. රූපය, කය අයිති දුක්ඛ සත්‍යයට. එතකොට අපට පෙනෙන්නේ ඒ මම කියන හැඟීමෙන් මේ රූපය දිහා බැලුවහම, රූපය මම වගේ. මේ සමුදයයි දුකයි දෙක එකට යෙදිලා.

ඒ වගේම තමයි කය අයිති දුක්ඛ සත්‍යයට. මේ ගැන විමසලා බලන නුවණ අයිති මාර්ග සත්‍යයට. මේ දෙක එකට වෙලා, මාර්ගයේදි කය ගැන බලනවා වගෙයි පෙනෙන්නේ. මාර්ගයේදි කය ගැන බලනවා කියලා මාර්ගයේදිත් අපට කයක් අනුවෙලා හේ පෙනෙන්නේ. නමුත් කය කියන්නේ ලෝකය, කය ගැන බලන නුවණයි මාර්ගය.

ඒ වගේ, මේ කය දුක. මේ කය ගැන මම කියලා බලන කොට, කය මම වගෙයි අපට පෙනෙන්නේ. කය කියන එක දක්බ සත්‍යයට අයිතියි. ලෝකයට අයිතියි. ඒක අරහයා මම කියන හැඟීම මේ සිතටයි අයිති, අර බලන නුවණ වගේ, මම කියන හැඟීම, මාන, අනුශය, ඒක සමුදය සත්‍යයටයි අයිති.

හොඳට බලන්න. හැමවෙලාවෙම මේ එකම රූපය, කය මුල් කාරණාව කරගෙන, උපදින 'ක්ලේශය' හෝ 'නුවණ' මතයි ලෞකික හෝ ලෝකෝත්තර වෙලා තියෙන්නේ. (උපග්‍රන්ථය 4)

ඒ කියන්නේ, දැන් මේ ඉදිරියෙන් තියෙන රූපයක් මුල් කාරණාව කරගෙන, ඒ රූපයට හැමුරු වෙලා, ඒ රූපය අනුව සතුට වෙමින්, දුක් වෙමින් පවතින මනසක් තිබුණා නම් (නමුත් රූපය කියන එක දක්බ සත්‍යයටයි අයිති - රූපයමයි) ඒ හැඟීම් ටිකයි, ඒ කර්මාත්ත කියන ධර්මා ටිකයි සමුදය සත්‍යය වුණේ. මගේ කෙනෙක්, මගේ දරුවෙක් කියලා සතුටුවෙන තැන. ඒම රූපය අරහයා, රූපයේ පවතින යථාභූත ස්වභාවය, රූපය ආහාරය නිසා ඇති වෙලා තියෙන්නේ, ආහාර නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියලා අපි හිතන කොට, ඒ රූපය දක්බ සත්‍යය. ඒ රූපයේ යථාභූත ස්වභාවය හිතන නුවණ දැන් මාර්ග සත්‍යයය.

දැන් බලන්න හැමවෙලාවෙම මාර්ගයයි ක්ලේශයයි දෙක තියෙන්නේ මනෝවිඤ්ඤාණ මට්ටමේ. රූපයයි මුල් කාරණාව, ඒ කියන්නේ දක්බ සත්‍යය.

'දුක පිරිසිඳු නොදන්නාකම නිසා ම මම කියන හැඟීම, ක්ලේශය ඇති වෙලා. දුක පිරිසිඳු දැකීමෙන් ම කෙළෙස් නැතිවෙලා ලෝකෝත්තර වෙලා' කියන සිද්ධියක් තියෙන්නේ.

එකම සිද්ධිය, ඒ කියන්නේ ලෝක ධර්මාවය පිරිසිඳු නොදන්නාකම නිසාම සත්ව - පුද්ගල භාවයක් ඇති වෙලා, ඒ ලෝක ධර්මාවය ඇතුළුම වැට්ලා, ඒ ක්ලේශයට ම රැවට්ලා, ලෝක ධර්මයට ම වැට්ලා, ලෞකික වෙලා, ලෝකයේ කෙනෙක් වෙලා, අට ලෝ දහමෙන් කම්පාවෙන පුද්ගලයෙක් වෙලා, ජරා මරණින් දුක් විදින පුද්ගලයෙක් වෙලා, යන ගණයට යනවා මේ ධර්මතා දෙක තුළ.

සිද්ධ වෙලා තියෙන්නේ, ධර්මා අටෙන් සමන්තාගත ලෝකයට හැමුරු වුණ මනසක් පැවතීම විතරයි. ජරා, මරණ, දුක් විදින්නෙක් කියන හැඟීම, ධර්මතාවය ම නිර්මාණය වෙලා.

අපිට ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වුණු මනසක් පවතින ගතියක් මොන විදිහකටවත් නොපෙන්නා හොඳට දුක් විඳින පුද්ගලයෙක් හඳුලා දිලා තියෙනවා නේ නේද ? **දුකයි සමුදයයි දෙකම එකට එකතු වුණහම ඇති වෙන කෘත්‍යය තමයි - පුද්ගලයා.** දුකයි සමුදයයි දෙක එකට එකතු වුණහම තමයි පුද්ගලයා ඇති වෙන්නේ. ස්කන්ධ ටික වෙනම එකක්, ස්කන්ධ ටික අරහයා උපදින පුද්ගල භාවය, මම කියන හැඟීම, ක්ලේශය වෙන එකක්. ඒ ක්ලේශයෙන්, ඒ ක්ලේශය උපද්දන්න හේතු වුණු රූපයටම නැඹුරු වුණහම හොඳට පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා. දැන් ඉතින් ඉපදෙනවා-මැරෙනවා, මැරෙනවා - ඉපදෙනවා, ලෙඩ රෝග, දුක්, හින්දා, අපහාස කියන ධර්මා ඔක්කොගෙන්ම යුක්තයි.

ඒ රූපය ම, ඒ ලෝකය ම, යථාභූත ස්වභාවය දන්නා වු දක්නා වු නුවණක් ඇති කර ගන්නවා. එතැන තියෙන චරිතාකම තමයි, ඒ නුවණින් ඒ රූපයට නැඹුරු වෙලා ඒ රූපයෙන් මිඳෙනවා කියලා ධර්මතාවයක් වෙන්නේ නෑ. **රූපය ගැන ඇති කර ගත්ත නුවණින් ම රූපයේ කළකිරිලා රූපය පැත්තට නොඇලෙනවා, නොඇලිලා රූපයෙන් මිදුණු මනසක්මයි පවතින්නේ.**

අපි, ඇත්ත ඇතිසැටියේ දැක්කහම කළකිරෙනවා, කළකිරිලා නොඇලෙනවා, නොඇලෙන කොට මිඳෙනවා කියලා එක එක සංකල්ප මවා ගන්නවා. මවාගන්න එපා එක එක සංකල්ප. මම කියන එක තේරුණා නේද ? රූපය ගැන ඇත්ත නොදන්නාකම හිසා අපි මෙව්වර දවස් කළේ රූපය මම කියලා. මගේ කියලා හිතුවා. දැන් ඒ හිතන ටික ක්ලේශය, සමුදය සත්‍යය, මනෝ විඤ්ඤාණය. ඒ ක්ලේශයෙන් ආපනු මේ රූපය දිනා බැලුවහම රූපය මගේ, රූපය මම, රූපය සැප සහගතයි වගෙයි පෙනුණේ අපට. එතකොට තමයි පුද්ගලයා නිර්මාණය වුණේ. ලෝකය තුළට ආවේ. අට ලෝ දහමෙන් කම්පා වුණේ. කම්පාවෙන යන ගණයට ගියේ.

මිඳෙන්නත් තියෙන්නේ ඒ රූපයම, ඒ ලෝකයම. සම්මා දිට්ඨි කියන්නේ වෙන මොකුත් නෙමෙයි, රූපයේ පවතින යථාභූත ස්වභාවයත්, ඇත්තටම ඇත්තත්, පවතින ධර්මතාවයක් තියෙනවා නම් ඒ ධර්මතාවයත්, එබඳු වූ ධර්මතාවයකින් යුක්ත රූපය ඇතිවෙන හැටිත්, ඒ රූපය නැතිවෙන හැටිත් නුවණින් බැලුවහම, ඔන්න ඒ නුවණට කිව්වා (රූපය තවම දුක්ඛ සත්‍යයට) මාර්ග සත්‍යය කියලා.

මේ මාර්ග සත්‍යයේ, මේ නුවණේ ලක්ෂණය, චරිතාකම මොකක් ද? මේ දුකේ, දුක් සහගත රූපයේ, නැත්නම් දුක් සහගත ලෝකයේ පවතින විස්තර ටික

දැක්කහම කෙළෙස් ටිකකින් ඒ ලෝකය පැත්තට ම, ඒ රූපය පැත්තටම නැඹුරු වෙනවා වෙනුවට, ඒකට නැඹුරු නොවී, ඒ වස්තුවේ ම, ඒ ලෝකයේම කළකිරිලා, ඒකට නොඇලී, ඒ පැත්තවත් නොබලනවා කියන මට්ටමේ මනසක් හැදිලා කෙළෙසුන්ගෙන් මිඳෙනවා.

ඒ කියන්නේ, රූපයට නැඹුරු වෙන්න, ලෝකයට නැඹුරු වෙන්න තියෙන 'ගතියෙන් ම' මනස මිඳෙනවා. එදා ඉඳලා ස්පර්ශ ආයතන හයට යම් ම අරමුණක් ඇති වුණොත්, ඒවා ප්‍රත්‍යය නිසා ඇති වෙනවා, ප්‍රත්‍යය නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා, ඊට සමගාමීව උපදින මනෝවිඤ්ඤාණ මට්ටම ඒ ස්පර්ශ ආයතන හයේ යථාභූත ස්වභාවය දන්නා වූ දක්නා වූ නුවණක් වෙනවා මිසක, ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වෙලා පවතින්නේ, ඒකට බැසගෙන, ඇතුළු වෙලා පවතින්නේ නෑ.

2.3 'රූපය දැකීම'යනු 'වර්ණාවත් වූ නැඟියක සටහන් මාත්‍රයක්' ක්ෂණිකව පෙනී නොපෙනී යාමක් පමණයි:

ලෝකයා පරිහරණය කරන මේ අරමුණම ගන්න. හොඳට බලන්න, අපට මේ ඇතැරට පෙනෙන අරමුණ ඇතුළෙ මනුෂ්‍යයෝ කී දෙනෙක් ඉන්නවද? එක මනුෂ්‍යයෙක්ගේ වටිනාකම, උසස්කම, නිලතල කොච්චරක් අපට බෙදුව හැකි ද? මේ ඇතැරට පෙනෙන එක දර්ශනයක මම මේ කියන්නේ. මේ දර්ශනය ඇතුළෙ දූව්‍ය, කාරණා කොච්චර තියෙයි ද? ඕවායේ වටිනාකම කොච්චර ඇත් ද? මේ 'ස්පර්ශ ආයතනයේ ඇතුළට' ගිහිල්ලයි මෙව්වර ගොඩක් අය අපට හම්බ වෙන්නේ. මේ එකක් එකක් ගානේ සංයෝජන තියෙනවා අපිට.

රහතන් වහන්සේහමක් කියන්නකො. මේ ස්පර්ශ ආයතන හය ඇතුළට නොගියොත්, දකින්න පෙර නොතිබුණු, දැක්කායින් පස්සේ නොපවතින, ඇතැර නිසාම උපද්දපු, අර බිත්තියේ ඇඳලා තියෙන චිත්‍රය බඳු වර්ණ සටහන් මාත්‍රයක් චිතරයි පෙනෙන්නේ. එක අරමුණේම නතරවෙලා. මේක ඇතුළෙ තියෙන එකම දූව්‍ය කාරණාවක්වත් එයාට ඇත්ත වෙලා නෑ. ඇතැරට පෙනෙන මේ දර්ශනය චිත්‍රයක් චිතරමමයි.

ඒ කියන්නේ, මම ඔය වෙනදාටත් කතා කරන්නේ, මේ පෙනෙන අරමුණ, අපි කෙනා කෙනාට 'ඇතැරට පෙනෙන මේ දර්ශනය' මේ වෙලාවෙදී කැමරාවකින් ඡායාරූපයක් අරගෙන ලොකු කළුපත් ඒ පෙනෙන ඡායාරූපය ඇතුළෙ ඔය පින්චතුර්ට වටිනාකමින් යුක්ත, වටිනාකමක් ලැබෙන මනුෂ්‍යයෝ, සත්ත්වයෝ, දේවල්, කාරණා හම්බ වෙනවද? ඒ ඡායාරූපය ඇතුළෙ....?

ඔය පින්වතුන් කවදාවත් ඒ ඡායාරූපයට මොනවා හරි වුණොත්, අපි කියමු පිවිවුණා හරි කියලා, අනේ අහවල් කෙනා මළා නේද කියලා අඩනවද ? ඡායාරූපයක් බලන කොට අහවල් කෙනා කියලා සංඥා එන්න පුළුවන්. නමුත් යටින් දන්නවා මේක ඡායාරූපයක් කියන එක. ඇත්ත වෙලා නෑ නේද ? චිත්‍රය නැති වුණු දුක තියෙයි අපේ මෝඩකමට. චිත්‍රය ඇතුළේ ඉන්න මිනිස්සු ඇත්ත වෙලා අඩනවා වැලපෙනවාද කියලා අහන්නේ මම ? මම කියන්නේ චිත්‍රය ඇතුළේ ඉන්න මිනිස්සු, අපි කියමුකො, අයියෝ සුදුන් මහත්තයා ලෙඩ වෙලා, සුදුන් මහත්තයා මැරුණා, ප්‍රසන්න මහත්තයා ලෙඩ වෙලා, කොග්ගලගේ මහත්තයා ලෙඩ වෙලා කියලා චිත්‍රය දිහා බලාගෙන අපි කියනවද ? කියන්නේ නෑ. මම මේ කියන්නේ චිත්‍රයේ ලක්ෂණ.

එතකොට මේ බිත්තියේ ගහලා තියෙන ඡායාරූපයයි, මේ දැන් අපට ඇහැට පෙනෙන මට්ටමේ රූපයයි අතරේ වෙනසක් තියෙනවා කියලා ඔය පින්වතුන් හිතනවද ? මොකද, මෙතැන තියෙන සටහනමයි ඡායාරූපයකට ගත්තේ. නමුත් අපිට අද මේ 'ඇහැට පෙනෙන දේ ඡායාරූපයක් නොවී' ඒක ඇතුළේ කොච්චර වටිනාකම් තියෙනවද ? දන්නවද, මේ ඇහැට පෙනෙන රූපයට සමගාමීව උපදින මනෝ විකේතනාශයෙන් මේ රූපය ඇතුළට ගිනිල්ලයි මෙච්චර වටිනාකම් හදා ගෙන තියෙන්නේ කියලා. ඒකයි අපි ලෝකයේ ඇතුළේ ඉන්නේ කියලා කියන්නේ.

රහතන් වහන්සේනමක් කියන්නේ, බිත්තියේ ගහපු ඡායාරූපයයි, මේ පෙනෙන දර්ශනයයි අතරේ දශමයකවත් වෙනසක් නෑ. මේ ඡායාරූපයට මොනවා හරි දෙයක් වුණා කියලා, චිත්‍රය විනාශ වුණහම එයාට අඩන්න තරම් මනුෂ්‍යයෙක් චිත්‍රයක් ඇතුළේ නෑ. විනාශ වෙන්න ගෙවල් දොරවල් නෑ.

මේක ඇත්තටම විද්‍යාවක්. අට ලෝ දහමින් කම්පා නොවුණේ අපිට පෙනෙන විදිහටම මනුෂ්‍යයෝ පෙනිලා, ගෙවල් දොරවල් පෙනිලා, දුරකථන, කැසට්, වාහන පෙනිලා නම් නෙමෙයි. එයාට විශාල ඥාණ දර්ශනයක් තියෙන නිසයි අට ලෝ දහමින් කම්පා නොවෙන මනසක් තැනුණේ, හැදුණේ.

එතකොට, සමට කමටහනක ලක්ෂණය තමයි, මේ දර්ශනය නැතුවයි අර විත්ත ඒකාග්‍රතාවයෙන් විතරක් හදා ගත්තේ.

මේ කෙළෙස් හැති වෙන්හට රූපය පිරිසිදු දැකින කොට, සම්මා දිවිසි කියලා කිව්වේ, තරාගතයන් වහන්සේගේවත් පොද්ගලික වචන මාත්‍රයක් වත් මේ තුළ නෑ. තරාගතයන් වහන්සේ ඇති කල්හිත්, හැති කල්හිත් හැමදාම ලෝකයේ පවතින ඇත්ත විතරමයි තරාගතයන් වහන්සේ පෙන්නුවේ. ඒකයි මේකට සත්‍යය කියලා කියන්නේ. අපට මෙහෙම රූපයක් පෙනෙන කොට, පෙනෙන තැනක පවතින සත්‍යයක් අපට කවදාවත් හම්බවෙලා නෑ. මේ චිත්‍රය කියන එකේ ඇතුළට ගිහිල්ලා, මනුෂ්‍යයෝ, ගෙවල් දොරවල්, බඩු භාණ්ඩ එක්කයි අපි උපන්න දවසේ ඉඳලා ජීවත් වෙලා තියෙන්නේ. ඒකයි අපට ලෝකයා, ලෝ වැසි තෙම කියලා කියන්නේ. (උපග්‍රන්ථය 3)

2.4 පෙනෙන වර්ණවත් සටහන් මාත්‍රය (චිත්‍රය) තුළ ඇති දේ ඇත්ත වූ විට ආයතන එකට පැටලෙන අයුරු:

එතකොට මේ ලෝක ධර්මානුකූලයන් පෙන්නලා, ලෝක ධර්මානුකූලයට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයන් පෙන්නලා, මේ ලෝක ධර්මයන්ගෙන් කම්පා නොවෙන මනසක් හදා ගන්න ඕනේ කියන තැන බුදුරජානන් වහන්සේ පෙන්නුවා. එහෙම හැදෙන්නේ නිකම් හෙමෙයි, අර බිත්තියේ චිත්‍රයයි මේ පෙනෙන දේයි සමාන වෙලා.

එදාට, මෙහෙම බලාගෙන ඉද්දි, මේ දේවල් ඔක්කෝම පිවිසිලා ගියත්, අර චිත්‍රයේ කොනක ඉඳලා පිවිසිගෙන, පිවිසිගෙන එද්දි, අපිට පුද්ගලයෙක් මැරුණා, පුද්ගලයෙක් පිවිවෙනවා කියලා ශේෂයක්වත්, දශමයක්වත් දුකක් වෙන්නේ නැතුව, හිතට හැඟෙන්නේවත් නැතුව ඉන්න පුළුවන් වගේ චිත්‍රය දිනා බලලා, රහතන් වහන්සේනමකටත් ඒ විදිහට දශමයක්වත් හෙල්ලෙන්නේ නැතුව, ඔක්කොම ගිහිගෙන යද්දිත්, චිත්‍රයක කොනක ඉඳන් පිවිසිගෙන යනවා වගේ තැනකින්ම දැකලා උපේක්ෂා වෙන්න පුළුවන් දර්ශනයක් තියෙන්නේ.

රහතන් වහන්සේ ඕනෙනම් මේ ගින්න නිවන්නත් උපකාර කරයි. ඒත් චිත්‍රය කියන හැඟීම එහෙමමමයි. අපිට තමයි හිතෙන්නේ “අපි වගේම රහතන් වහන්සේටත් මේ පුද්ගලයෝ සත්වයෝ මැරෙනවට දුක හිතිලා එයත් මේ ගින්න නිවන්න එනවා” කියනවා වගේ තැනකින්. නමුත් එතැන මේ පෙනෙන වර්ණ සටහන කියන එක වෙනමම සිද්ධියක් බව හොඳට දන්නවා. අල්ලන කොට අනුවෙන සිද්ධිය වෙනම එකක් කියලා හොඳටම දන්නවා. අනේ මෙතැන සත්වයෝ ඉන්නවා, ඒ අය පිවිවෙනවා නේද කියලා හිතෙන කොට ඒ හිතන එක වෙනම ම

සිද්ධියක් බව දන්නවා. මේවා එකට ගැට ගැහිලා, ඔක්කොම කවලම් කරලා අවිද්‍යාවෙන් හම්බ වෙන ලෝකයක් එතන නෑ. ඒ උද්‍යානරාශියක් ගත්තේ.

අපේ ජීවිතය කියන්නේ, මේ එක දර්ශනයක් ඇත්ත වෙලා, ඒක ඇතුළට මේ වගේ ගිහිල්ලා තියෙන දෙයක්. ඒ ගියහම බලන්න, අනුවෙන අරමුණුවල ප්‍රහේද කොච්චරද, වටිනාකම් කොච්චරද කියලා.

මේ ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන ලැබෙන අරමුණු ඇතුළේ එක දවසකට හම්බවෙන ද්‍රව්‍ය කාරණා කොච්චර ඇත්ද? එතකොට අවුරුදු පණහක්, සියයක් ජීවත්වෙන කොට කොච්චර අරමුණු හම්බවෙයිද? ඒ හැම එකක් ඇතුළෙම නම් අපි ඉන්නේ, ලෝකයක් ම නිර්මාණය වෙනවා කියන එක පුදුමයක්ද? කන, නාසය, දිව, ශරීරය කියන මේ වගේ කර්මාන්ත ශාලා හයකින් ම හඳුනවා නම්, මේවට ආයතන කියන්නේ ඒකයි. කර්මාන්ත ශාලා, නිෂ්පාදනාගාර කියන්නේ චිත්ත වෛතසික ධර්ම උපද්දෙනවා මේවා. එතකොට වෙලාවකට හිතෙනවා අපි මේ මට්ටමේවත් ඉන්නවා ඇති කියලා.

ඉතින් ඒ එකක් එකක් අරමුණු හම්බ වෙද්දි, ඔයින් අතට ගන්න පුළුවන් මට්ටමේ අනුරක් අපි ගන්නවා. ඒ කියන්නේ, අඹ හරි මොනවා හරි ගොඩක් තියෙද්දි, අතට ගන්න පුළුවන් පුළුවන් තරමක් අරගෙන බැර හින්දම ඉතිරි ටික නොගෙන ඉන්නවා මිසක, ඕනෙ නැතිකම නම් නෙමෙයි.

ඒ වගේ ඇහෙන්න බලද්දි, ගන්න පුළුවන් තරම් අරමුණු අරගෙන ඉතුරුවා අතහරින්නේ ගන්න බැරකම හින්දා මිසක, ඕනෙ නැතිකම හින්දා නෙමෙයි. කනෙන් පුළුවන් තරම් ශබ්ද අහලා ගන්න පුළුවන් තරම් අරගෙන, ගන්න බැර හින්දා අතහැරෙනවා මිසක ඒවා වෙලා නෙමෙයි. ඔහොම තියෙන මට්ටමක දැන් අතටත් අනුවෙන ගොඩේ කොච්චරක් අනුවෙයිද, ඒ අනුරක් එහෙම ගත්තොත්.

ඉතින් මෙච්චර ගොඩක් හම්බවෙන කොට, හැමදාම ලෙඩෙක් හම්බවෙනවා, මළ ගෙයක් හම්බවෙනවා කියලා එකක් දෙකක් හම්බවෙලා මෙහෙම තියෙන එකත් පුදුමයි කියලා හිතෙනවා. ඇයි, මේ ලෝක ධර්මතාවයක, හැමවෙලේම අනිත්‍ය වෙන, විපරිණාම වෙන ධර්මතාවයක මෙච්චර ගොඩක් අපට අනුවෙලා තියෙන්නේ. ඉතින් ඔය අතරේ තමයි අපිට යාළුවො නැති වුණා, යාළුවන්ගේ දෙමව්පියෝ නැති වුණා, සහෝදරයෝ නැති වුණා, ඔහොම ඔහොම ඔහොම ප්‍රහේද වෙලා ගොඩක් තියෙන්නේ. ඉතින් අන්තිමට මුළු ජීවිතයම ඔය අතරට හිරවුණහම හැම

පැත්තෙන් ම පීඩාව, දුක. පළවෙනි කකුල මඩේ එරුනහම ඒක ගන්නයි දෙවෙනි කකුල තියන්නේ. ඉතින් ඒකත් එරෙනවා. ඒ වගේ, ලෝකය ඇතුළේ මේ ප්‍රශ්න ටිකෙන් මිඳෙන්න තව එකක් කරන කොට ඒකත් හිරවෙනවා. අර කොහොල්ලෑ බබාගේ කතාව වගේ තමයි වෙන්නේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මක්කට සූත්‍රයෙදි සමහර වැද්දො ඉන්නවළු කැලේ ඉන්න වදුරො අල්ලන්න එක එක උපායන් කරන. ඔය කොහොල්ලෑ වගේ තද ලාටු වර්ගයක් තිබ්ලා තියෙනවා ගස්වල ඒ කැලේ. ඒ ලාටු වලින් හඳුනවළු මිනිස් රූපයක්. හඳුලා පොකුණක් හරි, වදුරො යන එන තැනක තියනවළු. වදුරා ඇවිල්ලා ඉස්සෙල්ලාම අතකින් ගහනවළු. ඒ අත ඇලෙනවා. දැන් පළවෙනි සැරේ විතරමමයි අර රූපයට ගහන්නේ. එකම එක සැරයයි. රූපයට ගැහුවහම අත ඇලෙනවා. දෙවෙනි අතින් ගහන්නේ රූපයට නෙමෙයි, ඇළුණු අත ගන්නයි. ඊට පස්සේ කකුලෙන් ගහන්නේ අත් දෙක බේරා ගන්න. ඉතුරු කකුලෙන් ගහන්නේ අත් දෙකයි කකුලයි බේරා ගන්න. ඊළඟට ඔළුවෙන් ගහන්නේ අත් දෙකයි කකුල් දෙකයි බේරා ගන්න. පස් පොළකින්ම ඇලෙනවා. මේ පස් පොළකින්ම ඇළුණු වදුරුව මරලා කැමති දෙයක් කරන්න වැද්දට පුළුවන්.

ඒ වගේ, මේ ධර්මය නොදන්නාවූ නොදක්නා වූ අශ්‍රැතවත් පෘතග්ජනයා මොකද කරන්නේ, රූපයේ ඇලෙනවා. ඊට පස්සේ පළවෙනි දෙයින් කරන්නේ ඇහැට දැකපු ප්‍රිය මහාප රූපය ගන්න, නැත්නම් ඒකෙන් ඉවත් වෙන්නයි කන යොමු කරන්නේ. නැත්නම් නාසය, දිව, ශරීරය. ශබ්දයක් ඇතුණෙන් ඒක ගන්න අතින් ආයතන ටික. ඔහොම ඔහොම ඉතුරු ආයතන ටික නැඹුරු කර ගන්නේ කුමන හෝ එක් ආයතනයක අවශ්‍යතාවය පුරවන්න.

අපි හිතමු ලස්සන ඉඩමක් දැක්කා, දැන් ඒක ගන්න ඕනේ කියන්නකො. දැන් මුදලක් ඕනේ. කා ගාවට හරි ගිනිල්ලා මට මුදලක් ඕනේ කියලා, ඒ ශබ්ද අහන්නත් ඕනෙ නේ - දැන් කන. කය උදව් කරගෙන යන්න එන්නත් ඕනේ. ඒ වගේ අතින් ආයතන ටිකෙන් එකක්, දෙකක්, තුනක් හෝ හතරක්, මේ වගේ නැඹුරු කරගන්නවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ, මේ වගේ ස්පර්ශ ආයතන හයේ, ඇහැට පෙනෙන රූපයේ, කනට ඇහෙන ශබ්දයේ, නාසයේ, ගන්ධයේ, දිවේ, ශරීරයේ කියන මේ පස්පොළක මේ ලෝකයා ඇළුණහම මහණෙනි, මාරයාට පුළුවන් දැන් මෙයාට කැමති දෙයක් කරන්න කියලා. කොහොල්ලෑ බබා වගේ

තමයි දැන් ඇලලා ඉන්නේ. මොන විදිහකටවත් මිඳෙන්න බෑ. අපි දන්නේ නෑ, මේ 'රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ කියන මේ බාහිරයට ඇලීම ඇති කරන ධර්මායි' හරි පුදුම විදිහට ක්‍රියා කරන්නේ. ඒක අපට තේරෙන්නේ නෑ. එතකොට මෙන්න මේ විදිහට ලෝකයට නැඹුරු වුණු මනසක් හැදුනහම, ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වුණු මනසක් හැදුනහම, මාරයට කැමති විදිහකට කැමති දෙයක් කරන්න පුළුවන්.

2.5 සියල්ලෙන්ම එකවර අත්මිඳෙන්නට නම් දර්ශනයක් ම අවශ්‍යයි :

එතකොට මේ ස්පර්ශ ආයතන හය ඇතුළේ කොච්චර ධර්මාවයන්ට අපේ මනස යෙදිලා තියෙනවා ද, නැඹුරු වෙලා තියෙනවා ද? මේ එකක් එකක් ගානේ අයිත් කරන්න ගියොත් කවදාවත් ම කරන්න බැරවෙයි. ඒකයි, මෙන්න මේ කාරණාව හොඳට තේරුම් ගන්න. මම මේ කතා කරන්න හදුන තැන. ගොඩාක් වටිනා තැනක්.

ඒ කියන්නේ අපි කියමු අක්කර දහයක, පහළොවක විතර තණ පිට්ටනියක ඔය පින්වතුන්ට තණකොල ගහෙන් ගහ ගලවන්න දුන්නොත්, කොච්චර කාලයක් කරන්න වෙයිද? කරන්න පුළුවන් වෙයිද? අක්කර දහයක් පහළොවක් නම් කමක් නෑ. අක්කර දහස් ගණනක තණ පිට්ටනියක් දුන්නා වගේ එකක්. නමුත් ට්‍රැක්ටරයක් හරි, යන්ත්‍රයක් මොකක් හරිවත් දුන්නා නම්, ඒකෙන් එකවර කරන්න පුළුවන් නේ, නේද?

ඒ වගේ මේ ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන, ඒ ඇහැ ඇතුළට ගිහිල්ලා මෙව්වර අරමුණු ඔය පින්වතුන්ට ඇත්ත වෙලා තියෙද්දි, අපි ද්වනිංසාකාර භාවනාව කරන්න ගියොත්? මම වෙනදට කියන්නේ තමන්ට හම්බවෙන හම්බවෙන සවිඤ්ඤාණක අරමුණු වල නාම රූප දෙක බලන්න කියන එක. හොඳයි දැන් අපි මෙහෙම බලන්න ගියොත්, කොච්චර බලන්න වෙයිද? කෙළවරක් කරන්න බැරවෙයි නේද? එතකොට කනට ඇහෙන ශබ්ද?

ඒකෙන් මම මේ කිව්වේ, එකක් එකක් එකක් ගානේ බලලා නොඇලීම හදා ගන්නවා කියන එක ලේසි නෑ. කරන්නත් බෑ. අපි එකක් එකක් ගානේ බැලුවා නම්, යම් මට්ටමකට උපායක් හැටියට ඒ. ඔය මම කියන එක හරියටම දැනගන්න. මම ඒ කියන්නේ උපායක්. මේ සියල්ලම එකවර අතහැරගන්න පුළුවන් මනසක් හදාගන්න තැනට ගන්න ප්‍රාථමික තැනක් ඔය මම හැමදාම, නාම රූප දෙක බලන්න, රූපය

ගැන බලන්න, කන බොන ආහාරය නිසා රූපය හැඳෙනවා කියලා බලන්න, ඒ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින චිත්ත වෛතසික ටිකෙන් කෙරෙන වැඩ ටික බලන්න කියලා මේ කරන්න කියන්නේ මොකක්ද, 'යම් මට්ටමකට' නිවරණ චිත්තය ගෙවෙන කල් විතරයි.

ඒකෙන් මම අදහස් කළේ, යම් දවසක් තියෙනවා නිවරණ ධර්ම දුරු වුණහම, හිත සමාධි වුණහම, වෙනසකින් තොරව අපහසුවකින් තොරව මේක චිත්‍රයක් බවට තමන්ට ම තේරෙන. මේ පෙනෙන මුළු දර්ශනය ම එකම චිත්‍රයක්. මේ එක ම එක සිතුවිල්ලෙන්, මේ පෙනෙන කිසිම දේකට සම්බන්ධයක් ඇති නොවෙන විදිහට නැති කරන්න පුළුවන්.

ඒ මොකද, තමන්ට ඇහැරට පෙනෙන මේ චිත්‍රය ගැන විතරයි තමන් එදාට බලන්නේ. පෙනෙන රූපය ගැන විතරයි. චිත්‍රය තුළ, රූපය තුළ තියෙන දේවල් කියලා ඇත්ත වෙලා නෑ. මේ රූපය කියන එක පෙනෙන්න ඉස්සෙල්ලා තිබුණා නෙමෙයි, පෙනුණායින් පස්සේ තියෙනවා නෙමෙයි, ඇහෙන් ම උපද්දලයි මෙහෙම සටහනක් පෙනෙන්නේ, ඒකද ඇහැර අහකට ගන්න කොට ම නැති වෙනවා කියලා දකින මට්ටමට නුවණ එනවා.

ඒ වගේ නුවණක් ඇති කරන දර්ශනයකින් තමයි පෙනෙන දේ ඇත්ත කර ගන්නේ නැතුව, ඒකට නොඇළුණු මට්ටමේ මහසක් හැඳිලා, කෙළෙසුන්ගෙන් ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිඳෙන්නේ, මිදුණේ. කනට ඇහෙන ශබ්දත් එහෙමයි.

එතකොට හැබැයි ලෝකය දිනා බලන කොට ඒ වර්තය මහා වීරයෙක්. අපිට අදහා ගන්න බෑ. ඇයි අපිට ඇහැරට මෙව්වර රූප අරමුණු පෙනෙද්දි, ඒවායේ තණ්හාව ඇති වෙද්දි, අපිට තේරෙන්නේ 'රහතන් වහන්සේ මේ එකකටවත් තණ්හාව නැතුව ඉන්නවා නේ, හරි පුදුමයි' කියනවා වගේ තැනකින්. ඇයි ? අපි මේ පෙනෙන රූපායනය ඇතුළේ ඉඳගෙන, වටිනාකමින් යුක්ත විශාල අරමුණු ගොඩක් ඒ තුළ දකිමින්, දැන් අපිනේ මගින්. අපිනේ කියන්නේ.

නමුත් රහතන් වහන්සේ නොඇලිලා තියෙන්නේ මේ තරම් අරමුණු ගොඩක් හම්බවෙලා හම් නෙමෙයි. ඒවා හම්බ වෙන මට්ටමෙන් අනුක්‍රමයෙන් පිටට පිටට ඇවිල්ලා, නිවරණ ධර්ම දුරු වෙලා, මේ පෙනෙන එකම දර්ශනය, අරමුණ, ඇහැරට පෙනෙන්නේ වර්ණ සටහන් මාත්‍රයක් විතරමමයි කියලා හොඳට රූපය පිරිසිඳ දකින තැනට ඉස්සෙල්ලා ආවා. ඒ වර්ණ සටහන ද ඇහැර යොමු කරන්න

ඉස්සෙල්ලා තිබුණා නෙමෙයි, ඇහැ ඇහැකට ගත්තට පස්සේ තියෙනවා නෙමෙයි, ඇහෙන්නේ ම හදලයි පෙන්නන්නේ කියන දර්ශනයක් නිසයි, ඒ 'පෙනෙන වර්ණ සටහන් අභිත්‍යය දැකලයි' රහතන් වහන්සේ උපේක්ෂා වෙලා තියෙන්නේ.

එතකොට අපට පෙනෙන්නේ මේ ලෝකයේ ගැණුන්ට, දරුවන්ට, දේපල වස්තු වලට කිසිම දේකට රහතන් වහන්සේගමක් තණ්හා කරන්නේ නෑ වගේ තැනකින්. ඇත්ත.. ඒ කිසි දේකට, ලෝකයා තණ්හා කරන කිසි දේකට තණ්හා කරන්නේ නෑ. හැබැයි, ලෝකයාගේ, අපට මෙහෙම හම්බවෙන මට්ටමේ මනසකින්, මේ වගේ ම සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ ගෙවල් දොරවල් හම්බ වෙද්දි නොඇලී නොගැටී ඉන්නවා නම් නෙමෙයි. ලෝකයාට සාපේක්ෂව අදහාගන්න බැරි මනසක් වෙලා ඒක. මම මෙතැනදි මතක් කරන්නේ, එව්වරට විශාල දර්ශනයකට මනස අරගෙන යනවා.

2.6 ඇස නම් වූ තිරය මත වැටෙන 'චිත්‍රයට ජීවය නොදුන් විට' මතු වන යථාර්ථය

අපිට කිසිම වෙලාවක මේ අමු අමුවේ මේ මට්ටමේදි නම් කවදාවත් රහන් වෙන්න බෑ. මොකද මෙව්වර මේ සත්වයෝ පුද්ගලයෝ පෙනෙනවා කියන්නේ, ලෝකය ඇතුළෙ මේ ඉන්නේ. මෙතෙන්දි පුළුවන් අපට, මේ මට්ටම හම්බවෙද්දි, ඒ හම්බවෙන මට්ටම තුළ පුළුවන් තරම් ඇත්ත බලන්න. සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක් හම්බවෙනවා කියන තැනක, පුළුවන් තරම් හිතට සිහිවෙන, ඇහැට පෙනෙන අරමුණුවල ඇත්ත බලන්න. ඒ බලන ටික අපේ මානසික රළු කෙළෙස් මට්ටමක් දුරු කර ගන්න දරන උත්සාහයක්.

හැමදාම මම අර කතා කරන දර්ශනයට එන්න වෙනවාමයි. ඒක හොඳට මතක තබාගන්න ඕනේ. ඒ මොකක්ද ? අපි මොනවා හරි දෙයක් දකිනවා නම් දකින්න පෙර තිබුණාත් නෙමෙයි, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවාත් නෙමෙයි, දකින වෙලාවට ද බාහිර තියෙන දෙයක් හම්බ වෙනවා නෙමෙයි. මේ ස්පර්ශය නිසාමයි උපද්දලා පෙන්නන්නේ කියන කාරණාව. එතෙන්ට ආවහමයි යං කිකුළු සමුදය ධම්මං - සඛ්ඛං නං නිරොධ ධම්මං කියන ධර්මාවය හම්බ වෙන්නේ.

මෙන්න මේ මනසට එතකොට එතෙන්ට විතරයි ධර්මතා අටක් යෙදුණු ලෝකය කියන එක හම්බවෙන්නේ. එතකල් ලෝකය කියලා එකක් අපට හම්බ වෙන්නේ නෑ. අපට හම්බවෙන්නේ ලෝකය ඇතුළෙ තියෙන දේවල්, කාරණා -

අම්මලා, තාත්තලා, දරුවෝ, ගස්කොළන්, ඉඩකඩම්, කියන දේවලයි. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ. 'ඇහැර ලෝකයේ කෙළවරයි, රූපය ලෝකයේ කෙළවරයි, ලෝකයේ කෙළවරට නොගිහිනි දුක් කෙළවර කරන්නත් බෑ.' කියලා. (දෙවන දේශනාව, ලෝකයේ කෙළවර)

එතකොට මේ ද්‍රව්‍ය, කාරණා, පුද්ගලයෝ, සත්වයෝ දකින තැනක තියෙන්නේ මේ ධර්මා අට යෙදුණු ලෝකය කියන එක ද හම්බවෙන්නේ මේ වර්ණ සංභන්ධ කියන මට්ටමට ආවහම. එදාටයි හොඳට පෙනෙන්නේ. දැන් හොඳට බලන්න, බිත්තියේ ගහලා තියෙන චිත්‍රයක් දිහා බලාගෙන ලාහයක් ලැබුණා කියලා සතුටු වෙනවා නම්, අලාහයක් කියලා දුක් වෙනවා නම්, නින්දාවක් ප්‍රසංසාවක් කියලා දුක් සතුට දෙක බෙදා ගන්නවා නම් ...?

එතකොට ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක කියන්නේ චිත්‍රයක තියෙන මට්ටම. ඒ කියන්නේ ලස්සනට ඇඳපු චිත්‍ර තියෙන්න පුළුවන්, කැතට ඇඳපු චිත්‍ර තියෙන්න පුළුවන්. ලස්සන චිත්‍රය ඇතුළේ ඉන්න ලස්සන ළමයෙක්, ලස්සන ගෙදරක් කියලා ඒක ඇතුළට ගිහිල්ලා, ඇතුළේ තියෙන ද්‍රව්‍ය කාරණා වලින් අපි සතුටු වෙච්ඞ් ඉන්නේ මිසක, අපට තවම ප්‍රිය, අප්‍රිය ධර්මාවයන් පෙන්නපු චිත්‍රයක් හම්බ වෙන්නේ නෑ. චිත්‍රය ඇතුළු ඇත්තක් වෙලා ඉන්නේ අපි. ඒක ඇතුළේ ඉන්න මනුෂ්‍යයෝ තමයි නැදෑයෝ කියලා ඔය විදිහට, ඔය විදිහට ඉන්නේ. එතකොට ඒ ධර්මා අට ඇතුළෙයි ඉන්නේ.

යම් කාලෙකදී හිවරණ ධර්ම අඩු වුණොත් තමයි මෙව්වර කාලයක් පණ පොවාගෙන, සත්ව- පුද්ගල භාවයෙන් ජීවයක් දිගෙන හිටපු තැනක තියෙන්නේ චිත්‍රයක් කියන තැනකට එන්නේ. ඔය චිත්‍රවල බොහොම ප්‍රසන්න චිත්‍රත් තියෙනවා, අප්‍රසන්න චිත්‍රත් තියෙනවා. හමුත් ප්‍රසන්න චිත්‍රය ද හේතු ප්‍රත්‍යයයි, අප්‍රසන්න චිත්‍රය ද හේතු ප්‍රත්‍යයයි කියලා දැකලා, කම්පා නොවෙන මනසක් හදා ගන්න පුළුවන් එදාටයි, චිත්‍රයක් කියන දැක්මකට ආවහම.

ඒකෙදි, මම මේ මතක් කළේ අපි මේ ලෝකයක් ඇතුළේ සත්ව- පුද්ගල භාවයක මේ විදිහ දුක් ටික විදින්නේ කෙළෙස් ටික හිසයි. අපි මොන භාවනාවක් කළත් වැඩක් නෑ මේ විස්තර ටික හඳුනා ගන්නේ නැතුව. අපි ඉන්නේ කොතැනද ? අපිට වෙලා තියෙන්නේ මොකක්ද ? ලෝකය කියන්නේ මොකක්ද ? ලෝකය ඇතුළේ කියන්නේ මොකක්ද ? ලෝකයෙන් එළියට යන්නේ කොහොමද ? ලෝකෝත්තර

කියන්නේ ඇයි ? කියන මේ ධර්මා ටික ඉස්සෙල්ලා පැහැදිලි කර ගන්න ඕනේ. නැත්නම් අපි ගෙඩිපිටින්ම නිවන් දකින කෙනෙක්ව දකියි. සසරේ ඉන්න පුද්ගලයෙක්ව දකියි හැමදාම.

සසරේ ඉන්න කෙළෙස් සහගත පුද්ගලයෙක්ව දැකලා, එයා තමයි දුක් විඳ විඳ යන්නේ කියන තැනකින් තමයි අපි භාවනා කරන්නේ. එතකොට කෙළෙස් ටික නැති කළොත් 'අපිට' නිවන් දකින්න පුළුවන් කියලා, නිවන් දකින 'තමන්' හෝ නිවන් දකින පුද්ගලයෙක් ගැන තමයි අපි හිතාගෙන ඉන්නේ. එපමණකින් ම නිවන් මග නෑ.

අපි හිතන්නේ මේ ධර්මා අවශ්‍ය නෑ කියලා. නමුත් මේ සූත්‍ර තියෙන්නේ නිකම් නෙමෙයි. මේවා හොඳට ගවේෂණය කරලා විශ්ලේෂණය කළහම, ලෝකය කියන්නේ මොකක්ද ? ලෝකය අනුව යෙදුණු ධර්මා මොනවද ? ඒ ධර්මා අනුව පෙරළෙන මනස කියන්නේ, පුද්ගලයා කිව්වේ, ලෝකයා කිව්වේ කොතෙන්නද ? එතැන තියෙන ධර්මා මොනවද ? කියලා බැලුවහම, ලෝකය කියන එකත්, ලෝකයා කියන එකත් මේ ඔක්කොම 'ධර්මා ටිකක්' කියලා අවබෝධය එනවා. දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය සත්‍යය, නිරෝධ සත්‍යය, මාර්ග සත්‍යය - අන්තිමට සත්‍යය හතරක සිද්ධියක් තියෙන්නේ. ඒ සත්‍ය හතර කියන එක ගැන අවබෝධය ඇති වෙනවා පුද්ගල භාවය දුරු වෙලා. සත්‍ය හතර අවබෝධ කර ගන්නේ ද පුද්ගලයෙක් නෙමෙයි, කෙනෙක් නෙමෙයි, ඒකද හේතු ප්‍රත්‍යයී, ඒකද නුවණයි කියන තැනකට එනවා.

ඉතින් ඔන්න ඔය වගේ තැනකට යනකල් යනවා. ඔය ටික අපි කෙටි කරලා කැටි කරලා ගන්නොත් අර්ථය මේ විදිහටයි.

- ස්පර්ශ ආයතන හය තමයි ලෝකය. ඒ ලෝකය කියන ධර්මාවය තුළ ධර්මා අටක් තියෙනවා. එහෙම නැතිනම් ලෝකය නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නේ ධර්මතා අටකින්. ඒ ධර්මා අට තියෙන්නේ ලෝකයේ කියන තැනක - කියලා උත්තරයක් අපට ලැබුණා. ඕක තමයි දුක්ඛ සත්‍යය.

- ඊට පස්සේ, ඔය ධර්මා අට මඬිමින්, ඔය ධර්මා අටට නැඹුරු වුණු, ඔය ධර්මා අට කෙරෙහි බැස ගත්ත, මම මගෙ කියන හැඟීම හා යෙදුණු, කෙළෙස් සහගතව උපදින මනෝවිඤ්ඤාණ මට්ටමට කිව්වා ලෝකයා, ලෝ වැසි තෙම කියලා. එතැන තියෙන්නේ කෙළෙස් ටිකක්. ඒ නිසා මේ සමුදය සත්‍යයයි. ලෝකයේ දුක් විඳින කෙනෙක් ගැන කතා කරන තැනක තියෙන්නේ මෙන්න මෙහෙම ධර්මාවයක් කියලා ඉස්සෙල්ලා හෙළි පෙනෙළි කර ගන්නා.

- ඊට පස්සේ, යම් කිසි කෙනෙක් දුක නිරූද්ධ කරනවා, දුකෙන් මිඳෙනවා නම්, මිඳෙන්නේ කොහොමද? අට ලෝ දහමෙන් කම්පා නොවෙන මනසක් හදාගෙන. මේ ලෝක ධර්මාචයන්ට නැඹුරු නොවුණු, මේවායින් කම්පා නොවී ඒවායින් මිදුණා මට්ටමේ මනසක් හදා ගන්න කෙනාටයි ජරා මරණ දුකෙන් මිඳෙන්න පුළුවන්.

- ඔහෙන්ට යන්නයි මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. ඊළඟට විස්තර කරන්නේ මෙන්න මේ වගේ තැනකට මනස ගන්න. ආයෙත් මුතුන් පුශ්ග ගැටළු නෑ.

2.7 පෙනි නොපෙනි යන වර්ණ මාත්‍රය සජ්චිකරණය නොකළ විට දැකිය හැකි 'සත්‍යය වූ ම අභිත්‍යය දර්ශනය' :

හොඳට මේ සිද්ධිය ගැන බලන්න. දැන් මේ චිත්‍රය ඇතුළේ ඉන්න කොට අපට මවු මළ දුක, පියා මළ දුක, සහෝදරයා ඥාති හිතෙහින් මැරුණු දුක විඳින්න වෙනවා නේ. අර ඉපදීමේ දුක්, ලෙඩ වීමේ දුක්, මහළු බව, මරණය, දුක්ඛ සත්‍යයේ කරපු විස්තර ටික ඔක්කොම යොදා ගන්නේ මේ චිත්‍රය ඇතුළේ ටිකට නේ. මේ අපට හම්බ වෙන මට්ටමට නේ. ඔවා ඔක්කෝම ටික ලැබෙනවා.

දැන් මෙහෙම පෙනෙන මේ දර්ශනය ම ඡායාරූපයක් අරගෙන බිත්තියේ එල්ලුවහම, ඔය බිත්තියේ තියෙන චිත්‍රය තුළ අර දුක්ඛ සත්‍යයේ පෙන්නපු දුක් ටිකෙන් කොච්චරක් අපට ලැබෙයිද? එකක්වත් ලැබෙයිද? එකක්වත් නෑ.

එතකොට හොඳට දකින්න, තණ්හාව හැති කළහම නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙනවා, දුක්ඛ නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙනවා කියලා කියන්නේ, මේ පෙනෙන අරමුණ ද චිත්‍රයක් හැටියට ම දකින මානසික මට්ටමක් ආවහම මේ ඇතුළේ කිසිම පුද්ගලයෙක් ජීවමාන නොවන නිසා. පුද්ගල රූපය පෙනෙන්න පුළුවන්, චිත්‍රයෙන් පෙනෙනවා නේ. හමුත් ඒකට ජීවමාන බවක් ආරෝපනය කර ගන්නේ ක්ලේශයකින්. ඒ මත නේ මේ දුක් ටික තියෙන්නේ.

එතකොට මෙන්න මෙහෙම ජීවමාන බව ආරෝපනය කරලා මේ චිත්‍රයට පණ පොවලා අරගෙන ලෝකයා විඳින දුක් ටික ලැබෙන්නේ නෑ මේක චිත්‍රයක් බවට පත්කර ගන්නහම. එතැනම තියෙනවා මොකක්ද, ජානිපි දුකබා, ජරාපි දුකබා, ව්‍යාධිපි දුකබා කියන දුක් ලැයිස්තුවම හැති බව, ඒ චිත්‍රය දිනා මෙහෙම ඇහෙන්න බලන කොට.

එතකොට මේ ස්පර්ශ ආයතන හයේම එහෙමයි. එයා දුක් විඳින්නේ නෑ. දන්නවා මේක හේතූන්ගෙන් හටගන්න, ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්න අරමුණක් විතරයි. ප්‍රත්‍යය හැටිවෙන කොට ඒක හැටි වෙනවා කියන තැනකින් හොඳට නුවණයි. එහෙම නැතුව, දුක් විඳ විඳ දුකේ නිරෝධයක් සාක්‍ෂාත් කරනවා කියලා එකක් නෑ.

ඒක පෙන්වන සවිච්ඡා සූත්‍රයේදී, “සවිච්ඡා, දුක මම, දුක මගේ, දුක මගේ ආත්මයයි කියන තාක් එයා දුකෙන් මිඳෙයිද?” කියලා අහනවා. නෑ. එහෙනම්, මේ පෙනෙන අරමුණේ මම වත්, මගේ වත්, කිසි කෙනෙකුගේ කිසි දෙයක් තියෙන්න බෑ. ඒ කියන්නේ ඇහැට පෙනෙන වර්ණ සටහන ගත්තහම ආධ්‍යාත්මික, බාහිර කියලා බෙදන්න බෑ.

දැන් මෙහෙම ඉදිරිය බලන කොට, මේ පෙනෙන ඔක්කොම ටික එකම විඳිනේ විනයක්. මේ පෙනෙන ඇස් මට්ටම කැමරාව කියලා හිතන්න. පෙනෙන මට්ටමෙන් ඡායාරූපයක් ගත්තොත්, ඒකෙ ඔය බාහිර ටික විතරක් නෙමෙයි තමාගේ කොටසකුත් වැදිලා තියෙයි නේද ? ආධ්‍යාත්මික, බාහිර කියලා ඒ විනය ඇතුළෙ බෙදුවහැකිද ? මේ පෙනෙන දේ ඇතුළෙ මේ කොටස මම, අනිත් කොටස බාහිර අනිත් අය කියලා දැන් අපි මේ හිතනවා, කතා කරනවා, එහෙමයි හැඟීම තියෙන්නේ. නමුත්, මගෙ ඇහැට පෙනෙන මට්ටම කැමරාවක් කියලා හිතන්නකො. මෙතන ඡායාරූපයක් ගත්තොත් මේ සිවුරත් එක්ක මෙතන ඔක්කොම ටික ඒ ඡායාරූපයට වඳි යි නේද ? දැන් ඒ ඡායාරූපයේ බෙදන්න පුළුවන්ද ආධ්‍යාත්මික, බාහිර කියලා ? බෑ නේද ?

එහෙනම්, නිවරණ ධර්ම දරු වුණු ඒ මනසට එතකොට ආධ්‍යාත්මික, බාහිර දෙකක් නෑ. එකම ‘අරමුණක්’ විතරමයි තියෙන්නේ. ඒ අරමුණේ අභිත්‍යය දකින්න පුළුවන්. ඔන්න ඔය මට්ටම හදා ගන්නයි ඕනේ.

ඔය විඳිනටම ස්පර්ශ ආයතන හයට ම දකින්න. ස්පර්ශ ආයතන හයේ අවබෝධය ඇති වුණහම වෙන්නේ වෙන මුකුත් නෙමෙයි, රූපය පිරිසිඳ දකිනවා කියන තැනට මුලින්ම මනස ගේනවා. ඒකයි අනාගාමී නොවී රහත් වෙන්න බෑ කියන්නේ. අනාගාමී ඵලයට පත් වෙනවා කියන්නේ රූපය පිරිසිඳ දකිනවා. රූපය පිරිසිඳ දකින කොට, රූපය මුල් කාරණාව කර ගත්ත සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ ඔක්කොම අයින් වෙනවා. ඇහැට පෙනෙන්නේ වර්ණ සටහනක්මයි. වර්ණ රූපය හොඳට දකින කොට ඒක ඇත්ත වෙන්නේ නෑ. ශබ්ද රූපය පිරිසිඳ

දකින කොට, ඒක ඇතුළෙ ගායක ගායිකාවෝ හම්බවෙන්නේ නෑ. කෑ ගහන බහින මිනිස්සු හම්බවෙන්නේ නෑ. ගන්ධ රූපය හොඳට පිරිසිඳ දකින කොට, මස් මාළු කුණු වුණු ගඳ හෝ මල් වල සුවඳ වගේ ද්‍රව්‍ය කාරණා නෑ ඒ ගඳ සුවඳවල් වලට. (දෙවැනි දේශනාව, ලෝකයේ කෙළවර)

සම්පූර්ණයෙන් රූපය පිරිසිඳ දකිනකොට, අපිට සැප දුක් විඳින්න තියෙන අරමුණු ඔක්කොම අයින් කරනවා. ඊටපස්සේ ඒ ස්පර්ශ ආයතන හයේ ඇති විම, නැති විම දකිනවා. ස්පර්ශ ආයතන හයත්, ස්පර්ශ ආයතන හයේ ඇති විමත් නැති විමත් දැක්කොත් දර්ශන විසුද්ධිය. ඔතෙන්නට, ඕනෙ නම් බලන්න සංයුක්ත නිකායේ කිංසුකෝපම සූත්‍රය. මේ ශාසනයේ නිකෂ්ටිකයේ දර්ශන විසුද්ධිය ඇති වෙන්නේ කොහොමද? කියලා අහන කොට, හොඳට පෙන්නනවා දර්ශන විසුද්ධිය ඇති වෙන්නේ මෙහෙමයි කියලා - ස්පර්ශ ආයතන හයත්, ස්පර්ශ ආයතන හයේ ඇති විමත් නැති විමත් දකින කොට දර්ශන විසුද්ධිය ඇති වෙනවා.

රට විහින වගේ සූත්‍රවල විස්තර කරන දිට්ඨි විසුද්ධියත්, මේ පෙන්නන දර්ශන විසුද්ධියත් දෙකක් කියන එකත් මතක තබා ගන්න. දිට්ඨි විසුද්ධිය කියන්නේ දෘෂ්ටිය පිරිසිදුවෙන තැන. දස්සන විසුද්ධිය කියන්නේ දැකීම පිරිසිදුවෙන තැන.

එතකොට, ඔන්න ඔය මානසික මට්ටම ඇති කර ගත්තහම 'මත්තේ කළ යුත්තක්' නෑ, කළ යුත්ත කළා' කියන තැනකින් අවසන් වෙනවා ශාසන ඔහ්මවරියාව. දුක දැක්කා, සමුදය දැක්කා, සමුදය දුරු කළහම ඇතිවෙන මානසික මට්ටම නිරෝධය කියන තැනට තමයි රහතන් වහන්සේ කියලා කියන්නේ. මොකද දුක්බ නිරෝධය ස්පර්ශ කරන නිසා.

එතකොට ඔන්න ඔතෙන්නට එන්නයි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය තියෙන්නේ. දැන් අපි කතා කරමු මාර්ගය ගැන.

3. දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී ප්‍රතිපදාව

3.1 සත්‍ය ඥානයේ ස්වභාවය:

දැන්, ධර්මා අට යෙදුණු ලෝකයත්, ඒකට නැඹුරු වුණු මනසත් තියෙනවා කියලා දැන ගන්නා. දැන ගන්නාට, මේක ධර්මා අටක් යෙදුණු ලෝකය, ඒක තමන් හෝ පුද්ගලයා හෝ නෙමෙයි, ඒකට නැඹුරු වුණු මානසික මට්ටමක්, මනෝවිඤ්ඤාණයක් ඉපදුනා නම් එතැනයි කෙළෙස් ටික තියෙන්නේ, එතැනයි පුද්ගල භාවය, මේ උපදින මනෝ විඤ්ඤාණය ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු

වෙලා උපදින තැනයි ලෝක ධර්මයෙන් කම්පා වෙනවා කියන්නේ, එතැනයි දුක තියෙන්නේ කියලා දැන ගන්නාට, දුක නැති වෙන්නේ නෑ. ඒ සත්‍ය ඥාණය, ඇත්ත දැන ගන්නා.

ඊට පස්සේ තියෙනවා කෘත්‍ය ඥාණය, කළ යුතුයි එහෙනම් කියන තැන. ඊටත් පස්සෙයි කෘත්‍ය ඥාණය - කළා - කියන තැනට එන්නේ. දැන් එහෙනම් අපට තියෙනවා කරන්න ටිකක්. ඒ කරන කොට තමයි මාර්ගය වෙන්නේ. මොකද, අපට මෙතැන ඉඳලා අත තැනක්, හරයක් හොඳට විස්තර කරලා ගොඩනැගිලි තියෙන තැන්, සිතියමකින් බලලා හොඳට දැනගන්න පුළුවන්. දැන ගන්නාට, දැනගෙන ඉවරවෙන කොටම අපි එතැන නෑ. ඊට පස්සෙයි පාර හම්බවෙන්නේ. එහෙනම් යන්න වෙන්නේ පාරත් දැන ගන්නාට පස්සෙයි.

ඒ ගොඩනැගිල්ලත් දැනගෙන, විස්තර ටිකත් දැනගෙන, ඒ ඔක්කොම හොඳට පිරිසිදුව දැනගෙන, යන පාරත් දැන ගන්නවා. ඒත් මෙතැන අපි. ඊට පස්සෙයි යෑම. ඒකයි, සත්‍ය ඥාණය කියන එකට දුකත් අයිතියි, සමුදයත් අයිතියි, නිරෝධයත් අයිතියි, මාර්ගයත් අයිතියි.

ගොඩනැගිලක් තියෙන්නේ කියලා දැන ගන්නත් ඕනේ. ඒ ගොඩනැගිල්ල පිහිටලා තියෙන්නේ අහවල් නගරයේ අහවල් තැනයි කියලා දැන ගන්නත් ඕනේ. ඒකට යන පාර දැන ගන්නත් ඕනේ. පාර දැන ගන්නත් ඒක මාර්ගය හෙමෙයි. තවම අහලා නේ දැන ගන්නේ. ශ්‍රැතමය ඥාණය මට්ටමේ පවතින්නේ තවම.

ඔය විස්තර ටික, ගොඩනැගිල්ල, ගොඩනැගිල්ල තියෙන තැන, ඒකට යන මාර්ගය, ඔය විස්තර ටික ඔක්කෝම දැන් මම ඇවිල්ලා කියලා දන්නා වගේ, කෙනෙක්ගෙන් අහගන්නවා. කියා දිලා එයා ගියා. අහගෙන ඉවරවෙලා බලන කොට තාම අපි මෙතැන, කොහුවල. අහලා ඉවරවෙන කොට ගිහිල්ලත් ඉවරයි කියලා හිතන්න එපා. ඊට පස්සෙයි අපට ගමන තියෙන්නේ. හැබැයි ප්‍රශ්නයක් නෑ, යන්න විතරයි දැන් තියෙන්නේ. යන විදිහ අහ ගන්නා. කොහාටද යන්න ඕනේ - අහවල් තැන, අහවල් නගරයට. මොකටද යන්නේ, අහවල් ගොඩනැගිල්ලට. අහගෙනයි තියෙන්නේ, වරදින්න විදිහක් නෑ.

අපි ධර්මා අටක් යෙදුණු ලෝකය ගැන අහ ගන්නා. ඒ දුක්ඛ සත්‍යය. ඒ ධර්මා අටට නැඹුරු වෙලා ලෝකයක දුක් විඳිමින් පවතින මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමයි පුද්ගල භාවය නිර්මාණය කරලා දුක් විඳින ලෝක සත්වයෙක් මවලා

නියෙන්හේ, මෙතැන නියෙන්හේ කෙළෙස් ටික කියලා සමුදය සත්‍යයන් පෙන්නලා, මේ ලෝකයා විඳින දුක් ටිකෙන් ඔක්කෝගෙන් ම මිඳෙනවා, දුක් නිරෝධයක් වෙනවා, ලෝකයට නැඹුරු නොවුණු, ලෝකයෙන් මිදුණු මනසක් හදා ගන්න පුළුවන් නම් කියලා දුකෙන් මිදුණු තැනත් අහ ගන්නා, නිරෝධය. දැන් අපට මාර්ගය ගැන අහලා දැන ගන්නත් වෙනවා. ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා.

3.2 කෘත්‍ය ඥාණයේ අවසන් ඉලක්කය :

දැන් ඔය පින්වතුන් දන්නවා, මේ දුක පිරිසිඳ දකින්න ඕනේ, මේ සමුදය ප්‍රභාණය කරන්න ඕනේ, නිරෝධය සාක්‍ෂාත් කරන්න ඕනේ, මග වඩන්න ඕනේ, ඒ තමයි කෘත්‍ය ඥාණය. කළ යුත්ත ගැන නුවණයි. ඒ කියන්නේ, එහෙනම් අපට කරන්න නියෙන්හේ,

- ★ මේ ධර්මා අට යෙදුණු ලෝකය කියන තැන පිරිසිඳ දකින්න ඕනේ.
- ★ ඒක දකින්නේ මොකට ද? සමුදය ප්‍රභාණය කරන්න. ඒ ලෝක ධර්මා අටට නැඹුරු වෙලා උපදින මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටම හැකි කරන්න. ඇයි ඒ? එහෙම හැකි නොවුණොත් මමය කියන හැඟීම, කෙළෙස් කියන ටික නිබුණහම දෝෂයක් තියෙනවා.
- ★ මොකක්ද ? කෙළෙස් ටිකේ කෘත්‍යය තමයි ඔය ලෝක ධර්මා අටට නැඹුරු කරලාමයි මනස උපදින්නේ, එතකොට ඒක ඇත්ත වෙනවා. ඇත්ත වෙලා ඒ තුළ නෑදෑකම් බෙදෙනවා. දුක එන්නේ එහෙම. ඒ හින්දයි මේ කෙළෙස් ටික දොස් සතිතයි කියලා කියන්නේ.
- ★ කෙළෙස් හැකි කළහම තියෙන ලක්ෂණ ටික තමයි, ලෝකයට නැඹුරු වෙලා නෑ, ලෝකයෙන් මිදිලා පවතින්නේ හැමවෙලාවෙම. කම්පා වෙන්නේ නෑ ලෝක ධර්මයන්ගෙන්. එතකොට ලෝක ධර්ම ඇත්ත වෙලා ලෝකයා විඳින විදිනේ දුක් විඳින්න ඕනේ නෑ. දුකෙන් මිඳෙනවා. ඒ හින්දයි මේ නිරෝධය කියලා කිව්වේ.

එතකොට ඔන්න ලෝක ධර්මා ටික දැක්කා, ස්පර්ශ ආයතන හය. දැන් ලෝක ධර්මාවයන්ට නැඹුරු වෙලා මනෝ විඤ්ඤාණයක් උපදින එක නතර කරන්න ඕනේ. කෙළෙස් නතර කරලා කරන්නේ ඒකයි. සමුදය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි. නිරෝධය සාක්‍ෂාත් කළ යුතුයි. ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණු,

ස්පර්ශ ආයතන හයේ අරමුණුවල, නැත්නම් ලෝක ධර්මයන්ගේ කම්පා නොවෙන මනසක් හදා ගත යුතුයි. ඒක සාක්ෂාත් කර ගත යුතුයි. ඒ සඳහා මාර්ගය, ශිලයක හොඳට පිහිටන්නට ඕනේ, මෙන්න මේ විදිහට සමට කමටහන් වඩන්නට ඕනේ, මෙන්න මේ විදිහට විදර්ශනා කරන්නට ඕනේ කියලා කෘත්‍යය හොඳට දැනගෙන ඉන්න ඕනේ.

දැන් අනගන්තා දුක් ඉඳලා සමුදය, නිරෝධය, මාර්ගය. තමන්ගේ පැත්තෙන් යනකොට ඉස්සර වෙනවා මාර්ගය. මාර්ගය තියෙන්නේ දුක පිරිසිඳ දකින්න. දුක පිරිසිඳ දකින කොට සමුදය දුරු වෙලා නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙනවා.

මාර්ගයෙන් නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙන්නේ සෘජුවම හෙමෙයි. මොකද, දැන් මේකේ කෘත්‍ය ටිකක් තියෙනවා නේ අපට. කෘත්‍ය ටික බලන්න ඕනේ. කෘත්‍යය ශ්‍රෝණයක් ආවා නේ, දුක පිරිසිඳ දකින්න ඕනේ, සමුදය දුරු කරන්න ඕනේ, නිරෝධය සාක්ෂාත් කරන්න ඕනේ, මාර්ගය වඩන්න ඕනේ කියලා. එහෙනම් දැන් අපට නිකම්ම මාර්ගය වඩන්න, නිරෝධය සාක්ෂාත් කරන්න පුළුවන්ද? බෑ. සමුදය දුරු කළොත් තමයි නිරෝධය සාක්ෂාත් කරන්න වෙන්නේ. සමුදය දුරු කරන්න මට ක්‍රමයක් තියෙනවද? නැහැ. දුක පිරිසිඳ දැක්කොත් තමයි සමුදය දුරු වෙන්නේ.

ඒකයි දුක පිරිසිඳ දැක්කොත් නේ, එතැන තියෙන ඇත්ත දැක්කහමනේ කෙළෙස් ටික නැති වෙන්නේ. හේද? දුක පිරිසිඳ දැක්කොත් තමයි සමුදය දුරු වෙන්නේ. එහෙනම් මාර්ගය කියන එකට මට ආපහු හම්බවෙලා තියෙන්නේ මොකක්ද? මාර්ගයේ නුවණ යෙදිලා තියෙන්නේ කොහොට ද? දුක පිරිසිඳ දකින්න.

දුක පිරිසිඳ දකින කොට, ඒ දුක්වූ ධර්මයන් ගැන අනවබෝධය නිසා ඒවාට නැඹුරු වෙලා, ඇඟිලා, ගැටිලා, උපදින මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමයි ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ඝෂය වෙන්නේ, සමුදයයි දුරු වෙන්නේ. ඒ දුරු වීමටමයි නිරෝධය සාක්ෂාත් වීම කියන්නේ. ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වුණු ගතිය ටික ටික අඩු වෙනවා කියන්නේ, නැඹුරු නොවෙන ගතිය වැඩි වෙනවා කියන එක. නැඹුරු වුණු ගතිය අඩු වෙනවා කියලා කියන්නේ, ටික ටික නැඹුරු වුණු ගතිය කැපි කැපි කැපි යනවා කියන්නේ, නැඹුරු නොවෙන මට්ටම වැඩි වෙනවා. කම්පා වෙන ගතිය ටික ටික, ටික ටික අඩු වෙනවා කියන්නේ, කම්පා නොවෙන ගතිය වැඩි වෙනවා. සමුදය දුරු වෙනවා කියන්නේ නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙනවා.

යම් ද්වසකදී ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු වෙන විදිනේ මනස නූපදිනම ස්වභාවයට පත් වෙනවා නම්, මතු නූපදින බවටම පත් වෙනවා නම්, ස්පර්ශ ආයතන හයේ කම්පා නොවෙන ම ස්වභාවයට පත් වුණා නම්, මත්තේ කළ යුත්තක් නෑ කියලා තමන් කෙරෙහිම තමන් දකින්න පුළුවන්. ඇයි ? තමන් ආව ඉලක්කය ඒකම නේද ? ඒකටම තමයි අපි චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කර ගන්නවා කියලා කියන්නේ. ඒ චතුරාර්ය සත්‍යයට තව වචන ටිකක් විතරයි.

එතකොට අපි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වැඩුවා නම් වඩන්න ඕනේ, තමන් කෙරෙහිම විද්‍යමාන වෙන මෙන්න මේ දුකෙන්, 'තමන්ගේම කෙළෙස්' වලින් දුක ඇති කරලා, 'තමන්ම' දුක් විදින මානසික මට්ටමෙන් මුදුවනවා කියන සිද්ධියක් වෙලා තියෙන්නයි.

එහෙම නැතුව, ශීලයක පිහිටලා හිත වඩලා විදර්ශනා කරන කොට දැන් හිස් බවක් දැක්කා හාමුදුරුවනේ, අරමුණු නැති ශූන්‍යතාවයක් දැක්කා, දැන් ලොකු තැනක, ඕවා අහලා වැඩක් නෑ. මම කියන්නේ, අනවබෝධය නිසාමයි ඔය ප්‍රශ්න ටික අහන්නේ. මම හැමදාම කතා කරනවා යම් දහමක්. ඔය පින්වතුන්ගේ අවාසනාවටද, මගේ අවාසනාවටද මම දන්නේ නෑ, මේක තේරෙන්නේ නැද්ද කියන එක. නමුත් මේ පරියාය හරියට තේරුණොත්, නුවණක් තියෙන කෙනෙකුට ප්‍රශ්නයක් නැවත අහන්න ඕනේ නෑ කියලා සහේතුක සිද්ධියක් පෙනෙනවා. මේක ගලපලා තියලා බලන්න බුදු දහමට කියන එක. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා නෑ මේ අමුතු ශූන්‍යතාවයක් බලන්න, එහෙම නැත්නම් අහස වගේ තැනක් බලන්න, අරමුණු නැති තැනක් බලන්න.

තමන් කෙරෙහිම විද්‍යමාන වෙන, අකම්ප්‍ය වූ, අකෝප්‍ය වූ මනසක් හදා ගන්න මට්ටමයි පෙන්නුවේ. ඔතෙන්නට කියනවා ක්ලේශ පරිනිර්වාණය, අනුපාදා පරිනිර්වාණය. අනුපාදා කියලා කිව්වේ මොකක්ද ? න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති - ලෝකයේ කිසිවක් උපාදාන කරලා නෑ. ලෝකය කිව්වේ මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට. මේ ස්පර්ශ ආයතන හයේ කිසිවක් මම, මගේ වශයෙන් නොගෙන, ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙළෙසුන්ගෙන් මිදුණු මනසක් හැඳිලා. අනුපාදා පරිනිර්වාණය - කිසිවක් උපාදාන වශයෙන් නොගෙන ක්ලේශ පරිනිර්වාණයෙන් පිරිහිවිලා.

නමුත් නාම ස්කන්ධ ටික පවතිනවා. ඒ කියන්නේ දැන් ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවී, ස්පර්ශ ආයතන හයේ යථාභූත ස්වභාවය දන්නා වූ, දක්නා

වූ නුවණකින් ස්පර්ශ ආයතන හය පරිහරණය කරනවා කියන පීචිතින්දියක් පවතිනවා නේ නව. මුලින් කෙළෙස් ටික නැති කළා, ස්කන්ධ ටික පැවතෙනවා.

ඊට පස්සේ, මේ ස්කන්ධයන්ගේ ආයු සන්නතියන් අවසාන වෙලා ස්කන්ධ ටිකත් නැතිවෙන දවසක් තියෙනවා. එදාට අනුප්‍රාප්තිශේෂ පරිහරණය කියලා කියනවා. ක්ලේශ පරිහරණය සහ අනුප්‍රාප්තිශේෂ පරිහරණය කියන දෙකේදී, මානසිකව විඳින, කෙළෙස් ටික නිසා විඳින සියලුම දුක් වලින් මුදවාලන මුල් කොටස. පීචිතය නිසා, කය නිසා පවතින එකම දුක විතරයි ඉතුරු වෙන්තේ - කය කෙළවර කොට, දිවි කෙළවර කොට ඇති වේදනාවක් විතරයි - ඒ දුකෙන් මුදවාලන ස්කන්ධ පරිහරණය, අනුප්‍රාප්තිශේෂ පරිහරණයෙන්.

කෙළෙස් නැති නොකළ ලෝකයාට ස්කන්ධයන්ගේ නැති වීම මරණය. කෙළෙස් නැති කළ තැනට ස්කන්ධයන්ගේ නැති වීම නිවීම. ඒක හොඳට මතක තබා ගන්න.

පිරිනිවන්පාන රහතන් වහන්සේ නමක් ද දකින්න එපා. දුක්වූ ස්කන්ධ ටික නිරුද්ධ වෙනවා. ඉතුරුවෙලා තිබුණේ පුද්ගලයෙක්ද? කෙළෙස් ටික අතහැරලා ස්කන්ධ ටික නේ ඉතුරුවෙලා තිබුණේ. ඒ ස්කන්ධ ටිකට තියෙන ප්‍රත්‍ය ටික තියෙන තුරු තිබ්ලා ඒ ප්‍රත්‍ය නැති වීමෙන් ඒ ස්කන්ධ ටිකත් නිරුද්ධ වෙනවා. පුද්ගල භාවය දුරු නොවුණු අපි කියනවා රහතන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑවා කියලා. ඒ ස්කන්ධ ටික දකින කොට, රූප ස්කන්ධය දකින කොට පුද්ගලයෙක් කියලා නේ අපට එන්නේ. ඒ පුද්ගල භාවය දුරු නොවුණු අපිට.

එතකොට දැන් මාර්ගය පැහැදිලිව දැන ගන්න ඕනේ. එතකොටයි සත්‍යය ශ්‍රෝණය පිරෙන්නේ.

3.3 අර්හත්වය වෙතටම නැඹුරුවන කෘත්‍ය ශ්‍රෝණය :

යථාර්ථ වශයෙන් සියුම්ව ගවේෂණය කළහම මාර්ගය පූර්ව භාග ප්‍රතිපදාව, මිශ්‍රක භාග ප්‍රතිපදාව, ප්‍රතිපදාව කියලා තුනකට බෙදෙනවා.

ශීල සමාධි ප්‍රඥා කියන මේ ත්‍රිශික්ෂාවම ගන්න. ශීලය ම උදව්වෙලා විත්ත සමාධිය ඇති කරගෙන අපි විදර්ශනා කරනවා. එහෙම කළාට, පූර්ව භාග ප්‍රතිපදාව කියන්නේ, ලෝකෝත්තර මාර්ග දර්ශනයක් උපදින්නේ නැතුව, 'ලෝකය තුළ' තියෙන සිද්ධිමය පෙනෙන්නේ.

i. සුඵභාග ප්‍රතිපදාවෙන් කෙළෙස්වල 'රඬ මට්ටම' දුරු කර බාහිරයෙන් අත්මිදීම.

සුඵ භාග ප්‍රතිපදාවෙහි ඇහැරට පෙනෙන දේ ඇත්ත වෙලා. වර්ණ සටහනක් පෙනෙන්නේ ම නෑ, දන්නේවත් නෑ. ඒක ගැන හිතින් හිතුවත් හිතට නගා ගන්නවත් බෑ. අර බිත්තියේ තියෙන චිත්‍රයකට ආදේශ කරලා, ඒක හිතට නගා ගෙන, ඒකෙ ගතිය ඇහැරට පෙනෙන අරමුණුවලට හිතින් සම කලත්, තැබුවත් හිතෙන්නේ නෑ. එච්චරට මේ පෙනෙන දේ ඇතුළට ගිහිල්ලා, ඇතුළෙ පුද්ගලයෝ, සත්වයෝ දකින මට්ටම තියෙන්නේ. ඒ නිසා පළවෙනි අදියර අපට වෙනවා මේ ඇතුළෙ ඉන්න පුද්ගලයන්ට, සත්වයන්ට තියෙන ඇඳීම ගැටීම, තදට තියෙන ගතිය අඩු කර ගන්න.

ඒ හින්දා ඉස්සෙල්ලාම, ඇතුළෙ පුද්ගලයෝ හම්බවෙද්දි - 'නෑ, පුද්ගලයෙක් හම්බවෙන තැනක තියෙන්නේ මෙහෙම ධර්මාචාරයක් නේ' කියලා බලන්න වෙනවා. කෙනෙක්ව හම්බවුණාට, - 'නෑ මෙහෙම පුද්ගලයෙක් කියලා හම්බවුණත්, මෙතැන තියෙන්නේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, නහර කියලා බලලා, කන බොන ආහාරය නිසා නේ හැදෙන්නේ', එහෙම නැත්නම් 'මෙතැන තියෙන්නේ සතර මහා ධාතුවෙන් හැදුණු කොටස් ටිකක්, එහෙමත් නැත්නම් කුණාප කොටස් තිස් දෙකකින් මේ රූපය යුක්තයි. කන බොන ආහාරයෙන් හැදෙන්නේ' කියලා බලනවා.

වැඩිමහත් මෙහෙති කරනවා 'මේ කය ඇසුරු කර ගෙන ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් පැමිණි විඤ්ඤාණය ඇසුරු වෙනවා. ඒ නිසයි මේ රූපය සවිඤ්ඤාණක වෙලා තියෙන්නේ. ඒ නිසයි මේ රූපයේ යෑම් ඒම පෙනෙන්නේ. ඒ රූපය මේ චිත්ත වෛතසිකයන්ට පිහිටා හිටින්න නවාතැනක් දිලා විතරයි. ඒ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින හිතෙහුයි මේ දැකීම ඇතිමි කෘත්‍යය කරන්නේ.' කියලා පුද්ගල භාවයට පෙනෙද්දි, පුද්ගල භාවය අහෝසි කරගන්න වැඩ සටහනක් හිතෙන් හිතනවා, නුවණින් කරනවා.

දැන් එහෙම හිතන මට්ටමේදී, 'ඒ මට්ටමට' උපකාර පිණිස චිත්ත සමටයන් වඩනවා. බුදු ගුණ, අසුභය, මරණය, මෛත්‍රිය, ආනාපාන සතිය, ඒ කුමන කමටහනක් වුණත් ප්‍රශ්නයක් නෑ. සති නිමිත්ත හොඳට භාවිතා කරනවා. ඒ මට්ටමට හිති පන්සිල් පොහොය අටසිල් - ශීලයක් සමාදන් වෙනවා.

ඔය විදිහට කරන එකට කියනවා සුඵ භාග ප්‍රතිපදාව කියලා. ඒ කියන්නේ, ලෝකෝත්තර මාර්ග ඥාණ දර්ශනයක් නැහැ තවම. තවම ලෝකය ඇතුළෙමයි ඉන්නේ. දැන් ඇහැරට පෙනෙන කොට පුද්ගලයෙක්මයි පෙනෙන්නේ කියන තැනකින්

ඇතුළේ ඉන්නේ. කනට ශබ්දයක් ඇහෙන කොට, ඇහෙන එකේ ගායකයා ඉස්සෙල්ලාම පෙනිලත් ඉවරයි හිතට කියන මට්ටමේ ඉන්නේ. සද්දයක් ඇහෙන කොටම වාහන කාර්, බස් පෙනිලත් ඉවරයි.

ඒ වගේ ස්පර්ශ ආයතන හයේම අරමුණු ස්පර්ශ වෙනවාත් එක්කම කෙළෙස් වලින් ඒ අරමුණු ඇතුළට යනවා ක්ෂණිකව ම. දැන් ගිහිල්ලා ඉන්නේ. එතකොට පිටත තියෙන ලක්ෂණයක් අපට පෙනෙන්නේත් නෑ. කවදාවත් පෙනිලාත් නැති නිසා ඒවා හිතන්නත් බෑ.

ඒ හින්දා ඔය විදියට මුල් කාලෙදි ඕදාරික රළු මට්ටමේ නාම-රූප දෙක බලන්න. එතනදි ශබ්ද, ගන්ධ, රස ආදී නොයෙක් අරමුණු නොසලකා හරින්න කියලා මම මතක් කරන්නේ. මොකද ඒවා බලලා කෙළවරක් කරන්න බැහැ. අනික, එහෙම ඕනෙන් නැහැ. මේ සවිඤ්ඤාණක පුද්ගල භාවය හරහායි හැම අරමුණකට ම බැඳිලා තියෙන්නේ. මේ ටික ක්‍රම ක්‍රමයෙන් අනුහරෙන කොට, රළු නිවරණ මට්ටම අනුහරෙනවා.

ඒ විදිහට රළු මට්ටමේ නාම-රූප දෙක බලනවා, ආධ්‍යාත්මිකයි, බාහිරයි දෙකේම. ආධ්‍යාත්මික පැත්තේ විතරක් ම බලබලා, බලබලා හිටියොත්, බාහිර සත්වයෝ පුද්ගලයෝ ඉන්නවා කියන තැනින් ඔය පින්වතුන්ගේ මහස මිදෙන්නේ නෑ. ඒ පැත්තට හිත බැස ගන්නවා. ඒ පැත්ත (බාහිර) බලබලා ඉන්න පුළුවන්. හොඳට නාම-රූප දෙක පෙනෙයි. නමුත් පෙනෙන්නා මෙහෙ හැම වෙලාවෙම හොඳට ඉඳියි. 'මේ මම ඉන්නවා' කියන තැනකින් මේ කය මම වෙයි. මම තමයි මේක බලන්නේ කියන මට්ටම ඉතුරු වෙලා පෙනෙයි. ඒ හින්දා අජ්ඣාතන බනිද්ධාවා- ආධ්‍යාත්මික, බාහිර දෙකේම බැලිය යුතුමයි කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණය කරනවා. අජ්ඣාතනංවා, බනිද්ධාවා, අජ්ඣාතන බනිද්ධාවා, මේවා මාරුවෙන් මාරුවට කට යුතුයි.

මෙන්න මේ විදිහට කරන කොට නිවරණ ධර්ම තමයි අඩු වෙන්නේ ටික ටික ටික. නිවරණ ධර්ම අඩුවෙන කොට, තමන්ට බාහිරය අනුව ගිය, ඒ කියන්නේ රූපය, ශබ්දය, ගන්ධය, රස, පොට්ඨබ්බ, ධර්ම කියන බාහිර ආයතනය අනුව නැඹුරු වෙලා පවතින මනසේ වේගය අඩු වෙනවා. අඩු වෙන්න, අඩු වෙන්න, 'සති නිමිත්තට' හිත තබලා, ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත යොමු කරන්න පුළුවන් මට්ටමක් එනවා. ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත ගන්න කරපු උපායන් තමයි, අපි කොච්චර විරිය කෙරුවත්, බාහිරෙන් ඔය කරපු ඔක්කෝම.

ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත නැඹුරු කරලා, ආධ්‍යාත්මික පැත්තේ ධර්මතාවයන් සිහි නුවණින් දැකලාමයි ආශ්‍රව ඝෂය වෙන්නේ. ඒකයි, ආධ්‍යාත්මික පැත්තට නැඹුරු වුණු හුරුව නිසාම, ආධ්‍යාත්මිකයේ, හිතේ පිහිටලා, ඇත්ත දැකපු නිසාමයි, බාහිරය අනුව යන්නේ නැත්තේ. ඔන්න පළවෙනි අදියර, බාහිරෙන් අත මිදුණා.

සති නිමිත්තේ හිත තබා ගෙන, ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත ගන්නයි මේ ටික කළේ. මේ පැත්තේ හොඳට එළඹ සිටින කොට ඔන්න නිවරණ චිත්තය ගෙවෙනවා.

ii. ආධ්‍යාත්මයේ පිහිටා ලබන 'සම්මා' සමාධියෙන්, කාමාවචරයෙන් මිදී රූපාවචරයේ පිහිටා, අර්හත්වය දක්වා:

නිවරණ ගොඩක් අඩු වෙන්න, අඩු වෙන්න, අඩු වීමේ ලක්ෂණය තමයි ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත තබා ගෙන ඉන්න පුළුවන්. තාවකාලිකව නිවරණ ධර්ම යට ගියාට ඒක හරියන්නේ නෑ. නිවරණ චිත්තය ගෙවෙන්න ම ඕනේ.

මොකද ඒකට හේතුව, දැන් ඔය බාහිර හිතට උපදින උපදින අරමුණු හරි, බාහිර අරමුණු හරි අරගෙන ඔය පින්වතුන් ඕනේ නම් විදුර්ගතා කරන්න. ඒම අරමුණු කර ගෙන සමට කමටහනක් වඩන්න. පැය ගණනක් වුණත් සමහරවිට ඔය පින්වතුන්ට කරන්න පුළුවන් හැකියාව තියෙනවා. නමුත් එක මොහොතකටවත් හිත අහකට යන්නේ නැතුව සති නිමිත්තේ හිත තබා ගෙන, ආධ්‍යාත්මික කයට හිත තබා ගෙන විනාඩි දහයක් ඕනේ නම් ඉන්න. ඉන්න බෑ.

බාහිර අරමුණේ කෙළෙස් නැතුව පැය දෙක තුනක් ඉන්න පුළුවන් කෙනෙකුට, ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත තබාගෙන, ආධ්‍යාත්මික කයටම හිත යොමු කර ගෙන, කිසිම අරමුණකට යන්නේ නැතිව විනාඩි දහයක් වත් ඉන්න බෑ. කරලා ම බලන්න. ඒකට හේතුවක් තියෙනවා. මොකද, මෙහෙ ඉන්න බැරි නිකම් නෙමෙයි, බාහිරය අනුව ගිය කෙළෙස් වැඩියි. අපි නොදන්නවා වුණාට බාහිරය අනුව ගිය කෙළෙස් වැඩියි. නිවරණ චිත්තය වැඩියි.

යම් දවසක් තියෙනවා, නිවරණ ධර්ම දුරුවෙන කොට, අඩුවෙන කොට, අඩුවෙන කොට එහෙමම රහන් වෙන්නේ නෑ. නිරායාසයෙන්, අපහසුවකින් තොරව ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත යොමු වෙනවා. ඔය ගැන බලන්න මජ්ඣිම නිකායේ අරණ ව්‍යංග සූත්‍රය.

- ★ පළවෙනි අදියර තමයි බාහිරයට හිත නොවිසුරුණුකම හදා ගන්න.
- ★ ඒක කළහම නිවරණ ධර්ම දුරු වුණහම, ප්‍රීති ප්‍රමෝදයත් එක්ක ආධ්‍යාත්මික පැත්තේ හිත පිහිටනවා.
- ★ ඊට පස්සේ ආධ්‍යාත්මික කයම මුල් කර ගෙන කයෙන්ම උද්දීපනය කරන ප්‍රීතිය, සැපය කියන ධර්මාවලත් නොඇලෙන්න බලනවා.
- ★ එහෙම බල බලා හිටියත් පහසුවෙන් හිත සමාධි වෙන්නේ නෑ, එතැනද හිත ඇලෙන හිසා.
- ★ ඒ උපදින ධර්මයන්ගේත් නොඇලෙන මට්ටමට හිත මෙහෙව්වහම තමයි ඔන්න 'මේ ශාසනයේ සමාධි' කියන මට්ටම එන්නේ.
- ★ මෙන්න මේ සමාධියට තමයි 'මේ ශාසනයේ සම්මා දිට්ඨි' කියන කාරණාව පෙනෙන්නේ. ඒ කියන්නේ, ඒ සමාධියට තමයි මේ රූපායනනයේ සත්වයෝ පුද්ගලයෝ මකලා වර්ණ සටහනක් කරලා පෙන්වන්නේ.
- ★ එහෙම වර්ණ සටහනක් දැක්කහමයි, අපහසුවකින් තොරව, පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නැති වෙනවා, පෙනෙන එකදු ඇහැර මුල් කාරණාව කර ගෙනයි කියන විස්තර ටික තියෙන්නේ මේ වර්ණ සටහනේ බව දැකින්නේ.

එහෙම නැතිව මේ පෙනෙන සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ, ගෙවල් දොරවල් එහෙම නෙමෙයි පෙර නොතිබීම හට ගෙන ඉතුරු නැතුව නැති වෙන්නේ. දැන් මේ ඔය පින්වතුන් ඉන්න මට්ටම ඇත්තයි. ඒ කියන්නේ, දැකින්න ඉස්සෙල්ලාත් මේ ගේ තිබුණා, දකින වෙලාවේදිත් ගේ තියෙනවා, දැක්කයින් පස්සෙන් ගේ තියෙනවා. පෙනෙන මට්ටමත් හරි, හම්බවෙන මට්ටමත් හරි. "මේ ක්ලේශයට - මේ දුර්ශනය".

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නැති වෙනවා, දකින වෙලාවටත් ඇහෙන්න බලපු නිසාමයි හදලා පෙන්වන්නේ කියලා කියන්නේ ගෙවල් නෙමෙයි, මේ වර්ණ සටහන.

'ගේ ඇතුළේ' ඉන්න කෙනෙකුට වර්ණ සටහනේ අභිත්‍යය පෙනෙන්නේ නැති එක පුදුමයක් නෙමෙයි. 'වර්ණ සටහනේ අභිත්‍යය' පෙනෙන කෙනාට ගෙවල් වල අභිත්‍යය බලන්න ඕනේ නෑ. ඒක කළින්ම අතහැරෙනවා. ඒ කියන්නේ, ගෙයක්

පරිහරණය කරන්නේ කාමාවචර මට්ටමේදී. වර්ණ සංගත නම්බ වෙන්නේ රූපාවචර මට්ටමේ අනාගාමි කෙනාට, ඒ කියන්නේ මේක වර්ණ සංගතක් කියන තැනකින් රූපය පිරිසිදු දකිනවා. ඒ රූපයෙන් අනිත්‍යය දැකපු කෙනායි රහත් වෙන්නේ.

ඒ හින්දා මම කවදාවත් කියන්නේ නෑ ගෙයක් නම්, දකින්න පෙර තිබුණා නෙමෙයි, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නෙමෙයි, තියෙන ගේ පරිහරණය කරනවා නෙමෙයි කියලා. එහෙම නම් ඔයගොල්ලන්ට ජීවත් වෙන්න බැරවෙයි. ගෙවල් හම්බ වෙනවා නම් බයවෙන්න එපා, එන්න ඉස්සෙල්ලත් මේ ගේ තිබුණා, ගියායින් පස්සෙන් මේ ගේ තියෙනවා, තියෙන ගේ පරිහරණය කරන්න පුළුවන් බය නැතුව. මම මේ පෙන්නන මේ දර්ශනය හම්බ වෙන්නේ වර්ණ සංගත කියන තැනකට.

වර්ණ සංගතක් කියන මට්ටමට ආවහමයි දකින්න පෙර තිබුණා නෙමෙයි, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නෙමෙයි, අවස්ථාවට ද තියෙන දෙයක් නෙමෙයි, ලෝකය බබයක් පමණ ශරීරයෙන් කියන එක පෙනෙන්නේ. ඇහැ නිසාම මෙහෙම දෙයක් හදලා පෙන්නන්නේ කියන එක එන්නේ. ඒ මට්ටමේදී මෙයාට හම්බවෙන්නේ චිත්‍රයක්. වර්ණ සංගතක්. මොකද සමාධිය නිසා.

අන්න ඒ සමාධියටයි ඇත්ත ඇති හැටියේ දකිනවා, ඒ පෙනෙන දේහි යථාභූත ස්වභාවය දන්නවා, දකිනවා. කළකිරෙනවා, නොඇලෙනවා, මිඳෙනවා කියන මට්ටමක් හම්බ වෙන්නේ. ඒ පෙනෙන දේහි ඇත්ත දකින හින්දම, ඒකට කළකිරලා, පෙනෙන පැත්තට නොඇලී, ඒකෙන් මිඳෙනවා.

එක ආයතනයක දැක්කා නම් ඇති, ආශ්‍රවක්‍ෂයයි කියලා කියන්නේ එදා ඉඳලා මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට උපදින සියලු අරමුණු කෙරෙන්න, ඒවාට නොඇලී, මිඳුණු මනසක්මයි පහළ වෙන්නේ.

මිඳුණහම, මිඳුණා කියන නුවණත් පහළ වෙනවා. මතු උපදින්නේ නෑ කියලත් දන්නවා. ඇයි ? තෘෂ්ණා නැති වඩුවායි හැමදාම සසර අරගෙන ආවේ. තණ්හානං බය අජ්ඣාතා මම තණ්හාව අවබෝධ කර ගත්තා කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළා නේ. අජ්ඣාතා කියන්නේ අවබෝධ කර ගත්තා. තණ්හානං බය අජ්ඣාතා තණ්හාවගේ ක්‍ෂය බව අවබෝධ කර ගත්තා, තණ්හාවගේ නැති වීම, නැති කරන හැටි අවබෝධ කර ගත්තා.

මෙතෙන්ට එනකොට මේ තණ්හාවගේ කෂය වෙන හැටින්, ආයේ මන්නේ ඉපදෙන්නේ නෑ කියන කාරණාවන් අවබෝධ කර ගන්නා. ඇයි ඉපදෙන්නේ නෑ නේ දැන්, ගෙවල් දොරවල් නැති වෙලා නම්, ගෙවල් දොරවල් නැති වුණු නිසා කාම ලෝකයක් නැති වෙනවා - දැන් තමන්ගේ ආයතන ටික නිසාම උපද්දලා, ආයතන ටික නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියන දර්ශනයක් ආවොත්, ඇති දෙයක් සිහි කරලා යන්න බෑ කියන තැනකට එනකල් එනවා.

ඒ කියන්නේ, කිසිම දෙයක් ඉතුරු වෙන්නේ නැහැ, පරිහරණය කරලා අතහැරෙනවා කියන තැනකින් දර්ශනය එළඹ සිටිනවා. විඤ්ඤාණය පිහිටා ගිටින්න, ඇති බවට හමුවෙන කිසිම අරමුණක් ගිටින්නේ නෑ.

ඒ දර්ශනය ම තමන් කෙරෙහි ලා දැකීමත්, මතු උපදින්නේ නෑ කියන විමුක්ති ඥාණ දර්ශනය එළඹ සිටිනවා.

iii. සැබෑ ම වූ විමුක්ති මාර්ගය:

විමුක්ති ඥාණ දර්ශනයට හේතුව විමුක්තිය, විමුක්තියට හේතුව නොඇලීම, නොඇලීමට හේතුව කළකිරීම, කළකිරීමට හේතුව ඇත්ත දැකීම, ඇත්ත දැකීමට හේතුව සමාධිය, සමාධියට හේතුව සැපය, සැපයට හේතුව පස්සද්ධිය, පස්සද්ධියට හේතුව ප්‍රීතිය, ප්‍රීතියට හේතුව පාමොජ්ජය, පාමොජ්ජයට හේතුව නිවරණ ධර්ම දුරු කිරීම - නැතිනම් බාහිර ආයතනයන්ගෙන් අතහැරුණු මනස, එහෙම වෙන්න හේතුව මොකක්ද - මේ විදර්ශනා ඥාණය, ඒකට උපකාරය මොකක්ද - සමාධිය, සමාධියට හේතුව ශීලය.

දැන් මේ ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා කියලා ඔයගොල්ලන්ට මුල් කාලෙදින් ශීලයකුයි, සමාධියකුයි, ප්‍රඥාවකුයි හම්බ වුණානේ. ඊට පස්සේ උඩට ආවහමත් මේ වගේ ප්‍රමෝදය, ප්‍රීතිය, පස්සද්ධිය, සැපය, සමාධිය, සමාධිය නිසා ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දැකීම, කළකිරීම, නොඇලීම, මිදීම කියලා මෙතැනත් හම්බ වුණා සමාධියකුයි, විදර්ශනා ඥාණයකුයි, යථාභූත ඥාණ දර්ශනයක්.

මේක තබයි මාර්ගය. මේ ටික තබයි නියම මාර්ගය කියලා කියන්නේ. 'මුල් ශීල, සමාධි, ප්‍රඥාව' - ජුච් භාග ජුතිපදාව.

එතකොට පුළු භාග ප්‍රතිපදාව නැතුව මාර්ගය ඉපදෙන්නේ නෑ. මාර්ගය කියන ධර්මාවය ඇති කර ගන්නහම සමහර කෙනෙකුට ආපත්‍ර පුළු භාග ප්‍රතිපදාව උදව් කර ගන්නේ නැතුවම මිදෙන්න පුළුවන්.

මේ සමාධියේදී ඥාණ ප්‍රභේදයක් එනවා. ඔය සමාධිය ඇති වුණාට පස්සේ ඇත්ත ඇතිහැටියේ දකින කොට, ගොඩක් තික්‍ෂණ නම් තමයි ඔක්කොම ආශ්‍රවක්‍ෂය වෙන්නේ. ඔය සමාධිය ඇති වුණාට පස්සේ, එකළු ආසවා පරික්‍ෂිතා නොති, සමහර කෙනෙකුට එක්තරා ආශ්‍රව කොටසක් අතහැරෙනවා. ඒ කියන්නේ ඇත්ත දැකලා, කළකිරිලා, නොඇලිලා, එක්තරා ආශ්‍රව කොටසකින් මිදෙනවා. එබඳු කෙනා ආපහු ඒ තමන්ගේ ඥාණ දර්ශනය ම වැඩිය යුතුයි. සමහර කෙනෙක් මේ මාර්ගය ලබලත්, පූජිතාගයේ උපකාරය ලබා ගන්නවා. ඔය මට්ටම ගොඩක් දුරට සෝවාන්, සකෘදාගාමී වගේ.

ඊට පස්සේ බාහිරය අනුව ඔය නිවරණ චිත්තය සහමුලින් ම දුරු කරලා, ආධ්‍යාත්මයෙහි පිහිටා ම සිටින මට්ටමට ඇවිල්ලා, ආධ්‍යාත්මයේ උපදින ධර්මාචයන්ගෙන් නොඇලීමට නොගැටීමට බලලා, ඒකෙනුත් මිදිලා මේ සමාධියම උදව් කර ගෙන සියළුම ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය වෙනවා.

ඒ කියන්නේ ඔය චක්‍රය ප්‍රතිපදාව එකම විදිහට මාර්ග හතරෙම යෙදෙන්න පුළුවන්, සෝවාන් , සකෘදාගාමී, අනාගාමී, අර්හත් කියලා. විමුක්තිය විතරක් වෙනස් වෙනවා සේබ, අසේබ කියන ක්‍රමයට. ඊට මෙහා රළු නිවරණ චිත්තය සේබ, අසේබ කියන දෙන්නාගෙන් එක්කෙනෙකුටත් අයිති නෑ. ඒ කියන්නේ මේ ලෝකය ඇත්ත ම වෙලා, මේ විදිහටම මේ බලන, මේ විදර්ශනා කරන මට්ටමේදී ලැබෙන්නේ නෑ. 'යම් මට්ටමක්' අනිවාර්යයෙන්ම එන්නම ඕනේ. අපි ලෝකය කියන තැනක පිවිත් වෙන්නේ පෙනෙන රූපය ඇතුළට ගිහිල්ලා, නමුත් මෙනත රූපායතනක් නේද නියෙන්නේ කියලා රූපය යම් මට්ටමකට දනිමින් දකිමින් දුක පිරිසිඳ දකින මට්ටමක් අනිවාර්යයෙන් ම නියෙන්න ඕනේ.

මුලින් පිරිසිඳ ම දකින්නේ නෑ. නමුත් මේ ලෝකය ඇතුළෙ අරමුණු විදර්ශනා කරලා අපි මේ එන්නේ මෙන්න මේ වගේ තැනකට එන්නයි නේද? කියන නුවණ නියෙන්න ඕනේ. ඒ කියන්නේ, මේ රූපායතනය නුවණින් දන්නවා, නමුත් එළඹ සිටින්නේ නෑ. ඒ කියන්නේ, දැන් චිත්‍රය කියන එකට කෙළෙස් යෙදිලායි මේ ලෝකයක් නිර්මාණය වෙලා නියෙන්නේ කියන කාරණාව එයාට හොඳට ප්‍රකටයි.

මෙතැනදී මට මතක් කරන්න නියෙන්නේ, ශීලයක පිහිටලා, ඔය වගේ රළු මට්ටමේ නාම රූප දෙකේ යථාභූත ස්වභාවය නුවණින් බලමින් සමට කමටහනක් වඩන්න. දැනට අපට කරන්න නියෙන්නේ ඔය ටික ම විතරයි. මොකද, ධර්මා අට යෙදුණු ලෝකය දැන ගන්නාට, ඊට නැඹුරු වුණු මනස

අහ ගන්නාට, මේ ලෝකය පිරිසිදු දැකලා, ඊට හැමුරු වුණු මහස දුරු කරලා, ඊට හැමුරු නොවුණු මහසක් හදා ගත යුතුයි කියලා විස්තරේ අපි දැන ගන්නාට, ඒ සඳහා තියෙන්නේ ශිල සමාධි ප්‍රඥා කළ යුත්තේ මෙහෙමයි කියලා දැන ගන්නාට, පටන් ගන්න තියෙන්නේ අපි ඉන්න තැනකින්.

3.4 අද අපි පටන් ගත යුතු තැන:

ඉස්සෙල්ලා අපිට ලෝකය ඇතුළේ සත්වයෝ පුද්ගලයෝ පෙනෙන කොට සත්වයෝ පුද්ගලයෝ නැති කරන්න බෑ. සත්වයෝ පුද්ගලයෝ කියලා පෙනෙන තැනක තියෙන රළු ඇඳුම් බැඳීම් දෙක ඉස්සෙල්ලා අඩු කර ගන්න වෙනවා.

ඒ නිසයි බුදුරජානන් වහන්සේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ හැම තැනකදිම කායගතාසනිය පැනෙව්වත්, කායානුපස්සනාව, වේදනානුපස්සනාව, චිත්තානුපස්සනාව, ධම්මානුපස්සනාව ඔය හතර වෙන වෙනම පනවන තැනකදින්, හැම තැනකම තියෙන්නේ විනයය ලෝකේ අහස්කා ද්‍රෝණියාං - ලෝහ, ද්වේෂ දෙක හික්මෙන්න. දැනට මේ මට්ටමෙන් අපට කරන්න පුළුවන් ඔච්චරයි.

ඒ කියන්නේ මෝහය කියන එක තවම තියෙනවා. බාහිර අනාත්මයට බැලුවත් මෙහෙ බලන්නා ඉතුරු වෙනවා. ආධ්‍යාත්මයේ අනාත්මයට බැලුවත් බාහිර පුද්ගලයා ඉතුරු වෙනවා. ඊට පස්සේ බාහිර රූපයත් අනාත්මයි, ආධ්‍යාත්මික රූපයත් අනාත්මයි කියලා බැලුවට, හිත ආත්ම වෙලා. අපි නොකිව්වට ක්‍රියාවෙන් තියෙනවා. ඒකයි බාහිරෙන් ඉවර කරන්න බෑ කවදාවත්.

ඒ නින්දා මේ මට්ටමේදි මෝහය ඉතුරු වෙනවා. ලෝහ ද්වේෂ දෙක විතරයි සංසිඳුවන්න පුළුවන්.

- ★ ලෝහ ද්වේෂ දෙක අඩු වෙන්න අඩු වෙන්න නිවරණ ධර්ම දුරු වුණහම, නිවරණ ධර්ම දුරු වුණු නිසා,
- ★ අපි කරලා නෙමෙයි, අපි කළේ නිවරණ ධර්ම දුරු වෙනකල් විතරයි. අපිට නිවරණ ධර්ම දුරු වෙන තැනට විතරයි කරන්න තියෙන්නේ. නිවරණ ධර්ම දුරු වුණු නිසාම ප්‍රමෝදය එනවා.
- ★ ප්‍රමෝදය ගන්න කියලා යමක් කරලා නෙමෙයි. ප්‍රමෝදය ඇති වෙන්නේ ධර්මතාවයෙන් ධර්මතාවයට.

- ★ නිවරණ ධර්ම දුරු වුණු නිසා පුමෝදය, පුමෝදය නිසා ප්‍රීතිය, ප්‍රීතිය නිසා පස්සද්ධිය, පස්සද්ධිය නිසා සැපය, සැපය නිසා සමාධිය කියලා පුද්ගල භාවය නැතුව ධර්මතාවයෙන් ධර්මතාවයට ලැබෙනවා. (උපග්‍රන්ථය 5)

ඊට මෙහා, මේ නාම-රූප දෙක බලන එකේ පුද්ගලයා ඉන්නවා, කරන්නා ඉන්නවා.

ඊට පස්සේ ඒ ධර්මතාවයෙන් ධර්මතාවය අනුව ගිහිල්ලා ඇතිවෙන සමාධියෙන් තමයි පුද්ගල භාවය අහෝසි වෙන්නේ. මොකද ඒ, ඒ ධර්මතාවය ගැන දන්නා වු, ඒ ඇත්ත ඇතිතැටියේ දන්නා වු දක්නා වු නුවණක් තියෙනවා නම් ඒකද පටිච්ච සමුප්පන්නයි කියන නුවණ එනවා.

3.5 ඒ අනුත්තර තථාගත ශ්‍රී සද්ධර්මයේ සුවිශේෂී බව :

ඉතින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළ වුණේ මෙන්න මේ ස්වභාවය පැහැදිලි කරලා දෙන්නමයි. මොකද බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ නැති කාලේ, ලෝකය කියන තැනක, ලෝක සත්වයෙක් හදා ගෙන, ඒ සත්වයාගේ අභිවෘද්ධියක් පනවන ධර්මා ඕනේ තරම් තිබුණා. කුසල කම් කරලා හොඳ තැන්වල උපදිනවාත්, අකුසල කම් කළහම හරක තැන්වල උපදිනවාත් කියන ක්‍රියා වාදි, කම් වාදි මට්ටමේ ශාස්තෘවරු පහළ නොවුණා හෙමෙයි. පහළ වෙනවා. එතකොට හොඳ හරක කියන දෙක තියෙනවා, කම්මස්සකථා ඥාණය තියෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළ වෙලා

- ★ ලෝකයත්, ලෝකය කියන තැන තියෙන ධර්මා ටිකත්,
- ★ ලෝක සත්වයා කියන තැන තියෙන ධර්මා ටිකත් ඔක්කොම ලෙහෙලා, දිගහැරලා පෙන්නලා,
- ★ මේ ලෝකයේ ටික
- ★ මේ ලෝක සත්වයා කියන තැන,
- ★ මේ ලෝක සත්වයා කියන තැනක තියෙන්නේ මෙන්න මේ වගේ හැගීම්, මේ වගේ ධර්මා ටිකත්,
- ★ ඒ ධර්මා වලට නැඹුරු විමෙහුයි මේ දුක තියෙන්නේ,
- ★ මේ දුක නැතිවෙන්න නම් මෙන්න මේ ධර්මතාවය නැතිවෙන්න ඕනේ,

- ★ දුක කියන එක පිරිසිඳු දැකලා, මෙන්න මේ ධර්මාවය, මේ පුද්ගල භාවය, මේ ක්ලේශය කියන සිද්ධිය නැති කරන්න ඕනේ,
- ★ එහෙම වුණොත් මේ දුක නැති වෙනවා කියලා, ඒකට මාර්ගයක් පනවලා,
- ★ පුද්ගල භාවයෙන් මිඳෙන ධර්මාවයක් පෙන්නලා,
- ★ ‘ධර්මාවයට හිත තබලා පුද්ගල භාවය නිරුද්ධ කරන’ ප්‍රතිපදාවක් පෙන්නුවා. දුක නිරුද්ධ කරන ප්‍රතිපදාවක් පැහැවිවා.

ඉතින් මෙන්න මේක තමයි සුවිශේෂිතම. දැන් මේ ශාසනයත් අතින් නැම ශාසනයත් අතර උපමාවක්වත් දෙන්න බැරි තරම් පරස්පරයක් තියෙන්නේ. ‘මේ වගේ’ කියලා උපමාවක්වත් දෙන්න බැරි කියලා මට හිතෙන්නේ.

ඒ කියන්නේ, මේ ශාසනයෙන් බැහැර ඕනෙම ශාසනයක ඇත්තටම හොඳ දේවල් පනවයි. නැතුවා නෙමෙයි. මේ හැම ශාසනයකම මරපං, කපපං, කොටපං කියලා නරක දේවල් ම තියෙනවා නෙමෙයි. බොහොම ගුණ යහපත්, බොහොම ශ්‍රේෂ්ඨ, අද අපි හිතන මනුස්සකමටත් වඩා ශ්‍රේෂ්ඨ මනුස්සයෙක් වෙත හැටි උගන්නන ශාස්ත්‍රාවරු නැතුවා නෙමෙයි. ඒ හැම කෙනෙක්ම, ලෝකයේ තමන්ගෙන් පරිබාහිර තව ලෝකයක් පෙන්නලා, ලෝකයේ සන්වයෝ, පුද්ගලයෝ ඉන්නවා, එහෙම නැත්නම් ඇස් ඉදිරිපිටට තමන්ට හමුවෙන මේ ලෝකය තුළ හොඳ දේවල් කරන්න, නරක දේවල් කරන්න ඒපා කියලා, හොඳ නරක දෙක ඉගැන්වීම් තුළින් තමයි යහපත් පුද්ගලයෙක්ව හදලා තියෙන්නේ. තමන්ට කනට ඇහෙන ශබ්දය අරභයා හොඳ දේ කරන්න, නරක දේ කරන්න ඒපා කියන තැනින් තමයි “ඒයාව” හික්මවලා තියෙන්නේ. “පුද්ගලයෙක්ව” තමයි හික්මවලා තියෙන්නේ. පුද්ගල භාවය එහෙමමයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුවේ කෙළවරට ගියහම හොඳ නරක දෙකම අතහැරෙනවා කියන මට්ටම - පුණ්‍ය පාප පභිනස්ස - ඒ කියන්නේ, ‘පෙනෙනවා කියන අරමුණ ම නිර්මාණය වෙන හැටිම’ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා. පෙනෙන දේ ඇත්ත වෙලා ඒකෙ හොඳට කටයුතු කරන්න, නරක දේ කරන්න ඒපා කියලා බෙදනු වෙනුවට, පෙනෙනවා කියන ධර්මාවයම තමන්ගේ මහස මුල් වෙලා, තමන්ගේ ජීවිතය මුල් වෙලා මේ ආයතන මුල් වෙලායි උපද්දන්නේ. ඒකද පෙර නොතිබීම හට ගෙන ඉතුරු නැතුව නැති වෙනවා කියන තැනකින් පෙන්නනවා.

ඒ කියන්නේ 'ලෝකය කියන එකේම නිරෝධයක්' පෙන්නවා බුදුරජාණන්වහන්සේ. එතැනයි වටින්නේ.

ලෝකය තුළ හොඳ කෙනෙක් වෙන හැටි, හරක කෙනෙක් වෙන්න එපා කියලා පනවන ශාසන ලෝකය තුළ කවදත් තියෙනවා. නමුත් ලෝකය කියන එක තමන් තුළින් පනවන ශාසනයක් තියෙනවා නම් ශාස්තෘවරයෙක් ඉන්නවා නම් ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේයි. ඒ තුළ දර්ශනය ලේසි නෑ. ලේසි නෑ කියන්නේ, ඒක එව්වරට තිවුයි. එව්වරට සියුම්.

3.6 ඔප්පු කිරීම අපහසු, නමුත් විමුක්ති මහසකට ම පෙනෙන විස්මිත යථාර්ථය - බාහිර ලෙස හැඳෙන රූපයද තමා තුළම බව:

ඒක තිවුයි, සියුම් කියලා කියන්නේ අපට මේ ඇහැට පෙනෙන මේ සිද්ධියේදි,

- ★ ඇහැ ආධ්‍යාත්මික වස්තුවක් කිව්වොත් කවුරුත් තර්කයක් නැතුව පිළිගනියි.
- ★ හිත, වක්බු විඤ්ඤාණය කියන්නේ ආධ්‍යාත්මික ධර්මතාවයක් කිව්වොත් කවුරුත් පිළිගනියි.
- ★ ඒත්, ඇහැට පෙනෙන මේ පරිබාහිර රූපය බඹයක් පමණ ශරීරයට අයිතියි කිව්වොත් පිළිගන්නේ නෑ. ඔප්පු කරන්න අමාරුයි.

නමුත් දහමක් තියෙන කෙනාට ඔප්පු කරන්න බැරි නෑ, පුළුවන්. බුදුරජාණන් වහන්සේ හොඳට පෙන්නනවා - මේ ඇහැ කම්පයි කියන එක. මේ අපිට පෙනෙන දේකට ඔබ්බෙන් පවතින යථාභූත ස්වභාවය පෙන්නනවා.

මේ ඇහැ හැදෙන්නේ හිතේ කැමැත්ත අනුව. ඒ කියන්නේ, හිතට ඕනෙ වුණේ - රූප තණ්හාව නේ තියෙන්නේ, රූප විඳින්න තියෙන ආශාව නේ තියෙන්නේ - ඉතින් එයා කැමති දේ කැමති විදිහට විඳින්න පුළුවන් රූප හඳුලා දෙන්නයි මේ ඇහැ හැදුණේ. නිකම් නෙමෙයි, මේ 'හිත ම මුල් වෙලයි ඇහැ හැදුවේ' . හිතේ තියෙන කම්ප ගතියකින්මයි ඇහැ හැදුවේ.

අපි මොනවා හරි හෝගයක් වගා කරන්නේ මොකටද ? කන්න නේ. ඒ වගේ මේ හිත, ඇහැ හඳූ ගත්තේ වෙන මොකටවත් නෙමෙයි, තමන්ට අවශ්‍ය විදිහේ ආහාරපාන නිෂ්පාදනය කර ගන්න. මේ ඇහැ දැලක්. අපි දැලක් බඳින්නේ

මොකටද ? මාළු දැලක් වියලා වතුරට දාන්නේ ? මාළු අල්ලා ගන්න. ඇයි මාළු අල්ලා ගන්නේ ? කන්න. තණ්හාව නෙමෙයිද ? හොඳට බලන්න, දැල වියන තැන ඉඳලා තණ්හාව නෙමෙයිද කියලා. මාළු අල්ලලා කන තැන විතරද තණ්හාව ? මාළු අල්ලලා කන තැන විතරක් නෙමෙයි තණ්හාව. හොඳට දැකින්න, මාළු අල්ලන්න දැල වියන කොටත් තණ්හාවේ තියෙනවා කෘත්‍යයක්. දැල දාගෙන ඉන්න තැනත් තණ්හාවේ කෘත්‍යයක්, දැලට මාළුවා අල්ලා ගන්න එකත් තණ්හාවේ කෘත්‍යයක්, අල්ලලා ගෙනෙන එකත් තණ්හාවේ කෘත්‍යයක්, අරගෙන කන එකත් තණ්හාවේ කෘත්‍යයක්, තණ්හාවේ අවසානය ඒක. ආරම්භයේදී, දැල බඳින තැන සමහර විට නූල් හොයන තැන වෙනත් පුළුවන්.

කලින් මාළු කෑල්ල කන්න තියෙන තණ්හාව නිසා නූල් හොයලා, දැල බැඳලා, වතුරට දාලා, මාළු අල්ලා ගෙන ආවා. අත ළඟට හම්බ වුණු මාළුවාත් කෑවේ නැත්නම් ? අන්න දැන් තණ්හාව නෑ කියලා කියන්න පුළුවන්. කලින් තණ්හාව නිසා මේ කටයුතු කළාට, දැන් අල්ලා ගෙන ආපු මාළුවාත් කන්නේ නැත්නම් ? මාළු කන්න තියෙන තණ්හාව නෑ කියලා කියන්න, ඔප්පු කරන්න තියෙන දේ තමයි, ගෙනත් දුන්න මාළුවාත් කන්නේ නෑ කියන එක.

ඒ වගේ 'පෙර' අවද්‍යා කම්, තෘෂ්ණා නමැති වඩුවා තමයි මේ ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණයේ ඉඳලා මේ ටික හැදුවේ. ඒ මාළු වැද්දා විසින් වියපු දැල වගේ තමයි මේ ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණයෙන් - ආපු දවසේ ඉඳන් ඇතුළේ ඉඳගෙන ඔය මාස දහයක් තිස්සේ නිකම් නෙමෙයි - මේ දැල් වියන එක එයා කළේ. මේ ප්‍රසාද, චක්ඛු, සෝත, ඝාණ, පිච්ඡා, කාය කියන මේ දැල් වියන එක තමයි කළේ. ඒ ප්‍රතිසන්ධි සිතේ තියෙන කම් ගතියට වෙන්වෙන්නේ දැල් වියන එක.

මොකටද මේ? ගොදුරු හොයා ගන්න. ඇහැර රූපය ගොදුරු කර ගන්නවා. ඒ නින්දා රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ, ධම්ම කියන මේවාට කියනවා ගෝචර ධර්ම, ගෝචර රූප කියලා. ගෝචර කියන්නේ මොනවද - ගොදුරු. චක්ඛු, සෝත, ඝාණ, පිච්ඡා, කාය කියන මේ ටිකට කියනවා ප්‍රසාද රූප කියලා.

ඇහැර මේ දැල එලා ගෙන ඉන්නේ මොකටද, රූපය ගොදුරු කර ගන්න. රූපය ගොදුරු කර ගත්තහම අනුභව කරන්නේ කවුද ? විඤ්ඤාණය. දැන් තමන්ට කන්න ඕනෙකමටයි මේ දැල් වියා ගත්තේ මිසක එහෙම නැතුව මේ ඇහැරට රූප ඕනේ නෑ. එතකොට ඇහැර නැතුව රූප පෙනෙන්නේ නෑ. ඇහැර නැත්නම් මෙහෙම රූපයක් විඳින්න බෑ මේ නිතර.

3.7 පෙර කිසිදු ඇහැකි නූපන්නේ නම් අද බාහිරව කිසිම රූපයක් තියෙයිද?

අපට හිතෙන්නේ, පෙනෙන්න ඉස්සෙල්ලාත් මෙහෙම රූප තිබුණා, නමුත් අපට පෙනෙන්නේ නෑ කියලා හේ. ඔහොම හිතන්න උපකල්පනය කරන්නේත් අපි ඇහැට පෙනුණ සිද්ධියක් මුල් කාරණාව කරගෙන හේ. ඒක හේ මේ තියෙන ප්‍රශ්නේ.

ඒකයි අපට හිතා ගන්න බැරි. ඒ කියන්නේ, අපේ ඇහේම අත්දැකීමෙන් තොරව යමක් අපට හිතන්න බෑ හේද? කියන මට්ටමක් හිතන්නකො. අපි දැන් අර විදිහට තර්ක කරන්නේ ද ඇහෙන්න ම දැකපු රූපයකට සමගාමීව.

ඒ කියන්නේ, දැන් ඇහැ නිසා ම නම් රූපයක් පෙනෙන්නේ, අපි තර්ක කරනවා නම් හරි, ඇහැ නැති වුණත් මෙහෙම රූපයක් තියෙනවා කියලා, ඇහැ නැති වුණත් මෙහෙම රූපයක් තියෙනවා කියන්න “මෙහෙම රූපයක” අත්දැකීම කොහෙන්නේද?

ඒකයි, සලායතන නිරෝධිය කියන තැනට හිත තැබුවොත් අපි ඔය කතා කරන සිද්ධිය එන්නේ නෑ. අපිට හිතෙන්නේ, හරි, ඇහෙන්න දැක්කේ තියෙන රූපය හේ කියනවා වගේ තැනකින් හේ. ඇහැ නැති වුණත් රූප තියෙනවා කියලා හේ.

ඇහෙන්න දැක්කේ තියෙන රූපය කියලා මැන්නේත්, ඇහැ නැති වුණත් රූප තියෙනවා කියලා මැන්නේත්, ඇහෙන්නම පෙන්නපු රූපයකටමයි. ඇහැ නැති වුණොත් ඔහොම මනින්න, හිතන්න නෑ අපිට..

ඔන්න ඔතන හොඳ තැනක්. හිතන්න හොඳට පැහැදිලි කරගෙන. ගොඩක් දෙනෙක්ගේ ක්ලේශය යන්නේ අවශ්‍ය කාරණාවෙන් පිට පැනලා.

ඒ කියන්නේ, දකින්න ඉස්සෙල්ලාත් තිබුණා නෙමෙයි, දැක්කායින් පස්සේ තියෙනවාත් නෙමෙයි, පෙනෙන වෙලාවටත් ඇහැ නිසාමයි පෙනෙන්නේ කිව්වහම, ‘හරි ඇහැ නිසා පෙනෙන්නේ තියෙන දේ හේ’ කියලා අපි තර්ක කරන්නේ. එතකොට හොඳට බලන්න, ‘පෙනෙන්නේ තියෙන දේ හේ’ කියලා තර්ක කරන්නත්, තර්ක කළේ ‘පෙනුණු දේ’ගැන. ඒ පෙනුණු දේ නොවුණේ නම්, කවදාවත් නූපන්නා නම් තර්කයක් එන්නේ නෑ. එහෙම වුණොත්, පෙනුණු දේ සම්පූර්ණයෙන් ඉතුරු නැතුවම නැති වෙනවා. මේ වගේ වාද කරලා කතා කරන්න ඉඩ නෑ අපිට.

අපේ කෙළෙස් වල රළු මට්ටම නිසයි ‘බාහිර සිද්ධීන් ම’ ඇඳා ගෙන මේ

තර්ක කරන්නේ. ඒ නිසා ස්පර්ශ ආයතන හය කියන සිද්ධියෙන් පරිබාහිරව දැනම මාත්‍රයක්වත් යන්න ඉඩක් නැති වෙනවා ඉදිරියට යන කොට.

ඔය බාහිර ආයතනයක් ගැන කතා කරන්න ම හම්බ වෙන්නේ නෑ. ආධ්‍යාත්මික ධර්මයක ම නිරෝධයෙන් සලායතන නිරෝධය ම හම්බ වෙනවා.

සලායතන නිරෝධයට රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොටිඨබ්බ, ධම්ම තියෙනවා කියලා හිතන්න එපා. එහෙම නෑ. ඒකයි, බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුවේ, වකුචුං පට්ඨ රූපෙ ව උපපජ්ඣති වකුචු විඤ්ඤාණං - ඇහැ නිසයි රූප, මේ දෙන්නා නිසයි සිත.

හොඳ කාරණාවක් කියනවා ඒකෙන්. අපි හිතාගෙන ඉන්නේ ඔතැනදි, 'ඇහැයි රූපයයි නිසා හිත' කියලා නේ. ඇහැයි රූපයයි නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය පහළ වෙනවා කියන කොට, ටක් ගාලා අපිට අවශ්‍ය තැන අතහැරෙනවා. වකුචුං පට්ඨ රූපෙ ව කියන කොට "ඇහැයි රූපයයි නිසා" කියන එක මිසක "ඇහැ නිසා රූපය" කියලා එකක් නෑ. ඒ කියන්නේ, ඇහැයි රූපයයි නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය පහළ වෙනවා

නමුත් ඔතන තියෙනවා යට සිද්ධි ටිකක්. ඇහැයි රූපයයි නිසා කියලා කියන කොට ඇහැකුයි රූපයකුයි තිබුණා නින්නා, මේ ඇහැයි රූපයයි දෙක ගැටිලා හිත උපදිනවා කියන තැනක් නේ අපි කෙළින්ම ගන්නේ.

නමුත් ඇහැ මුල් කාරණාව කර ගෙන රූපය හදලා, ඒ ඇහැයි රූපයයි දෙන්නා උදව් වෙලා හිත හදලා, අන්තිමට ඒ හිතට "ඇහෙන් ම හදපු රූපය" ම විඳින්න සලස්සලා මේ තියෙන්නේ. ඔය සිද්ධිය හම්බවෙයි අපට හිත සමාධි වෙන කොට මේ සලායතන නිරෝධය දැක්කහම.

3.8 සැබෑම සලායතන නිරෝධය යනු කුමක්ද ?

බුදුරජාණන් වහන්සේ අර එක තැනක අහනවා, "මහණෙනි, යම් තැනක ඇස නැත්ද, රූපය නැත්ද යම් තැනක කන නැත් ද ශබ්දය නැත්ද, යම් තැනක නාසය නැත්ද ගන්ධය නැත්ද, යම් තැනක දිව නැත්ද රසය නැත්ද, යම් තැනක කය නැත්ද පොටිඨබ්බය නැත්ද, යම් තැනක මහස නැත්ද ධම්මායතනය නැත්ද, මහණෙනි, එබඳු ආයතනය දුර යුතුයි" කියලා කෙටියෙන් වචන ටිකක් කියලා නැගිටලා යනවා. ඊට පස්සේ හිඤ්ඤාත් වහන්සේලාට ප්‍රශ්නයක් වෙනවා භාග්‍යවතුන්

වහන්සේ කෙටියෙන් විස්තර කළ මේ දේශනාවේ අර්ථය කොහොමද දැන ගන්නේ කියලා. ඒකට ආනන්ද හාමුදුරුවෝ ළඟට යනවා. ආනන්ද හාමුදුරුවෝ කියනවා හාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔය 'සලායතන නිරෝධය' සඳහා දේශනා කළේ කියලා.

ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය නිරුද්ධ වුණහම, බාහිර ආයතන හය නිරුද්ධ වෙනවා කියන එක ධර්මතාවයක්එතකොට, සලායතන නිරෝධයේදී හැම වෙලාවෙම ස්පර්ශ ආයතන හය නිරුද්ධ වෙලාමයි. එක ආයතනයක් ඉතුරු වෙනවා. ඒ කියන්නේ එක ආයතනයක් වර්තමානයක හටගන්න කොට, පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නැති වෙනවා කියන තැනක නුවණකින් ඒකට ඉන්න පුළුවන්. මෙයාගේ ජීවිතය තියෙන්නේ ශුන්‍යතාවයක.

දැන්, උපදින හැම අරමුණක්ම නැතිවෙනකම තමයි ඇත්ත. ඇතිවෙන හැම අරමුණක්ම නැති වෙනවා, දැන ගන්නත් නැතත්. ඇතිවෙන හැම අරමුණක්ම නැති වෙද්දී, ඇතිවෙන හැම අරමුණකම නැතිවෙන පැත්ත අපිට අනුවෙන්නේ නැතුව, ඇතිවෙන පැත්ත විතරක් හම්බ වෙලා තියෙනවා. ඇතිවෙන පැත්ත විතරක් හම්බ වුණහම බලන්නකො ලෝකය කියන එක මැව්ලා තියෙන හැටි.

විමුක්ති මහසෙන් වෙන්නේ අනිත් පැත්ත. ඇතිවෙන හැමදේකම ඇතිවෙන පැත්ත හම්බ වෙන්නේ නැතුව, නැතිවෙන පැත්ත හම්බ වෙනවා. එතකොට මේ ලෝකය නැති බවට හම්බ වෙන්නෙන් මේ විදිහටමයි. එක ශේෂයක්වත් නැතුව ශුන්‍යතාවයක් ම හම්බ වෙනවා. ඒ අපි භාවනා කරන කොට අරමුණු නැතුව හම්බවෙන ශුන්‍යතාවය හම් නෙමෙයි. එක ආයතනයක් පරිහරණය කරද්දී අනිත් ස්පර්ශ ආයතන වලින් එකක්වත් නෑ. දැකපු, අහපු ඒ කිසි ම දේකුත් නෑ. මේ හම්බ වුණු අරමුණෙන් සම්පූර්ණ සිතියයි, නුවණයි. ප්‍රත්‍ය නිසා හටගත්ත දේ ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියන තැනකින්, නුවණින් ඔය 'වර්තමානයට ද හිත නැඹුරු වෙලා නැතුවයි' පවතින්නේ.

ඒකයි මේ හිතන්නවත් බැර මහසක් කියලා කියන්නේ. මේ මහස පිරිසිදුයි කියන්නේ. මේ අරමුණ හටගෙන නිරුද්ධවෙන කොට, මේ අරමුණ නිරුද්ධ බවත් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා ඥාණයට හම්බවෙනවා. ඊතොව අරමුණ උපන්න බවත් හම්බ වෙනවා. ඒ නිසා දෙවෙනි අරමුණේ ආරම්භයටත් නුවණයි. යමක ඇතිවීමට නුවණ තිබුණොත් තමයි නැතිවීම හපු වෙන්නේ. ඇතිවෙන ධර්මතාවයට නුවණ නැත්නම් නැතිවෙන එක හම්බ වෙන්නෙන් නෑ. නැතිවෙන ධර්මතාවයට නුවණයි කිව්වොත් ඇතිවෙන බවත් හම්බ වෙනවා.

අපි කැඩපත ඉස්සරහට යන්න ඉස්සෙල්ලා ඡායාව තිබුණේ නෑ, යන නිසාමයි හම්බවෙන්නේ කියලා දන්න හින්දයි ගියාට පස්සේ නෑ කියන එක තියෙන්නේ. ඇතිවෙන බව හම්බ නොවුණා නම්, ඒ කියන්නේ අපි එතෙක්ට යන හින්දාමයි මේ ඡායාව වැටෙන්නේ කියන එක දන්නේ නැතුව එතැන තියෙන එකක් හම්බ වුණේ කියලා රැවටුණා නම් ඇති, ඇතිවෙන බව නොදන්නා නම් ඇති, නැතිවෙන බව හම්බ වෙන්නේ නෑ. අහකට යන කොට ඇති බවම හිටිනවා. නැතිවෙන බව හම්බ වෙන්නේ නෑ. ඒ හින්දා ඇතිවෙන බවට නුවණ එන්නට ඕනේ. මේ අරමුණ නැතිවෙන කොට මේ නැතිවෙන බව ගැන නුවණ ඒ අරමුණ ඇතිවෙන බව ගැන නුවණත් සමගම එන්නට ඕනේ.

ඉතින් ඔය කතා කරපු තැන් දැනගෙන ඉන්න. නමුත් එතැනින් පටන් ගන්න බෑ. ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණු මනසක් හදා ගන්නවා කියන තැනට අපි යා යෑමයි. නමුත් එතැනින් පටන් ගන්න බෑ. පටන් ගන්නට පිහිටා හිටින්නේ නෑ. ඒ හින්දා පටන් ගන්න තියෙන්නේ අර අපි වෙනදා කතා කළ තැනින්මයි.

3.9 දුකෙන් පිරි ලෝකය නූපදින එකම මග මෙයමයි :

ඒ වෙනදා කතා කළ තැන, රළු මට්ටමේ සන්ච - පුද්ගල භාවයෙන් යුක්ත මේ ධර්මයන්ගේ නාම - රූප දෙක නුවණින් බලන්න. ඒකට සමච්ඡිකමභනක් උදව් කර ගන්න. ශීලයක පිහිටන්න. ඒ විදිහට බලන කොට අනුක්‍රමයෙන් නිවරණ ධර්ම දුරුවෙයි. යම් දවසකදී මේ **ඇත්ත පැහැදිළි වුණාත් එක දහම් පරියායකින් හරි,** රහත් වෙනවා, කෙළෙස් නැති කරනවා කියලා අපි කරන්න ඕනේ කෘත්‍යය මේකයි, චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ වුණා, කළා කියලා කියන්නේ මෙන්න මේ කාරණාවයි කියන දේවල් අපි තේරුම් ගන්නා නම්, **අන්තිමේදී ඇත්තටම අඩුව තියෙන්නේ චිත්ත සමාධිය.**

චිත්ත සමාධිය ඇති වෙන්න, ඇති වෙන්න නිවරණ ධර්ම දුරු වෙලා හිත සමාධි වෙන්න වෙන්න, මෙයාට මේ කාරණාව ප්‍රකටයි, පැහැදිලියි. **මේ සිද්ධිය අහ ගන්නේ, දැන ගන්නේ නැතුව මේවා කරන්නේ මොකටද කියන මුල් උත්තරේ නැතුව කොච්චර හිත සමාධි කළත් මේ දහම පෙනෙන්නේ නෑ.** එහෙම පෙනෙනවා නම් ඉස්සෙල්ලාම රහත් වෙන්නේ ආලාර කාලාම, උද්දක රාම පුත්‍ර වගේ අය.

නමුත් මේ දහම අහලා ශ්‍රැතමය ඥාණය තියෙන කෙනාට අඩු චිත්තාමය ඥාණයයි, භාවනාමය ඥාණයයි විතරයි. ආශ්‍රවක්‍ෂය ඇතිවෙන විදිහට නුවණින් හිතමින් ශීල සමාධි දෙක වඩන්න විතරයි ඕනේ. මේ කියන දර්ශනය පෙනෙනවා.

ඒ නිසා මේ අර්ථය තබාගන්න. දන්න කමටහනකින්, තමන් දන්න මට්ටමට දැනට පටන් ගන්න. ප්‍රශ්නයක් නෑ. අනුක්‍රමයෙන් තමන්ව ඉදිරියට ගෙන යනවා. නිවරණ ධර්ම දුරු වෙන්න, දුරු වෙන්න හිත සමාධි වෙන්න, සමාධි වෙන්න මේ ධර්ම පරිඥා ම තමන්ට තේරෙනවා, පෙනෙනවා.

එතකොට මේ ධර්මය ගැන ඇති අනවබෝධයටමයි කෙළෙස් ඇති වෙලා තියෙන්නේ. මේ ධර්මා ටික ගැන ඇති අවබෝධයටමයි කෙළෙස් දුරු වෙන්නේ. ඇත්ත ඇතිහැටියේ පවතින ධර්මාවය ඇත්ත ඇතිහැටියේ නොදන්නාකමටමයි පුද්ගල භාවය නිර්මාණයවෙන විදිනේ හිතක් උපදින්නේ, කෙළෙස් යෙදුණු. (උපග්‍රන්ථය 2)

ඇත්ත ඇතිහැටියේ පවතින ධර්මාවය, ඇත්ත ඇතිහැටියේ දැකීමටමයි, පුද්ගල භාවය නිර්මාණයවෙන විදිනේ සිතක් නූපදින්නේ. කෙළෙස් නොයෙදුණු හිතක් උපදින්නේ.

ඉතින් ඒ නිසා හැම දෙනාම මේ පරිඥා තව ටිකක් අහන්න. අහලා වෙනදා කළා වගේ භාවනා කරන්න උත්සාහවත් වෙන්න. එතකොට අපිට බැර නෑ මේ ජීවිතයේම අධිගමයක් ලබා ගන්න. අධිගමයක් කියන්නේ, හොඳට බලන්න දැන් නිවන් දකිනවා කියන්නේ වාසනාව අවාසනාව අනුව තීරණය වෙන මහ අමුතු එකක් නෙමෙයි. කෙරුවොත් කෙරෙන, වුණොත් වෙන සිද්ධියක් තියෙන්නේ. මේ විදිහට සිති නුවණින් උත්සාහවත් වෙලා, ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවෙන විදිනේ හිතක් හදා ගන්න මට්ටමට කටයුතු කළොත් වෙනවාමයි. ඒක නොකළොත් නොවෙනවාමයි. (උපග්‍රන්ථය 6)

3.10 නිවන් ප්‍රාර්ථනාවේ යථාර්ථය:

කොච්චර ප්‍රාර්ථනා කළත් ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණු මනසක් හැඳේවා, මනසක් හැඳේවා කියලා, ප්‍රාර්ථනා කරලා තියෙන එක තමයි මේ නිවන් දකින්නවා, නිවන් දකින්නවා කියලා. ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණු මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමක් හැඳේවා, හැඳේවා, හැඳේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරලා තියෙනවා, නිවන් දකිනවා, නිවන් දකිනවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරන කොට යථාර්ථයේ.

ප්‍රාර්ථනා කරන්න එපා කියලා කියනවා නෙමෙයි, ප්‍රාර්ථනා කටයුතුයි. මොකද, අද ආශ්‍රවක්‍ෂය කර ගන්න බැර වුණොත්, ප්‍රාර්ථනාව කියන එකටත් තැනක් ලැබෙන කාලයක් එනවා. ඒ ස්පර්ශ ආයතන හයට නැඹුරු නොවුණු

මනසක් හැදේවා කියන ප්‍රාර්ථනාව තමයි නිවන් දැක්වා කියන එකේ තියෙන්නේ. එහෙම ප්‍රාර්ථනා කළහම තියෙන වාසියක් තියෙනවා, මෙතැනදී ආශ්‍රව්‍යය කරගන්න බැරි වුණොත් ඒ ස්පර්ශ ආයතන හයට හැමුරු නොවුණු මනසක් හදාගන්න පුළුවන් ආත්ම භාවයක් ම ලැබෙනවා. ඒ කිව්වේ, මනුෂ්‍යයා ලෝකෙක උප්පත්තියක් ලැබුණොත්, පින්කම හින්දා නෙමෙයි, බොහෝ දුරට ප්‍රාර්ථනාව නිසා සත්පුරුෂ, සද්ධර්මය තියෙන අවස්ථාවක, වටපිටාවකමයි මනුෂ්‍යයෙක් වෙන්නේ කියන කාරණාවක් තියෙනවා.

පින් කළහම, කුසල් කළහම මනුෂ්‍යයෝ වෙයි. දන් දන්නහම මනුෂ්‍යයෝ වෙයි. නමුත් නිවන් දැකීමට මේ දානය උපකාර වේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරලා දන් දන්නොත් මේ ප්‍රාර්ථනාවේ වටිනාකමක් එනවා. එහෙම ප්‍රාර්ථනා කරපු කෙනාට මේ පින්කමට දෙන්න පුළුවන් උසස් ම සිද්ධිය අරගෙන දෙනවා ඒ ප්‍රාර්ථනාවට ළඟා වෙන්න. මේ සම්බුද්ධ ශාසනය හම්බවෙන්න පුළුවන්, මේ දහම අහන්න පුළුවන් වටපිටාවකම මනුෂ්‍යයා ආත්මභාවයක් ලබලා දෙයි.

ඒ දානයම ඒ ප්‍රාර්ථනාවෙන් තොරව කරපු කෙනා සමහර විටක ඇත්තටම හොඳට ඉහිය ශක්තිය තියෙන නුවණ තියෙන හොඳ මනුෂ්‍යයෙක් වෙයි. හැබැයි පිටරටක. දැන් ලංකාවේ බුදුදහම තියෙනවා, පිටරටක නෑ. එයා පෝසනෙකුත් වෙයි. පින් තියෙනවා වාසනාව තියෙනවා. නමුත් ධර්ම ලාභයක් නෑ. ඒ නිසා ප්‍රාර්ථනාව එපා කියන්නේ නෑ. ප්‍රාර්ථනාවෙහිත් විශාල වැඩ කොටසක් කරනවා. නමුත් ප්‍රාර්ථනා කරනවා කියන කොට තියෙන යථාර්ථය බලන්න. ස්පර්ශ ආයතන හයට හැමුරු නොවුණු මනසක් වේවා කියලා හම්බ තියෙන්නේ, ඒ ප්‍රාර්ථනාවෙන් යථාර්ථය දැන ගන්න. අපි ප්‍රාර්ථනා කරන කොට මේ ප්‍රාර්ථනා කරලා තියෙන්නේ මොකක්ද කියන එක දැනගන්න.

අර මම කියන්නේ මොනවා හරි දෙයක් කරන කොට ඒකේ තේරුම දැනගන්න කියලා. ඒ කියන්නේ අපි "මම දෙවියෙක් වේවා ! මනුෂ්‍යයෙක් වේවා ! කියලා ප්‍රාර්ථනා කරන කොට අපි දැනගන්න ඕනේ අපි ප්‍රාර්ථනා කෙරුවේ මම මහළු වේවා නේද, මම මැරේවා, මට ඇස් ලෙඩ හැදේවා කනේ ලෙඩ හැදේවා, බඩේ කැක්කුම් හැදේවා කියන එකයි නේද කියලා". ඇයි මනුෂ්‍යයෙක් වෙත කොට මේ වගේ කයක් හැඳෙනවා නම්, කයට මේ වගේ ලෙඩ හැඳෙනවා නම්, ලෙඩ ප්‍රාර්ථනා කරන්න ඕනේ නෑ, කය ප්‍රාර්ථනා කළහම ලෙඩ ප්‍රාර්ථනා කෙරුවා වෙනවා කියලා අපි දැනගන්න ඕනේ.

ඒ වගේ නිවන් ප්‍රාර්ථනා කෙරුවා කියලා නිවන කියන්නේ මෙන්න මේක නම්, එහෙනම් මම මේකයි ප්‍රාර්ථනා කරලා තියෙන්නේ කියලා දැනගන්න. දැනගෙන ප්‍රාර්ථනා නොකර ඉන්න එපා, ප්‍රාර්ථනා කරන්න. ප්‍රාර්ථනා කිරීම තුළ විශාල වටිනාකමක් නොලැබෙනවා නෙමෙයි කියන එකත් මතක් කරනවා. මොකද ගොඩක් දෙනෙක් - හාමුදුරුවෝ කිව්වා ප්‍රාර්ථනා කරන්න ඕනේ නෑ කියලා, පින් කරන්න ඕනේ නෑ කියලා, එහෙම කියලා අර- කාරෙක ගත්තෙන් නෑ ගහ කපලා ඉවරයි. ඒ නින්නා ප්‍රාර්ථනා නොකර ඉන්න එපා. ප්‍රාර්ථනා කරන්න. නමුත් අද අදම උත්සාහවත් වෙන්න. ප්‍රාර්ථනා කරන ගමන් අද අදම උත්සාහවත් වෙන්න, ස්පර්ශ ආයතන හයට නැමුරු නොවුණු මහසක් හදා ගන්නවා, ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් මිදුණු මහසක් හදා ගන්නවා, අටලෝ දහමින් කමිපා නොවුණු මහසක් හදා ගන්න තැනට යනවා, ඒ සඳහායි මේ ශීලය, ඒ සඳහායි මේ සමාධිය, ඒ සඳහායි මේ විදුර්ගනාව කියලා. මේ විදිහට ශීල සමාධි වඩලා, ආධ්‍යාත්මික පැත්තට හිත තබලා, ආධ්‍යාත්මික පැත්තේ උපදින ධර්මයන්ගෙන් නොඇලෙන මට්ටමට ගත්තු දවසටයි මම මේ ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් ම මිදෙන්නේ කියලා දකින්න.

නැත්නම් ඔය පින්වතුන් රූපයෙන් මිදෙයි, ශබ්දයෙන්, ගන්ධයෙන්, රසයෙන් මිදෙයි. කයින් පොට්ඨබ්බයෙන් මිදෙන්නේ නෑනේ. ඒ ටිකෙනුත් මිදෙන්න ඕනේ. ඒ විදිහට මිදුණාහම මිදුණා කියන නුවණ හම්බවෙනවා. ඒකම තමයි මේ ලෝකයා විදින ජරා, මරණ, නින්නා, ණය, තුරුස්, ගෑහැට, ඔය තියෙන ඔක්කොම පුශ්න ටික තියෙන්නේ ඔය ලෝකය ඇතුළේ, ඒ ඔක්කෝගෙන්ම මිදෙන්න පුළුවන් වෙනවා.

ඒ සඳහා මේ දේශනාව හේතු උපනිශ්‍ය වේවා !

ලෝකයේ කෙළවර

නමෝ තසු නගවතො අරහතො සමමා සමුඤ්ඤාසාමි

ඉමස්මිං ඛ්‍යාම මනෙත කලෙඛරේ සසඤ්ඤාමිති සමණාකෙ - ලොකඤ්ඤා පඤ්ඤාපෙමි. ලොක සමුදයඤ්ඤා පඤ්ඤාපෙමි, ලොක නිරෝධඤ්ඤා පඤ්ඤාපෙමි ලොක නිරෝධ ගාමිණී පටිපදඤ්ඤා පඤ්ඤාපෙමි.

සංයුක්ත නිකාය

රෝහිතසස සූත්‍රය

මම අද දවසෙදි මේ ධර්ම දේශනාව සඳහා මාතෘකා කළේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ත්‍රිපිටක ධර්මයේ සංයුක්ත නිකාය කියන කොටසට අයත් රෝහිතස්ස කියන සූත්‍රය. පින්වතුනි, මීට පෙරත් මම මේ රෝහිතස්ස සූත්‍රය දේශනා කරලා තියෙනවා. එකම සූත්‍රයකට, එකම ධර්මයකට, වර්ත ප්‍රභේදය මත, ධාතු භානන්වය මත, නොයෙක් නොයෙක් අර්ථ විචරණයන්ගෙන් ලෝකයාට පෙන්නන්නට පුළුවන්. එදා මම කළ දේශනාවට වඩා මේ සූත්‍රයට අද මම පෙන්නන්න හදන අර්ථය ටිකක් වෙනස්. මේ සූත්‍රය ම තෝරා ගත්තේ ඒක මේ සසර දුක් ගිණි නිවා ගැනීමේ කළණ අදහසක් ඇති, ඕනෙකමක් ඇති මේ පින්වතුන්ට ගොඩාක් වටිනි කියලා හිතන නිසා. කළින් කළ සූත්‍රය ම, පෙළ දහම එක වුණාට අර්ථය වෙනස්. ඒ නිසා මේක හොඳින් තේරුම් කරගන්නට ඕනේ.

පින්වතුනි, එක්තරා අවස්ථාවකදි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර ජේතවනාරාමයේ වැඩ සිටින කාලෙදි, මධ්‍යම රාත්‍රියේ රෝහිතස්ස කියලා එක්තරා දෙව්කෙනෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ළඟට ආවා. ඇවිල්ලා වන්දනා කරලා අහනවා, “භාග්‍යවතුන් වහන්ස, යම් තැනක ඉපදීම නැතිනම්, යම් තැනක මරණය නැතිනම්, යම් තැනක මහළු බව නැතිනම්, යම් තැනක චූතවීම නැතිනම්, යම් තැනක හටගැනීම නැතිනම්, ඉපදීම, මරණය, මහළු බව, චූතවීම, හටගැනීම කියන ධර්මය යම් තැනක නැතිනම් - එබඳු තැනකට පා ගමනින් යන්න පුළුවන්ද? එබඳු වූ ලෝකයේ කෙළවරකට පා ගමනින් යන්න පුළුවන්ද? එබඳු වූ ලෝකයේ කෙළවරක් තියෙනවද?” කියලා.

ඒ වෙලාවෙදි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරනවා “රෝහිතස්ස, යම් තැනක ඉපදීම නැත්නම්, මරණය නැත්නම්, මහළු බව නැත්නම්, චුතවීම නැත්නම්, හටගැනීම නැත්නම්, එබඳු වූ ලෝකයේ කෙළවරකට පා ගමනින් යන්න පුළුවන් කියලා මම කවදාවත් කියන්නේ නෑ. යන්න බෑ”. මේ විදිහට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මතක් කළහම, දෙවියා කියනවා, “ඒකාන්තයෙන් අද්භූතයි, ඒකාන්තයෙන් ආශ්චර්යයයි. භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මීට පෙර මම ඉතාමත් බලසම්පන්න සෘද්ධි ඇති, ඉතාමත් ජවසම්පන්න සෘද්ධි ඇති රෝහිතස්ස කියලා සෘෂිවරයෙක් වෙලා මේ මනුස්ස ලෝකයේ හිටියා. ඒ මට පුළුවන්කම තිබුණා මහා සමුද්‍රයේ නැගෙනහිර ඉවුරේ ඉඳලා බටහිර ඉවුර දක්වා එක අඩියක් තියන්න. එක අඩියකින් යන්න පුළුවන්කම තිබුණා. ඒ මම කෑම කන වෙලාව, වැසිකිළි කැසිකිළි කිරීමේ වෙලාව හැර අනිත් හැම වෙලාවකම ගමන් කරමින්, යම් තැනකට ගියහම ඉපදෙන්නේ නැත්නම්, මැරෙන්නේ නැත්නම්, මහළු බව නැත්නම්, චුතවීම නැත්නම්, හටගැනීම නැත්නම්, එබඳු වූ ලෝකයේ කෙළවරක් නොයමින් අවුරුදු සියයක් පුරා පා ගමනින් ගියා. භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මට එබඳු වූ ලෝකයේ කෙළවරකට යා ගන්න බැරි වුණා. එහෙම යන මම ආයුෂ්‍යය ගෙවීමෙන් කලුරිය කරලා මේ දිව්‍ය ලෝකයේ, බ්‍රහ්ම ලෝකයේ උපන්නා” කියලා මතක් කළා.

“ඒ නිසා භාග්‍යවතුන් වහන්ස, පා ගමනින් ගිහිල්ලා ලෝකයේ කෙළවරක් කරන්න බෑ කියන වචනය ඒකාන්තයෙන් සත්තයි” කියලා රෝහිතස්ස දෙවියා මතක් කළහම, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ම නැවත මතක් කරනවා “රෝහිතස්ස, යම් තැනක ඉපදීම, මරණය, මහළු බව, චුතවීම, හටගැනීම කියන ධර්මා නැත්නම් එබඳු තැනකට, ලෝකයේ කෙළවරකට පා ගමනින් යන්න බැහැ. එතකුදු වුවත් ලෝකයේ කෙළවරකට නොගොස් කවදාවත් ම දුක් නැති කරන්නත් බැහැ. ලෝකයේ කෙළවරකට නොගොස් ඉපදීම, මරණය, මහළු බව, චුතවීම, හටගැනීම නැති කරන්න බැහැ. ලෝකයේ කෙළවරට ගියහමයි, ලෝකයේ කෙළවරකට පැමිණුහමයි, ඉපදීම, මරණය, මහළු බව, චුත වීම, හටගැනීම නැති වෙන්නේ” කියලා පෙන්නලා, “රෝහිතස්ස මම ඇහැ ලෝකයේ කෙළවරයි කියලා කියනවා, රූපය ලෝකයේ කෙළවරයි කියලා කියනවා. කන ලෝකයේ කෙළවරයි - ශබ්දය ලෝකයේ කෙළවරයි, භාසය ලෝකයේ කෙළවරයි - ගන්ධය ලෝකයේ කෙළවරයි, දිව ලෝකයේ කෙළවරයි - රස ලෝකයේ කෙළවරයි, මහස ලෝකයේ කෙළවරයි - ධම්මාරම්මණ ලෝකයේ කෙළවරයි. මෙන්න මේ ලෝකයේ කෙළවරට ගිය කෙනාට පුළුවනි, යම් තැනක ඉපදීම නැතද, මරණය නැතද, මහළු බව නැතද,

චුන්චිම හැද්ද, හටගැනීම හැන්ද, එබඳු වූ ධර්මතාවයන් ස්පර්ශ කරන්න” කියලා මතක් කළා.

මේ සූත්‍රයෙන් ඒ ටික පෙන්නලා, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරනවා “මේ සංඥා සහිත, මනස සහිත, බ්‍රහ්මයක් පමණ ශරීරය තුළින්ම මම ලෝකයත්, ලෝකයේ ඇතිවීමත්, ලෝකයේ නැතිවීමත් - නැති වීමේ මගත් පහවනවා. ඉමස්මිං ඛ්‍යාම මනෙත කලෙඛරෙ - මෙම බ්‍රහ්මයක් පමණ ශරීරයෙන්, ලෝකඤ්ච පඤ්ඤාපෙථි - ලෝකය මම පහවනවා, ලෝක සමුදයඤ්ච පඤ්ඤාපෙථි - ලෝකයේ හටගැනීමත් පහවනවා, ලෝක නිරෝධඤ්ච පඤ්ඤාපෙථි - ලෝක නිරෝධයත් පහවනවා, ලෝක නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාඤ්ච පඤ්ඤාපෙථි - ලෝක නිරෝධ ගාමිණී ප්‍රතිපදාවත් පහවනවා”. ඉපදීම, මරණය, මහඵ බව, චුන්චිම, හටගැනීම නැතිකම කියන ධර්මා ටික පිටිතයෙන් අයින් කරගන්න වෙන්නේ මෙන්න මේ බ්‍රහ්මයක් පමණ ශරීරය උදව් කරගෙන.

මේ සූත්‍රයේ පෙළ දහම තමයි මම ඔය මතක් කළේ. අපි අර්ථය බලමු.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෘජු වචනයකින් මතක් කළා රෝහිතස්ස දෙවියාට ලෝකයේ කෙළවරකට ගිය කෙනාටයි පුළුවන්, මොකක්ද? අපර අමර වෙන්න කියන එක නේද? යම් තැනක ඉපදීම නැත්නම් කියලා කිව්වේ - ජාති නිරොධො - හටගැනීම නැත්නම්. මරණය නැත්නම් කියලා කිව්වේ ‘අමර’ කියන එක. ජරාව නැත්නම් කිව්වේ ‘අපර’ කියන එක. ජරා - මරණ නැතිකමට තමයි ‘අපර - අමර’ කියලා කියන්නේ. අපරාමර බව ලැබෙන්නේ, අපරාමර බව අපි හඳුනන්නේ මොකක් කියලාද? නිවන කියලා නේද? නිවන, නිවීම, සිසිල්වීම, දුක්ඛ නිරෝධය, අපරාමර බව ලැබෙන්නේ ලෝකයේ කෙළවරකට ගිය කෙනෙකුට මිසක වෙන කාටවත් ම ලැබෙන්නේ නෑ කියන එක සහේතුකව සනාථ කළා මේ සූත්‍රයෙන්. ඒක පැහැදිලියි නේද? ඔන්න ඒ අර්ථයේ හොඳට පිහිටන්න. මේ බොහොම වටිනා තැනකට ඔය පින්වතුන්ගේ මනස එනවා.

දැන් අපිට එක කාරණාවක් තියෙනවා තේරුම් කර ගන්න. ඒ ලෝකයේ කෙළවර මේ ස්පර්ශ ආයතන දොළහ කියලා පෙන්නුවා. ඒ ලෝකයේ කෙළවරට ගියහම, ලෝකයේ කෙළවර තියෙන ලක්ෂණය මොකක්ද කියලා දැනගන්න ඕනේ. ඊට කළින් අපට දැනගන්න තියෙනවා ධර්මතා දෙකක්. ඒ තමයි ලෝකය කියන්නේ මොකක්ද, ලෝකයේ කෙළවර කියන්නේ මොකක්ද කියන එක.

ලෝකයේ ඉන්හ කෙනාටයි කියන්නේ ලෝකයේ කෙළවරකට ගිහිල්ලා දුක් නැති කරගන්න පුළුවන් කියලා. එතකොට ලෝකයා කියලා කියන්නේ, ලෝකික කියලා කියන්නේ, ලෝකය ඇතුළේ ඉන්න කෙනා කියලා කියන්නේ කාටද, කෙබඳු කෙනාටද, කෙබඳු මනසකටද කියන ටික අපි ඉස්සෙල්ලා තේරුම් ගන්නත් ඕනේ. ලෝකයේ කෙළවර තේරුම් ගන්නත් ඕනේ. ඔය ටික තේරුම් ගන්නහම සසර ඉඳලා නිවනට යන මග ඉබේම හෙළිවෙනවා, සැකයකින් තොරව.

මම මුලින්ම ඔය පින්වතුන්ට පෙන්නන්නම් ලෝකයේ කෙළවර. ලෝකයේ කෙළවර කියපු තැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙන්නපු අර්ථය. ඒක පෙන්නුවහම අපට පහසුයි ලෝකයේ ඇතුළු බලා ගන්න. ලෝකය තුළ සිද්ධිය බලා ගන්න. ඒ ලෝකයෙන් එළියට එන මාවත හොයා ගන්න.

ඇහැර ලෝකයේ කෙළවරයි, රූපය ලෝකයේ කෙළවරයි කියලා පෙන්නපු මේ ධර්මා ටික ගනිමු අපි. එතැනදි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මතක් කරන්නේ, **ඇහැර කියන එක සතර මහා ධාතුන් නිසා හටගත්තු උපාදාය රූපයක්, අවිද්‍යා, කම්, තණ්හා කියන හේතුවලින් හැදුණේ, පෙර නොතිබීම හටගෙන නැතිවෙනවා** කියලා.

රූපය ගැනත් ඔය ටිකමයි පෙන්නන්නේ. කන - ශබ්දය, භාසය - ගන්ධය, දිව - රස, උපාදාය රූප. අවිද්‍යා, කම්, තණ්හා ආභාරයෙන් හටගන්නේ. පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතිව නැති වෙනවා කියලා.

මම එක උපාදාය රූපයක ලක්ෂණය කියන්නම්. එතකොට ඔය පින්වතුන්ට නිතර නගාගන්න පුළුවන් උපාදාය රූපයන්ගේ ලක්ෂණ ටික. එහෙම නැත්නම්, අපට ගෝවර, ජීවිතයට හම්බවෙන, කෙළෙස් පතිත වෙන්න ඉඩ තියෙන ඒ උපාදාය රූප ටික විතරක් මතක් කරනවා. එතකොට අනිත් ධර්මා ටික තේරුම් කර ගන්න පුළුවන්.

ඇහැර මුල් කාරණාව කරගෙන රූප දකින මේ පරියාය, මේ ක්‍රමය ඉස්සෙල්ලා අපි සම්මර්ශනය කරමු. ඇහැර අපට මොනවද පෙනෙන්නේ? රූප. ඇහැර ලෝකයේ කෙළවරයි, රූපය ලෝකයේ කෙළවරයි. හැබැයි අපි අද දන්න රූප ගැන නෙමෙයි, අද අපිට හම්බවෙන රූප ගැන නෙමෙයි පරාගතයන් වහන්සේ දේශනා කළේ ලෝකයේ කෙළවර කියලා. ඒ රූපයේ තියෙනවා ලක්ෂණයක්. ඒ රූපයේ තියෙනවා විශේෂණයක්. ලෝකයේ කෙළවරට ගිය රූපයේ.

ඒ තමයි මහා භූතයන්ගේ උපාදාය රූපය.

මම ඒක පෙනේනේනම්. රූපයේ ස්වභාවය උපාදාය රූපය. චතුර බේසමකට ළඟ පාත තියෙන ගොඩනැගිල්ලක හෝ භාණ්ඩයක හෝ ඡායා-රූපයක් වැටෙන්න පුළුවන්ද? බැරිද? පුළුවන්. දැන් මේ ඡායා-රූපය ඔයගොල්ලන්ගේ ඇහැට පෙනෙනවද නැද්ද? පෙනෙනවා. මේ, ඇහැට පෙනෙන, චතුර භාජනයේ චතුර නෙමෙයි, භාජනය නෙමෙයි, භාජනයේ තියෙන චතුර තුළ පතිත වෙලා තියෙන ඡායා-රූපය ගැනයි. ඒක හිතට ගන්න.

මේ රූපයෙන් ඔය පින්චතුන්ගේ ජීවිතයට කොච්චර ප්‍රයෝජන ගන්න පුළුවන්ද කියලා හොඳට ටිකක් හිතන්න. ඇහැට පෙනෙනවා. ඒ රූපය අල්ලලා සිපගන්න පුළුවන්ද? ඒ රූපයෙන් ශබ්ද අහන්න පුළුවන්ද? ඒ රූපය ගඳ සුවඳ බලන්න උපකාරද? ඒ රූපයෙන් රසක් විඳින්න උපකාරද, සම්බන්ධද? ඒ රූපය කයෙන් අල්ලන්න පුළුවන්ද? ඒ රූපය නිසා ජීවිතයට විශාල අර්ථයක් වෙනවද? ජීවිතයට වාසනාවක් ලබා කරගන්න පුළුවන්ද? ඒ රූපයෙන් ජීවිතයට අහර්ථයක් වෙයිද? අවාසනාවක් ලබා කරගන්න පුළුවන්ද? චතුර භාජනයේ තියෙන රූපයෙන් ජීවිතයට යහපතක්, අයහපතක් කියන ධර්මනා දෙකෙන් එකක් හෝ ලැබෙයිද? ලැබෙන්නේ නෑ. හොඳට මේ අර්ථය හිතට ගන්න.

ඒ චතුරේ තියෙන රූපය ඇහැට පෙනෙනවා පමණයි. ඒක හින්දා ඒකට කියනවා දිට්ඨ දිට්ඨ මතතං - දැක්ම පමණයි පුළුවන් ඔය පින්චතුන්ට නේද? එය්ට මෙහා අබැටකින් ලක්ෂයකින් පංගුවක් හෝ අර්ථයක් වෙලා තියෙනවද, පෙනෙනවා ඇරෙන්න? වෙලා නෑ. ඒ රූපය දිනා බලලා බර කියන්න පුළුවන්ද කිලෝ මෙව්වරක් බරයි කියලා? බෑ නේද?

ඔන්න උපාදාය රූපයක, ඇහැට පෙනෙන වණ්ඨ සටහන් රූපයක නියම ගතිය. ඒ රූපයේ තියෙන ඒ ගතියයි, ඇහැට මේ විඳිනට පෙනෙද්දින් ඇහැට පෙනෙන මේ රූපවල තියෙන, ලෝකයේ කෙළවරයි කියලා ඇහැට පෙනෙන මේ රූපවල තියෙන ගතියයි සමානමයි. මොනම කරුණක් නිසාවත්, ශේෂ මාත්‍රයක්වත් වෙනසක් නෑ. ඒක හොඳට මතක තබා ගන්න.

ඒ චතුරේ පෙනෙන රූපය අල්ලන්න කියලා අත දැමීමොත්, අත කොහෙද හැපෙන්නේ? චතුරේ. පෙනෙන දේ අනුවෙන්නේ නෑ.

ඒ රූපය ආපෝ ධාතුචේ පතිත වෙලා තියෙනවා වගේ, ඇහැට පෙනෙන මේ රූපය පඨවි ධාතුචේ පතිත වෙලා තියෙනවා.

මේ ඇහැට පෙනෙන රූපය උදව් කරගෙන කවදාවත් සද්ද අහන්න බැහැ කියන මට්ටම, පෙනෙන දේ උදව් කරගෙන ගඳ සුවඳ ලබන්න, රස විඳින්න, අල්ලන්න බැහැ කියන මට්ටම දකින තැනට ආවොත්, මේ පෙනෙන රූපායතනය නිසා කවදාවත් ජීවිතයට අර්ථයක් වෙන්නේ නැහැ. පෙනෙන රූපායතනය නිසා කවදාවත් ජීවිතයට අර්ථයක් වෙන්නේ නැහැ කියන මට්ටම - අර ඡායා රූපය යම් බඳුද, ඇහැට පෙනෙන මේ වණී සටහන එබඳුම මට්ටමකට යම් කෙනෙකුගේ ආවොත් ඒක තමයි ලෝකයේ කෙළවර.

වතුර තුළ පතිත වෙලා තියෙන, ඇහැට පෙනෙන ඒ රූපය නිසා ඉපදීම, ලෙඩවීම, මහළු බව, මරණය කියන ධර්මා එකක්වත් ලැබෙනවද? ඒකයි මම කිව්වේ අනර්ථයක් ඒකෙන් ආවේ නැහැ කියලා. ඔය පින්වතුන්මයි කිව්වේ නැහැ කියලා. ඒ පෙනෙන රූපය නිසා මුළු ජීවිතයම වාසනාවන්ත වෙත වස්තුන් ලැබුණේ නැහැ. ඒ වගේ මේ ඇහැට පෙනෙන මේ රූපය නිසාත් මහළු බව, මරණය, ලෙඩ රෝග ආදී දුක් ගෙනත් දෙන්නේ නැහැ, ගෙනත් දෙන්න බැහැ කියන මට්ටම, මුළු ජීවිතයම සාර්ථක කරගන්න වාසනාව ගෙනත් දෙන්න බැහැ කියන මට්ටම දැනෙන විදිහට වණී රූපය පිරිසිඳ දකින, වණී රූපය වණී රූපයක්ම හැටියට දකින්න පුළුවන්, දකින, දැනෙන මානසික මට්ටමක් එළඹ සිටින තැනට කිව්වා ලෝකයේ කෙළවර කියලා.

රූපය ඒ මට්ටමට වෙනකොට, ඇහැත් එබඳුමයි, කෘත්‍යය විතරයි වෙනස්. රූපය දකින්න පුළුවන්. ඇහෙන්න කෙරෙන කෘත්‍යය බලන්න විතරමමයි පුළුවන්. හොඳට මතක තියාගන්න. ඒ ඇහැ නිසා අනර්ථයක් වෙන්නේ නැහැ. මොකද ඇහෙන්න බලපු රූපයෙන් අනර්ථයක් වෙන්නේ නැත්නම්. ඒ ඇහැ නිසා අර්ථයක් වෙන්නේ නෑ, ඇයි, ඇහෙන්න බලන රූපයෙන් අර්ථයක් වෙන්නේ නැත්නම්. තේරුණාද මම කියන එක.

ඇහැට පෙනෙන රූපයේ කෘත්‍යය පෙනෙන බව, රූපයේ ස්වභාවය තමයි පෙනෙන බව. ඇහේ කෘත්‍යය තමයි බලන්න පුළුවන් බව. ඔව්වරයි ඒකෙන් කෙරෙන වැඩේ. එයිට මෙහා රූප ටික උපාදායයි කියන කොට සමානමමයි. හොඳට ඒක හිතට ගන්න.

ඊට පස්සෙ, කනට ඇහෙන ශබ්දයක් ගන්න. කවදාවත්ම අහලා නැති, නොගිය රටකට, ප්‍රදේශයකට ගිහිල්ලා, ජීවිතයේ කවදාවත්ම අහපු නැති භාෂාවකින් වචනයක් ඇහුනොත්, ඒකෙන් දුකක් එයිද? හිත රිදීමක්, හින්දා අපහාස කලා කියලා තේරෙයිද? මට ගුණ කිව්වා, මට ලාභයක් වුණා කියලා ඔය පින්වතුන්ට සතුටක් එයිද? නෑ. ඒ ශබ්දය උදව් කරගෙන ඇහෙන්න බලන්න රූප හම්බවෙයිද? කවදාවත් අහලා නැති භාෂාවක වචනයක් කනේ ගැටෙනවා, ශබ්දය ඇහෙනවා. නමුත් ඒ ශබ්දය නිසා නොයාගෙන ඇහෙන්න බලන්න පුළුවන් රූපයක් හම්බවෙයිද? නැහැ. ඒ ශබ්දය උදව් කරගෙන ගඳ සුවඳ ලබන්න පුළුවන් රූපයක් හම්බවෙයිද? ඒ ශබ්දය නිසා රසයක් නොයාගෙන යන්න පුළුවන් රූපයක් හම්බවෙයිද? ඒ ශබ්දය නිසා අල්ලන්න, ස්පර්ශ කරන්න වස්තූන් නොයාගන්න පුළුවන් වෙයිද? බෑ. ඒ ශබ්දය නිසා ජීවිතයට අර්ථයක් ලැබෙයිද? තමන්ට තේරිලා නෑ මොකුත්ම. අනර්ථයක් වෙයිද? හිත රිඳෙයිද? හිත සතුටුවෙයිද? නෑ.

ඒකෙ කෘත්‍යය තමයි මොකක්ද? සුනෙ සුන මනනං - ඇතිම ඇතිමක් පමණයි. කනත් උපාදාය රූපයක්. කනෙන් කෙරෙන කෘත්‍යය අනන්ත පුළුවන් බව. ශබ්ද රූපයේ ස්වභාවය ඇහෙන බව. ඔය කෘත්‍යය දෙක විතරයි තියෙන්නේ. එයිට මෙහා අර්ථ ටික ඔක්කොම එකයි. තේරුණාද? මේ ලෝකයේ කෙළවර ගැන මම මේ කියන්නේ. අපේ මනස ගැන නෙමෙයි. අපිට ඔහොම නෑ. අපිට වෙනස්. ඒක වෙන හැටින් මම මතක් කරන්නම්.

නාසයට ගන්ධයක්, දිවට රසක්, කියන ධර්මාවලදි, රසය කියන රූපය, රසය කියන කාරණාව දිහා බලන්න. ඉපදුණු වෙලාවෙ ඉඳලම ඇස් පෙනෙන්නේ නැති ජාති අන්ධ කෙනෙක් කවදාවත් ඇහෙන්න රූප දැකලා තියෙනවාද? නෑ. එබඳු කෙනෙකුගේ දිවට යම් රසයක් තිබ්බොත්, රසය දැනෙයිද නැත්ද? දැනෙනවා. ඒ රසය නිසා එයාට හිතට ඇඳෙන්න පුළුවන් චිත්‍ර මොනවාද? මොන වගේ චිත්‍රයක් ඇඳෙන්න පුළුවන්ද? රසය නම් කරන්නත් පුළුවන් ලුණු රස, ඇඹුල් රස, තිත්ත රස, පැණි රස කියලා. පැණි රසයි සීනි වගේ කියලා සුදු පාට කැට පෙනෙයිද? ඇඹුල් රසයි අඹ වගේ කියලා රූප පෙනෙයිද? තිත්ත රසයි, කරවිල වගේ කියලා පෙනෙයිද? තිත්ත දැනෙයි. රස දැනෙයි, රසට තිත්තත් කියයි. රස දැනෙයි, ඇඹුල් කියයි. රස දැනෙයි, කහටයි කියයි. නමුත් ඒ රස අරඹයා වෙන මුකුත් ගෙඩි ජාති, කරල් ජාති, ඇට ජාති පෙනෙයිද? නෑ නේද?

රසයේ සැබෑම ස්වභාවය ඔව්වරයි. මුනෙ මුන මනනං - ඒ දැනීම දැනීමක්ම විතරයි. ඒක දැනෙන කොට එයාගෙ පෙර - පසු මනස බලන්න, සම්පූර්ණ ශුන්‍යතාවයක තියෙයි. ඊට මිමි නෑ. ප්‍රතිරූප නෑ. මේ රසයෙන් එයාගෙ ජීවිතයට අනර්ථයක් වෙනවද? රසය කියන ධර්මතාවය දැනිලා නිරුද්ධ වෙයි. ඒකෙන් ජීවිතය කාලකන්නි කරගන්න පුළුවන් විදිහේ රූප හොයාගෙන යන්න පුළුවන් බවක් හෝ ජීවිතය වාසනාවන්ත කරගන්න විදිහේ රූප හොයාගෙන යන්න මෙයාට පුළුවන්ද? බෑ. ඒ රසය රස මාත්‍රයක් විතරයි, ඒකට විත්‍ර එකතු කරන්න බැරිනම්, එකතු කළේ නැත්නම්.

ඒ රසය, දැනෙන දැනීම මාත්‍රයක් නම් දිවත් එබඳුම රූපයක්. ඒකෙන් අර්ථ, අනර්ථයක් වෙන්නේ නෑ. රසය දැනෙනවා. පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතිරි නැතුව නැතිවෙනවා මිසක, ආපත්‍ර ඒ දැනුණු රසය කවදාවත් ඇතිකර ගන්න බෑ. උපනින්න අන්ධ කෙනාගෙ දිවට රසක් තිබ්බොත්, රසට කියයි ලුණු රසයි කියලා. අපි ගෙනත් නොදන්නොත්, දිවට ස්පර්ශ නොවුණොත්, ඒ රසය කවදාකවත් එයාට හොයාගෙන යන්න පුළුවන්ද? බෑ. ඒ ලුණු රසය උපද්දවා ගන්න පුළුවන්ද? හොඳට හිතට ගන්න මේ අර්ථය. මේක තමයි දිව ලෝකයේ කෙළවරයි, රස ලෝකයේ කෙළවරයි කියලා කිව්වේ.

ඒ වගේම, උපනින්න ඇස් පෙනීම නැති කෙනෙකුට නාසයට ගන්ධයක් ලැබුණොත්, ඒ ගන්ධයට සුගන්ධය කියලා කියන්න, දුර්ගන්ධය කියලා කියන්න පුළුවන්, ගන්ධයේ නානත්වයක් තියෙන නිසා. ඒ සුගන්ධයට හඳුන්කුරු හෝ මල් හෝ එකතු වෙයිද? එයාට ඒ දුර්ගන්ධයට අගුවි හෝ මළකුණක් හෝ එකතු වෙයිද? එබඳු පැහැ සටහන් ඒ ගන්ධය දැනෙද්දි එයාගේ මනසේ තියෙනවාද? සිහිකර ගන්න පුළුවන්ද? බෑ. ඒ ගන්ධය උදව් කරගෙන ජීවිතය වාසනාවන්ත කරගන්න තව රූප හොයාගෙන යන්න පුළුවන්ද? බෑ. ඒ ගන්ධය උදව් කර ගෙන ජීවිතය අවාසනාවන්ත ඉරණමකට පාන රූප හොයාගෙන යන්න පුළුවන්ද? යන්න වෙනවද? ගන්ධයේ ස්වභාවයත් - මුනෙ මුන මනනං.

කයට පොට්ඨබ්බයත් එහෙමයි. උපනින්න අන්ධ කෙනෙකුට කයට මොනවා හරි ගැටුනොත්, මෘදු බව ලැබෙයි, රළු බව ලැබෙයි, දුක් බව ලැබෙයි, සැප බව ලැබෙයි, සැපට සැපක් කියන්න, දුකට දුකක් කියන්න, මෘදු ස්පර්ශයට මෘදුයි, රළු ස්පර්ශයට රළුයි කියන්න පුළුවන්. ඇඳක් වගේ සියුම්, පුළුන් වගේ සියුම්

කියලා පුළුන් ටිකක් මනසේ තියෙයිද? අන්දර කටුවක් වගේ සැරයි කියලා අන්දර කටු තියෙයිද ඒ වේදනාවේ? කළුගල් ගෙඩියකින් ගැනුවා වගේ කියලා කළුගල් තියෙයිද ඒ දුක් වේදනාවේ? ඒ වේදනාවට අමතරව පෙර - පසු මනසේ මොනවද තියෙන්නේ?

ඒ වගේ, කයට ගැටෙන ඒ ස්පර්ශයට අත පය වදින්න තියෙයිද? ඒ කිව්වේ, උපනින්න අත එයා දැකලා නෑ නේ. කයට රූපයක් ගැටුනහම, රළු බව දැනෙයි, අතක් වැදුනා, කකුලක් වැදුනා, ඇඟිලි ටිකක් වැදුනා, කම්මුල් පාරක් වැදුනා කියලා තියෙනවද එයාට? නෑ. ඒ ස්පර්ශය, පොට්ඨබ්බය, පොට්ඨබ්බ මාත්‍රයක්. ඒකට එකතු වෙලා නෑ මට්ටම්වූ වස්තු. ඒකට එකතු වෙලා නෑ ගොරෝසු වස්තු. ඒකට එකතු වෙලා නෑ දුක් සහගත කටුක නිමිති. අන්දර කටු, බෝතල් කටු ඇතිලා දුක් විඳින්නේ නෑ. එයාට එකතු වෙලා නෑ ජීවිතයේ සැප දෙන, සැප පහසු ඇඳ ඇතිරිලි. මුතෙ මුත මනනං- දැනීම දැනීමක් ම විතරයි. එහෙම දැනෙද්දින්, පෙර - පසු මනස ශූන්‍යතාවයේ. ඕකට කියනවා 'සලායතන පච්චයා, ජීවිත පච්චයා වේදනාවක් විතරක් ම විඳිනවා'. සලායතන නිසා පවතින එක් ම ධර්ම බවක් පවතිනවා. අනිත් හැම ධර්මතාවයන්ගෙන් ශූන්‍යයි. ආර්ය ශූන්‍යතාවය කියලා කියනවා.

ඔය ආයතන ටික තනි වුණහම ඒ තනි වුණ ආයතනය විතරමයි, වෙන ආයතනවත්, වෙන නිමිතිවත් නැතුව, අසීමිත මනසකින්, නිමිති කිසිවක් නැති මනසකින් ශූන්‍යතාවයකින් යුක්ත මනසකින්, අරමුණු එක්ක සම්බන්ධ වෙලා ඒ ඉන්න ජීවිතයට කියනවා ආර්ය ශූන්‍යතාවය කියලා.

ඒ ශූන්‍යතාවය, ඒ ආර්ය ශූන්‍යතාවය මුළු ජීවිතය පුරාවට ම පවතිනවා. ඔතෙන්නට, ඔය ලෝකයේ කෙළවරට ගිය කෙනාට, ඔය මට්ටමට ජීවිතය ගත්ත කෙනාට අපි කියනවා - බාහිනපාපී බ්‍රාහ්මණ කියලා - පව් බහා තැබූ නිසා බ්‍රාහ්මණ කියනවා. අපි කියනවා 'බිණාශුව මහ රහතන් වහන්සේ' කියලා.

රහතන් වහන්සේ කිව්වත්, ජීවිත පච්චයා, සලායතන පච්චයා පවතින එක්ම අධිකරණයක් විතරක් තියෙන, ධර්මතාවයක් තියෙන, පෙර පසු ශූන්‍යතාවයෙන් යුක්ත, අසීමිත වූ, සීමා නොකරන ලද සිතකින් වාසය කරන මනසක් ඇතුව ජීවත් වෙන පැවැත්මක්. ඔතෙන්නට කියනවා අනුපාදා පරිනිර්වාණය කියලා.

ලෝකයේ කිසිවක් උපාදාන වෙලා නැහැ. ඔන්න ඔතෙන්ට කිව්වා ලෝකයේ කෙළවර කියලා.

ඊට පස්සෙ මනස ගන්න. හිතට හිතෙන කොට, අද ඒ සිතුවිලි තුළ බොහෝ දේ තියෙනවා. ඊ ි හිදාගෙන ඉන්න කොට හිත පෙනුන අවස්ථා තියෙයි නේද? හිතෙදි නෙමෙයි, හිතෙ දැකලා, නැගිටලා, පනුවදාට හිතෙ මතක් කරන්න පුළුවන්ද? පුළුවන්. ඒ මතක්වෙන හිත රූපයෙන් ජීවත්වෙන ජීවිතයට මොනවද ලැබෙන සතුට. ගොඩාක් සතුටක් සැපක් ලබන්න පුළුවන්ද? දුකක් ලබන්න පුළුවන්ද? ඒ හිත රූපය ඇහෙන් බලන්න පුළුවන්ද? ස්පර්ශ කරන්න පුළුවන්ද? අතින් අල්ලන්න පුළුවන්ද? ඒ හිත රූපයෙන් ශබ්ද අහන්න, ගඳ සුවඳ බලන්න පුළුවන්ද? හිතට හිතෙන හැම විත්තප රූපයකම මට්ටම ඕක තමයි. ඒ රූපය ඇතුළෙ කිසිමම නෑදෑ, දෙමව්පිය, ගොඩනැගිලි, දවස, කාරණා මුතුන්ම නැතුව, සිතින් සිහි කරපු සංඥා මාත්‍රයක් ම විතරක් වෙනවා නම්, ඒකද ස්පර්ශය නැතිවෙන කොට නැතිවෙනවා නම්, ඒ සංඥා මාත්‍රය අරබයා පෙර - පසු මනස අසීමිත ශුන්‍යතාවයකින් පවතින්නේ. මෙන්න මේකට කිව්වා ලෝකයේ කෙළවර කියලා.

ඔතෙන්ට ගිය කෙනාට ඒකාන්තයෙන් ම, ඉපදීම, මරණය, මහළු බව, චුන්ටීම හටගැනීම කියන ධර්මා නෑ. ඉපදෙන්න කෙනෙක් නෑ. ඔතැන තියෙන්නේ ධර්මා ටිකක් විතරයි. ඒද හේතු ප්‍රත්‍යයි. ධර්මා ටික නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා. එබඳු වූ නුවණයි. එව්වරයි. ඔය ලෝකයේ කෙළවර.

දැන් 'ලෝකය' බලමු. ලෝකය මොන වගේද? මොකක්ද ඒකට දෙන්න පුළුවන් මෙන්න මේ වගේ කියලා හිදසුන්? ලෝකයේ ස්වභාවය තමයි තථාගතයන් වහන්සේ ඇති කල්හිත්, නැති කල්හිත් වතුරෙ තියෙන ඡායාවකට බඳු මට්ටමේ වණී සටහනක් තමයි ජීවිතයේ සැබවින්ම පැවතුණේ. ඕකට කියනවා භූතය කියලා, යථාභූතය කියලා. සත්‍යය කියලා කියනවා. ඇත්තම ඇත්ත.

එබඳු රූපය ඇස් හමුවට එද්දි, ඒ රූපය තුළ බලන්න ගොඩාක් වස්තු තියෙනවා නම්, රත්තරන් තියෙනවා, ඊදි තියෙනවා, මුතු - මැණික්, ගෙවල් - දොරවල්, යාන - වාහන, ඉඩ - කඩම්, තියෙනවා නම් මේ තමයි ලෝකයේ ස්වභාවය. ලෝකය ඇතුළෙ මේ ඉන්නේ. ඇහෙන් බලලා, පෙනෙන වස්තුව අල්ලන්න පුළුවන් තාක් ලෞකිකයි. ලෝකයේ ඉන්නේ. ඇහැට පෙනෙන දේ උදව්

කරගෙන ශබ්ද අහන්න පුළුවන් නම්, ශබ්ද ඇහෙනවා, ඇහෙන fan එක පෙනෙනවා. පෙනන fan එකේ ශබ්දය ඇහෙනවා. මේ තමයි ලෝකයේ හැටි. ඒ ඇහැට පෙනෙන රූපයේ බර කියන්න පුළුවන් නම් කිලෝ පහහක් බරයි, හැටක් බරයි කියලා, ඒ පෙනෙන රූපය තුළ අම්මලා, තාත්තලා, සහෝදරයෝ, ද්‍රෝණිත් ඉන්නවා නම්, මේ මානසික මට්ටම දකින්න මොකක්ද? ලෝකය.

මේ වෙලා තියෙන්නේ වෙන මුකුත් නෙමෙයි, මෙතන හරි සියුම් ධර්මානුකූලත්වයක් තියෙනවා. අර වතුරක උපමාව බඳු වණි සටහන සැබවින්ම ඇස් මට්ටමට එන්නේ. කවදාවත් වෙනසක් නෑ. ඒ ධාතුව, ඒ ලෝකයේ කෙළවරට නොගිය නිසා, ඇත්ත නොදන්නාකම නිසා අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්, ඝෂණිකව අපේ මනසේ ආශ්‍රව යෙදෙනවා, පුද්ගලයෙක්, සත්වයෙක්, මැණික්, රත්තරන් කියලා අදහස් ඝෂණිකව වේගයෙන් එනවා. එබඳු වූ අදහසින් මේ රූපය දිහා බලන කොට ඇත්ත පෙනෙන්නේ නෑ, පෙනෙන්නේ රත්තරන්. **මේ දෙපාරක් ගිහිල්ලා තියෙන්නේ.**

විශාල දහම් කොටසක් කියන්න පුළුවන් ගොඩාක් වටින, නමුත් කාලය ටිකයි. ඒ හින්දා ගොඩාක් මේක කෙටි කරලා කියන්නේ. නමුත් තේරුම් ගන්න, මේක හරිම ම වටිනවා කියලා මගේ ජීවිතයට නම් හිතෙනවා. මොකද කෙනෙකුට නිවන කියන්නේ භීතියක් නෙමෙයි, නිවන කියන්නේ නොලැබෙන දෙයක් නෙමෙයි. නිවන කියන්නේ ලබාගන්න බැරි දෙයක් නෙමෙයි. දිටු දැමියේ නිවෙන්න පුළුවන් කියන ධර්ම ධාතුව තියෙනවා මෙතැන.

එතකොට, ලෝකයේ ස්වභාවය තමයි ඇහැට පෙනෙන රූපයෙන් කනට ශබ්ද අහන්න පුළුවන්, ගඳ සුවඳ ලබන්න පුළුවන්, රස විඳින්න පුළුවන්, කයින් අල්ලන්න පුළුවන්, හිතින් හිතන්න පුළුවන් කියලා, අතින් ආයතන ටිකෙන් ඒකෙ වැඩ කරන්න පුළුවන් කියලත් තේරෙනවා. පෙනෙන රූපය ඇතුළේ ජීවිතයේ අවාසනාව ගෙනෙන වස්තු තමන්ට පෙනෙනවා. ජීවිතයට වාසනාව ගෙනෙන වස්තු පෙනෙනවා. ජීවිතයේ වාසනාව, අවාසනාව ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන තීරණය වෙනවා. ප්‍රිය කෙනාට, ලස්සන කෙනාට උදව් ලැබෙයි, අවලස්සන, අප්‍රිය කෙනා අයින් කරනවා කියලා මේ වගේ උපධි සම්පත්ති, උපධි විපත්ති ලෝකය තුළ තියෙනවා. ගති සම්පත්ති, ගති විපත්ති තියෙනවා. ප්‍රයෝග සම්පත්ති, ප්‍රයෝග විපත්ති තියෙනවා. කම්ය තුළ බෙදෙනවා ගොඩක් දේවල්. එතකොට මේ තුළ රන්, රිදී, මුතු, මැණික් දකින්න පුළුවන්. මේක තමයි ලෝකය.

නාසයට ගන්ධයක් දැනෙන කොට ඒ ගන්ධයට එකතුවෙලා තියෙනවා කරවුම් සුවඳ, මල් සුවඳ, හඳුන්කුරු සුවඳ, අශුවි ගඳ කියලා ගන්ධයන් එක්ක තව ගොඩක් දේවල් එකතු වෙලා ඇති මහසේ. මේ තමයි ලෝකයේ ඇතුළු. දිවට රසක් ලැබෙන කොට කරවුම් රස, තිත්ත කරවිල රස, අඹවල රස, සීනි රස කියලා රසට ද්‍රව්‍ය කාරණා එකතු වෙලා ඇති, මේ තමයි ලෝකයේ හැටි. මේ තමයි ලෝකය. ඕක තමයි ලෝකයේ ඇතුළු. කයට පොට්ඨබ්බයක් ගැටෙන කොට, අන්දර කටුවක් ඇනුණා, බෝතල් කටුවක් ඇනුණා, පිහි පාරක් ඇනුණා, කඩු පාරක් ඇනුණා, කිහිසි පාරක් ඇනුණා, මුළු ජීවිතයම ඉවරයි. ඔන්න ඔය ටික තියෙන්නේ. ඊට පස්සේ, මෘදු අතකින් ඇල්ලුවා, මෘදු මෙට්ටයක්, පුළුන් වගේ ටිකක්, හරි සැහැල්ලු කපු රෙද්දක් කියලා මේ වගේ මෘදු, සුමුදු වස්තු හම්බවෙනවා. එතැන ලෝකය ඇති.

ඊට පස්සේ, හිතින් සිහිකරන්න පුළුවන් මෙතැන ඉඳලා ඔය පින්වතුන්ගේ ගෙදර. අම්මා ගැන, නාත්තා ගැන, මැරුණු නාත්තා ගැන, මැරුණු අම්මා ගැන, හිතන්න පුළුවන්. හිතලා සතුටු වෙන්නත් පුළුවන්. හිතලා දුක් වෙන්නත් පුළුවන්. ඒ තමයි ලෝකය. නමුත් ධම්මායතනය කියන්නේ දැන් සිහිකරන විතර්ක මාත්‍රය හිනෙකට පෙනුණ සිත. හිනෙ - දැකපු හිනයක් සිහි කෙරුවේ යම්සේද, එබඳයි. එබඳු වූ විතර්ක සංඥාව තුළ, ඇතුළු, පුද්ගලයෝ ඇත්තයි. ඒ වස්තුව හැති වුණාට, අවිද්‍යාව හැති වුණේ නෑ. ඒ නාත්තා අපෙත් හැති වුණේ නෑ, අම්මා හැති වුණේ නෑ. සහෝදරයා හැතිවෙලා නෑ. ඒ හින්දා, ඒ නාත්තා වෙනුවෙන් අඬන්න පුළුවන්, ඒ අම්මා වෙනුවෙන් අඬන්න පුළුවන්. ඒ සහෝදරයා වෙනුවෙන් අඬන්න පුළුවන්. ඒ අපේ අවිද්‍යාවට පින් සිද්ද වෙන්න. ඒ වගේම, ඒ අම්මා, නාත්තා වෙනුවෙන් ආපනු උපදින්න පුළුවන් සිහිකරලා අපිට. හැබැයි යථාර්ථය තියෙන්නේ හිනෙන් පෙනෙන රූපයකට බඳු හිතෙන් උපද්දපු විතර්ක මාත්‍රයක්.

ඊගාවට මෙතැන ඉඳලා රත්තරන්, රිදී, මුතු, මැණික් ගැන හිතන්න පුළුවන්, සතුටු වෙන්න පුළුවන්. ගෙදර ඉඳලා පාසැල් ගිය දරුවා ගැන හිතලා බය වෙන්න, දුක් වෙන්න පුළුවන්. රස්සාවට ගිය දරුවා ගැන හිතලා බය වෙන්න පුළුවන්. මේ තමයි ලෝකය. ස්පර්ශ ආයතන හය ඇතුළු ද්‍රව්‍ය කාරණා, පුද්ගලයෝ, සත්වයෝ, වටිනා නොවටිනා දේ, හොඳ හරක දේ, යහපත අයහපත දෙන දේ දැකින්න පුළුවන් හම් - ඒ ලෝකය. අපි ඉස්සෙල්ලා දැක්කා, ලෝකයේ කෙළවර තුළ එහෙම බෙදීමක් මොන විදිහකටවත් තිබුණද? හොඳ - හරක,

වාසනාව - අවාසනාව, යහපත - අයහපත, මුතුන් නෑ. නමුත් එබඳු වූ යථාර්ථයක් තියෙන තැනක, අද අපේ මනසේ පවතිනවා ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් වාසනාව - අවාසනාව, හොඳ - නරක, යහපත - අයහපත ගෙන් දෙන්න පුළුවන් ධර්මය. අපි මේ මතක් කළේ, ලෝක ධර්මය අර "ලෝකය තුළ" නිත්‍යයි.

උන් ලෝකය සහ ලෝකයේ කෙළවර කියන දෙක පැහැදිලිද? උන් මෙතැනදි අපට යමක් ඕනේ. ලෝකයේ ඉන්න අපි කොහොමද ලෝකයේ කෙළවරට යන්නේ? මේ ස්පර්ශ ආයතන තුළ හොඳ - නරක, යහපත - අයහපත, වටිනා - නොවටිනා දේ තුළ ඇලෙමින්, ගැටෙමින්, බැඳෙමින්, ජීවත්වෙන, පවතින මේ මනස, ඇලීමෙන් ගැටීමෙන් තොර, ඇලීමෙන් බැඳීමෙන් තොර, වාසනාවෙන් - අවාසනාවෙන්, හොඳෙන් - නරකෙන් තොර, ඉපදීම, මහළු බව, මරණය හැති ලෝකයේ කෙළවරකට ගෙනියන්නේ කොහොමද කියලා ප්‍රශ්නයක් තියෙයි නේද? මේ ස්පර්ශ ආයතන හය ඇතුළේ මෙව්වර දේවල් පෙනෙන මට්ටම.

ඊට පස්සේ හොඳ දෙයක් හොඳට දකින්න. මේ ඔක්කොම ටික මනෝමයෙන් විඳින සැප - දුක් කියන එක තේරෙනවද ඔය පින්වතුන්ට.

පවතින සැබෑම භූතය, ධාතුව, ස්පර්ශ ආයතන හයේ සැබෑම ගති පෙන්වුවා. ඒ ඇතළුත තියෙන මේ තරම් වටිනවා කියන ඔක්කොම ටික ගෙන් දුන්නේ, අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා - සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාම රූපං කියන ටිකෙන්. ලෝකය හැදුවේ ඔතැනින්. අවිද්‍යාව ලෝකයේ ජත්‍රය, අවිද්‍යාව ලෝකයට මුල් වෙලා. මේ ඔක්කොම මනෝමයෙන් තියෙන ප්‍රශ්න කියන එක නුවණක් තියෙනවා නම් ඔය පින්වතුන්ට තේරෙන්න ඕනේ. තේරෙයි. නොතේරන්නොත් තව ටිකක් හිතන්න. මේක ඇත්තටම ජීවිතය පිළිබඳ ප්‍රශ්නයක්.

මෙබඳු ධර්ම ධාතුවක් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් හැර ලෝකයේ මතු වෙනවා කියන එක හිතෙකින්වත් වෙන්නේ නෑ. හිතෙකින් ද නොගිය විරූ නිවන කියන්නේ ඒකයි. ලෝකය ඇතුළේ සත්ව - පුද්ගල භාවයෙන්, වාසනාව - අවාසනාවෙන් ජීවිතය බෙදුණු අයට, එයින් මිදිලා මේ පවතින යථා භූත ස්වභාවයත් පෙන්නලා, එබඳු තැනක අවිද්‍යා කර්මයෙන් හදාගත්තු ලෝකයක් පෙන්නන ධර්ම ධාතුව පෙන්නනවා තර්කානුකූලයන් වහන්සේ.

ඒ නිසා හොඳට මතක තියෙන්න ඕනේ, හොඳට තේරෙන්න ඕනේ මේ කාම භූමියේ අපිට පෙනෙන මට්ටම් විතරක් නෙමෙයි, රූපාවචර, අරූපාවචර අයටත්, ඔය ස්පර්ශ ආයතන හයේ පෙන්නපු ආයතන මට්ටම් එකමයි. ඒ අයගෙන් අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයට ඒ ඒ ආයතන ඇතුළේ වස්තු තියෙනවා. ඒ ඒ ආයතන තුළ ද්‍රව්‍ය කාරණා තියෙනවා. ඒ නින්දා, ඒවයේ ද්‍රව්‍ය කාරණා - අපිට ආයතන දොළහක් ඇතුළේ ද්‍රව්‍ය කාරණා හම්බවෙන මට්ටමට කිව්වා කාමාවචරයි කියලා. ආයතන හයක් ඇතුළේ ද්‍රව්‍ය කාරණා හම්බවෙන අයට කිව්වා රූපාවචරයි කියලා. ලෝකය ඇතුළු එකමයි, අවිද්‍යාව එකමයි, සැප සහ දුක, වාසනාව සහ අවාසනාව කියන දෙකේ අඩු වැඩි කමක් තියෙන්නේ. එන්න එන්න ස්කන්ධයෝ අඩු වෙනවා කියලා කියන්නේ, අවාසනාව අඩු වෙනවා, දුක අඩු වෙනවා කියන එක. හැබැයි යථාර්ථය, අවිද්‍යාව නැති නොවීමෙන් ඔක්කොම එක තැන.

ආයතන දෙකක් පරිහරණය කරන කෙනාත්, ආයතන දොළහම පරිහරණය කරන තැනට එනවා, අද දොළහ පරිහරණය කරන කෙනා හෙට ආයතන දෙක පරිහරණය කරන තැනට එනවා. විටෙක උඩක, විටෙක යටක, යටක උඩක කියන සසර කිව්වේ ඕකයි. ඒ නින්දා සසරට සාපේක්ෂව ආයතනවල අඩු වැඩිකම නෙමෙයි ප්‍රශ්නේ. අවිද්‍යාවෙයි ප්‍රශ්නේ තියෙන්නේ.

ඒ නින්දා අවිද්‍යාව දුරුවෙන සම්මා දිට්ඨි - ලෝකයේ කෙළවර ඉස්සෙල්ලා දැනගන්න. ලෝකයේ කෙළවර මෙන්න මේකයි, මෙන්න මෙතැනයි, මෙන්න මේ ධර්ම ධාතුව මනසේ ඉපදුණු තැනටයි නිවන් දැක්කා කියන්නේ කියලා ඉස්සෙල්ලා දැන ගත්තොත්, එහෙම පවතින තැනක මෙන්න මේ මානසික මට්ටමටයි ලෝකය කිව්වේ, අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නා කිව්වේ, සසර කිව්වේ කියන එක දැක්කොත් තමයි නිතට ධෛර්යයක් එන්නේ, එහෙනම් බැර දෙයක් නෙමෙයි, මේ ලෝකයේ ඉඳන් මෙතෙන්ට යන්න පුළුවන් කියලා උත්තරේ එනවා. නැත්නම් අපට නිවන කියන එක සංකල්පයක්, නිහයක්. මේ සංකල්පයෙන් මිදිලා, නිහෙන් මිදිලා, ප්‍රත්‍යක්ෂයකට මනස ගන්න පුළුවන් ධර්ම ධාතුවක් මේ සූත්‍රයේ තියෙන්නේ.

හරි, දැන් අපි ස්පර්ශ ආයතන ඇතුළේ සැප දුක් විඳින ද්‍රව්‍ය කාරණාවන්ගෙන් බොහොම සංකීර්ණ ලෝකෙක පිටත් වෙන්නේ. ඒ කියන්නේ බණ භාවනා කරන්නවත් ඉඩ නෑ. වෙලාවක් නෑ. ඇයි ඒ? වැඩ, දරුවෝ, ගෙවල්, දොරවල්, රැකි රක්ෂා. හැබැයි ඔක්කොම අවිද්‍යාවෙන්. මොන තැනක මොන විදිහට හම්බ වුණත් හම්බවෙන යථාර්ථය එකමයි.

හමුත් එබඳු වූ සංකීර්ණ ජීවිතයක් ගත කරන අපිට ලෝකයේ කෙළවරටම යන්න ඕනේ. ලෝකයේ කෙළවරකට යන්න නම්, ලෝකය අතහැරින්න වෙනවා. වන්නෙන් එපිටට යන්න, වන්නේ වැට ගාවට, වන්නේ කෙළවරට යන්න ඕනේ. වන්නෙන් එපිටට යන්න පුළුවන්ද වත්ත ඇතුළෙ ඉඳලා? බෑ. වත්ත ඇතුළෙ ඉඳලා වන්නේ කෙළවරට ගිහිනුයි එලියට යන්න වෙන්තේ නේද? ඒ වගේ, ලෝකයේ ඉන්න කෙනා ලෝකයේ කෙළවරට යන්න ඕනේ. ගියහමයි දුකෙන් මිදෙන්නේ.

ලෝකයේ කෙළවරකට යන්න තියෙන ධර්මා තුනක් තියෙනවා. මම කළින් මතක් කරලා තියෙනවා. ඕකට කියනවා විමුක්ති මුඛ කියලා. මේ ලෝකය ඇතුළෙ අපිට හම්බවෙන දේ තුළ තියෙන ධර්මා අනිත්‍යයි, දුකයි, අනාත්මයි කියලා දැක්කොත් තමයි ලෝකයේ කෙළවරට යන්නේ.

ලෝකයේ කෙළවරට ගියහම ඒකට අනිත්‍යයි, දුකයි අනාත්මයි කියන්නේ නෑ. එතකොට දර්ශනය. යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං නං නිරොධ ධම්මං - ඒ කියන්නේ, පෙනෙන දේ - අපි ඔය කතා කරන දර්ශනයක් තියෙනවා නේද? දකින්න පෙර තිබුණා නෙමෙයි, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නෙමෙයි අවස්ථාවට හදාගෙනයි බලන්නේ කියලා. ඒ දර්ශනය අයිති ලෝකයේ කෙළවරට. ලෝකයාට අයිති දකින්න ඉස්සෙල්ලා තිබුණා, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා, තියෙන දේ දකිනවා කියන එක.

දැන් ලෝකයේ ඉඳලා ලෝකෝත්තර - නැත්නම් ලෝකයේ කෙළවරට යන්න මාර්ගයක් ඕනේ. ඒකට කිව්වා ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය කියලා. හැබැයි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය 'අරමුණු කරගෙන' මුල් ටික තියෙන්නේ. මේ මුල් ටිකට කියනවා පුළු භාග ප්‍රතිපදාව කියලා. එයද ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා.

පුළු භාග ප්‍රතිපදාවෙදි පුළුවන් විදිහකට හිති පන්සිල් රකිමින්, පොහොය අටසිල් රකිමින්, කය, වචන දෙක හික්මවා ගන්න ඕනේ. දැන් මේ ස්වභාව - ශීල නෙමෙයි. ලෝකය ඇතුළෙ ඉන්නේ. පුළුවන් තරම් කෙනාගෙ ස්ව - උත්සාහයෙන් සපයා ගත යුතුයි. හිතලා කරගත යුතු දේවල්.

ඉන්ද්‍රිය සංවරය, හෝජනයේ පමණ දැන ගැනීම, නිදි දුරු කිරීම, කය වචන දෙක සංවර කර ගන්න තියෙන ඉතුරු ටික හිතලා හදාගන්න. මෙයින් කය

වචන දෙක සංවර වෙනවා. ඒක ඔය පින්වතුන්ට උපකාරයි මානසික සංවර්ධනයට. ඒ කියන්නේ විත්ත ඒකග්ගතාවයක් හදාගන්න. ඒ උපායේ පිහිටලා ටික ටික හරි හුරු කරන්න වෙනවා විත්ත සමටයක් ඇති කර ගන්න, හිත එකඟ කර ගන්න. බුදු ගුණ, අසුභය, මරණය, මෛත්‍රිය වගේ කමටහන් අරගෙන, වැඩ කටයුතු කරද්දි, බාහිර වස්තූන්ගෙන් රාග, ද්වේෂ, මෝහ මනසට ඇතුළු නොවෙන, මනසේ උපදින රාග, ද්වේෂ, මෝහ බාහිර වස්තු වලට පතිත නොවෙන විදිහට අතරමැදිත් සම්බාධකයක් දා ගන්න.

ඇහැ පරිහරණය කරද්දි, වැඩ කටයුතු කරද්දි, පෙනෙන දෙයින් හිතට කෙළෙස් නොඑන්න, හිතෙන් සිති කරන කෙළෙස් රූප භායාගෙන නොයන්න, අතරමැදි සම්බාධකයක් හැටියට දාගන්න උපායක් - බුදුගුණ හෝ හිතමිත්. අසුභය හෝ හිතමිත්, මරණය හෝ හිතමිත්, මෛත්‍රිය හෝ හිතමිත් වැඩ කටයුතු කරන එක. මේක උපායක්, සම්බාධකයක්, ගනුදෙනුව නතර කරන්න.

ට්ට පස්සේ, එක තැනක ඉන්න කොට වැඩි වෙලාවක් විත්ත ඒකග්ගතාවයක් සඳහා උත්සාහවත් වෙන්න පුළුවන් ආනාපානසති වගේ කමටහනක් උත්සාහවත් වෙන්න. සති නිමිත්තේ හිත තබාගන්න උත්සාහයෙන්, උචමනාවෙන් හැකුව. ස්වභාවයෙන්ම අශ්වාස, පුශ්වාස - හුස්ම ඉහළ පහළ යන ක්‍රියාවලියට අනුත්සාහයෙන් හිත තබන්න. සති නිමිත්තේ අවධානයෙන් ඉන්න. මේක බොහොම සීඝ්‍රව විත්ත සමටයක් ඇතිවෙන ක්‍රමයක්.

ශීලයක පිහිටලා, මේ විදිහට සමට කමටහනකින් හිත වඩන්න. හිත වඩමින් ඇත්ත ඇතිහැටියේ බලන්න - අජ්ඣතං වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති, බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣතං බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති ඇයි එතැනින් පනවන්නේ? පෙනෙන රූපායතනයේ ඇහෙන ශබ්දයේ, නාසයට දැනෙන ගන්ධයේ, දිවට දැනෙන රසයේ, කයට දැනෙන ස්පර්ශයේ, සිතට දැනෙන අරමුණු කියන ධර්මතා ඇතුළේ මොන තරම් වස්තු තිබුණත්, දේපල - වස්තුව, හරක - බාහ, ඉඩකඩම්, මිල - මුදල්, ඩොලර් කෝටි ප්‍රකෝටි ගණන් තිබුණත්, ඒ එකක් සඳහාවත් ඔය පින්වතුන් තණ්හාව අයින් කරන්න යන්න එපා. දරු මල්ලෝ, මුණුපුරන්ට තණ්හාව, ගෙවල් දොරවල් වලට බැඳිලා කියන මේවා බලෙන් අයින් කරන්න යන්න එපා. අයින් කරන්න බැහැ.

ඕවා ඔක්කොම සම්බන්ධවෙලා තියෙන්නේ තමන් සහ තමන්ගේ දෑ දරුවෝයි කියන ධර්මතා දෙකට. ඒ අවේනනික වස්තුවල වටිනාකම් ටික තියෙන්නේ සවිඤ්ඤාණක වස්තුවලට හේත්තු වෙලා. සවිඤ්ඤාණක වස්තු ටික තමන් සහ තමන්ගේ හෘදයෝ, දෑ දරුවෝ කියන ඔය ටිකේ කෙළෙස් ලෙහෙන කොට, තණ්හාව අඩු වෙනකොට, ගැටීම අඩුවෙනකොට, අර වස්තූන්ට තියෙන බැඳීම වෙහෙසකින් තොරව අතහැරෙනවා.

ඒ නිසා ලෝකයේ මෙව්වර දෙයක් මත පිහිටලා, එකින් එක ගානේ තණ්හාව අයින් කරන්න ගියොත්, මුහුදේ මාළු අල්ලලා ඉවර කරන්න හැදුවා වගේ වෙයි. එහෙම බෑ. ඒ නිසා, හැමවෙලාවෙම, ඒ ස්පර්ශ ආයතන හය ඇතුළෙ මොන තරම් වස්තු තිබුණත් ඒවා එකින් එකට අයින් කරන්න යන්න ඕනේ හැ. ඒ ඔක්කෝම වස්තුවල සම්බන්ධතාවය තියෙන්නේ සත්ව - පුද්ගල භාවයෙන් යුක්ත මේ ජීවිතත් එක්ක. ඒකත් අනුක්‍රමයෙන් ගිහිල්ලා, දෑ දරුවෝ, ඥාති කියන ඔක්කොගේම සම්බන්ධතා තියෙන්නේ තමන් කියන තැනට හේත්තු වෙලා. එතකොට, මෙන්න මේ සත්ව - පුද්ගල භාවය දැනෙන අරමුණුවල කෙළෙස් අඩුවෙන කොට, අනිත් ධර්මයන්ගේ ඇලීම, බැඳීම අඩු වෙනවා.

ඒකයි, මෙතෙන්දි තවම මෝහය නැති වෙන්නේ හැ. අවිද්‍යාව නැති වෙන්නේ හැ. විනෙය්‍ය ලෝකෙ අභිජ්ඣා ද්‍රෝමනස්සං - අවිද්‍යාව කියන එක නැති වෙන්නේ ලෝකයේ කෙළවරට ගිහිල්ලා, යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරෝධ ධම්මං කියන දර්ශනයෙන් තමයි අවිද්‍යාව සම්පූර්ණ ගෙවෙන්නේ. ඒක හොඳට මතක තබා ගන්න. ඊට මෙහා, මේ ලෝකය ඇතුළෙ පුළුවන් මොකක්ද? අභිජ්ඣා ද්‍රෝමනස්සං විනෙය්‍ය ලෝකෙ - ලෝහ, ද්වේෂ හික්මෙන විදිනට. ඒ නිසා අජ්ඣත්තංවා කායෙ කායානුපසසී විහරති - බහිද්ධාවා කායෙ කායානුපසසී විහරති, අජ්ඣත්ත බහිද්ධාවා කායෙ කායානුපසසී විහරති කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පුද්ගල භාවය තුළින්, ජීවිතය තුළින් අපිට අල්ලලා දෙන්නේ ඒ නිසයි.

එතැනදි, තමන්ගේ මේ රූපය හොඳට නුවණින් බලන්න. විදර්ශනා කියලා කියන්නේ, ලෝකයේ අය මම කියලා දකින මේ රූපය, පුද්ගලයෙක් කියලා දකින රූපය, ලෝකයේ අය තව සත්වයෙක්, තව කෙනෙක්, පුද්ගලයෙක් කියන, දකින තැනක ලෝකයා දකින දේට වඩා විශේෂණයකින්, විශිෂ්ඨයකින්, නුවණින් බලනකමට විදර්ශනා කියනවා. විපස්සනා කියනවා.

ලෝකයා පුද්ගලයෙක් කියලා බලන තැනක, දකින තැනක නාම - රූප කියන ධර්මතා දෙකක් තියෙන්නේ, දෙකක පැවැත්මක් තියෙන්නේ කියලා බලනවා. ඒකයි විදුර්ගතා කියලා කියන්නේ. දැන් ලෝකය තුළ අපට තියෙන්නේ සත්ව - පුද්ගල - ආත්ම දෘෂ්ටියක්. එබඳු තැනක හොඳට බලනවා රූපය ගැන. මේ ශරීරයේ, කෙස් ටිකක් කපලා අපි පැත්තකට දැමීමොත් කෙස් ටික පුද්ගලයෙක් කියලා හිතෙයිද? නෑ. හොඳට හිතට නගා ගන්නවා ඒ ගතිය.

මේ කය කියලා කියන්නේ කොටස් කියන අර්ථයෙන්. කොටස් තිස් දෙකකින් හැදුණු නිසා කය කියනවා. ජෛයි මේ නිකඛවේ වේදනා කායා, ජෛයි මේ නිකඛවේ සංඥා කායා, ජෛයි මේ නිකඛවේ චේතනා කායා - මහණෙනි මේ වේදනා කොටස් හයයි, සංඥා කොටස් හයයි. චේතනා කොටස් හයයි කියලා කිව්වේ. ඒ වගේ කොටස් කියන අර්ථයෙන් තමයි කාය කියන්නේ.

කොට්ඨාශ, කොටස් හතළිස් දෙකක් තියෙනවා. නමුත් ප්‍රකටව හිමිති ගන්න පුළුවන් කොටස් තිස් දෙකයි තියෙන්නේ. ඒ කොටස් තිස් දෙකකින් හැදුණු මේ රූපයට කය කිව්වා. ඒකෙදි කොටස් එකින් එක හුවමන් බලන්න, පුද්ගල භාවය හිතට දැනෙන්නේ නැතිවෙන විදිහට. කෙස් ටිකක් කපලා පැත්තකින් තිබ්බොත් පුද්ගලයෙක් කියලා පෙනෙන්නේ නෑ. එබඳු වූ ගතිය දැනෙන විදිහට, එබඳු වූ කෙස්මයි කොටස් තිස් දෙක එකතු වෙලා තියෙද්දීත් මේ තියෙන්නේ. රෝම කූප නූරලා පැත්තකට දැමීමොත් පුද්ගලයෙක් කියලා හිතෙන්නේ නෑ. නියපොතු ටික ගලවලා පැත්තකට දැමීමොත් නියපොතු ටික පුද්ගලයෙක් කියලා හිතෙයිද? නියපොතු කියලා හිතෙයි, පුද්ගලයෙක් කියලා හිතෙන්නේ නෑ නේද? දත් ටික ගලවලා දැමීමොත් පුද්ගලයෙක් කියලා හිතෙයිද? දත් කියලා හිතෙයි, පුද්ගලයෙක් කියලා හිතෙන්නේ නෑ.

ඒ විදිහට එකින් එක, ඉතාමත් සීඝ්‍රව මෙනෙහි කරන්න එපා, අපේ හිතට වැටහෙන්නේ නෑ. ඉතාමත් හෙමින් මෙනෙහි කරන්න එපා. අතරතුරට අනවශ්‍ය විතර්ක ඇතුළු වෙන නිසා. අඩු වැඩි හැතුව කෙස්, ලොම්, නිය, දත් කියලා අර ගතිය ඇතිවෙන මට්ටමට හොඳට හිතන්න.

එබඳු වූ කොටස් ටික හැදෙන්නේ කන බොන ආහාරය නිසයි කියලා බලන්න. ආහාරය නැමැති හේතු නිසා හැදෙන ප්‍රතිඵලය තමයි මේ කොට්ඨාශ. ඒද සත්ව

නොවූ පුද්ගල නොවූ හේතු ප්‍රත්‍යය. එබඳු වූ ආහාරයෙන් හැදුණු මෙබඳු කොටස් තිස් දෙකකින් එකතු වුණු මේ රූපය උපකාර මොකේද? අවිද්‍යා, කමී, තණ්හා කියන හේතු නිසා ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් පැමිණි විඤ්ඤාණයට, සිතට.

එබඳු වූ කය, මේ සිතට නවාතැන් දෙන ගෘහය. ඒ ගෘහයේ, ඒ ගෙදර පිහිටලා ඉන්න සිතෙන් රූප දකිමින්, ශබ්ද අහමින්, ගඳ සුවඳ ලබමින්, අරමුණු හිතමින් පවතිනවා. ආහාරයෙන් හැදුනු කොටස් තිස් දෙකකින් යුක්ත එබඳු කයක පිහිටලා, මෙබඳු ක්‍රියාකාරකම් ටිකක් කරන සිතකින්, මේ වගේ නාමය රූපයටත්, රූපය නාමයටත් උපකාර ලබලා, උපකාර වෙමින් කෙරෙන ක්‍රියාදාමයක් තියෙන තැනක, ඔය ඇත්ත නොදන්නාකම නිසා, මම කියන සංඥාව, පුද්ගලයෙක් කියන සංඥාවක් ඇතිවෙලා. ඔය ඇත්ත නොදන්නාකම නිසා ඔය රූපය නාමයටත්, නාමය රූපයටත් උපකාර වෙමින්, උදව් වෙමින්, කෙරෙන ක්‍රියාදාමයන්ගේ කෘත්‍යය නොදන්නා, නොදකිනකම නිසා, තව සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ පෙනෙනවා. ඒ සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ පෙනෙන තැනක රූපය ඔය විදිහට බලන්න, නාම ධර්ම ඔය විදිහට බලන්න.

ඒක අජ්ඣාසනංවා කියලා මතක් කළේ, ආධ්‍යාත්මික ශරීරය බලන්න ඕනේ නිසයි. හැබැයි ආධ්‍යාත්මික, තමන් කියන ශරීරය විතරක් ම බල බලා ඉන්න කොට, පිටත සත්ව - පුද්ගල භාවය පෙනෙන්නේ නෑ. පර සත්‍යානංවා, පර පුද්ගලානංවා කියලා බනිද්ධා කායෙ පෙන්නුවේ, බාහිර සත්ව - පුද්ගල කියන තැනක තියෙන්නේ නාම රූප දෙකක් කියලා බල බලා ඉන්නකොට, ආධ්‍යාත්මික පුද්ගල භාවය බැස ගන්නවා. ඒ නින්දා අජ්ඣාසන - බනිද්ධාවා කියලා පෙන්නුවා දෙපැත්තම, කලින් කලට, මාරුවෙන් මාරුවට මේක කරන්නේ.

මේ විදිහට ශීලයක පිහිටලා, හිත වඩලා නුවණින් මේ විදිහට බලන්න. බලනකොට - අතරී කායො නි වා පනස්ස සති පච්චපට්ඨිතා ගොති- සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නොවෙන කය පමණක් ඇත්තේය යන සිතිය හොඳින් එළඹ සිටින තැනට එනවා. ආත්ම දෘෂ්ටිය වෙනුවට අනාත්මය එළඹ සිටිනවා.

ඔන්න දැන් (නැවතත්) අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම. දැන් මේ ප්‍රතිපදා දෙකක්. (මුලින්) ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා අපි (හිතලා) වැඩුවේ මොකටද, ආත්ම වූ සංඥාව, අනාත්ම සංඥාවට පෙරලා ගන්න.

අනාත්ම සංඥාව තියෙන කෙනා මේ ජීවිතයේදීම දුකෙන් මිදෙනවා කියලා කිව්වේ, ඔය මට්ටමේදි නිවරණ ධර්ම දුරුයි, ආත්ම සංඥාව දුරුවෙන කොට, බාහිර වස්තූන්ගේ ඇලීම කලින්ම අතහැරලා, පුද්ගල සංඥා නෑ. අනාත්මයි. නිවරණ ධර්ම දුරුයි.

නිවරණ ධර්ම දුරු වුණු නිසා තමන් තුළ ප්‍රමෝදය, ප්‍රමෝදය නිසා ප්‍රීතිය, ප්‍රීතිය නිසා පස්සද්ධිය, පස්සද්ධිය නිසා සැපය, සැපය නිසා සිත එකඟ වීම. (මේවා ධර්මනාවයන්. නිතලා කළ යුතු දේ නොවෙයි.) ඒ එකඟ වෙන සිතට, ඒ සමාධියට කියනවා ආනන්තරක සමාධිය කියලා. ඒ සමාධියට පැමිණීමත් සමගම, පෙර - පසු නැතුව ආශ්‍රවක්‍ෂය වෙනවා.

ඒ සමාධියට, වතුරෙ තියෙන වණි සටහනයි, ඇහැට පෙනෙන වණි සටහනයි සමානයි. එතෙන්ට පෙනෙනවා දර්ශනයක්. ඒ පෙනෙන රූපය පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතිරි නැතුව නැති වෙනවා කියලා - යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සධ්ධං තං නිරෝධ ධම්මං.

ඒ සමාධියට මනස පත් වුණහම, ලෝකයේ කෙළවරකට ගියා, ඇත්ත දැක්කා කියනවා. ඇත්ත දකින කොට කළකිරෙනවා, නොඇලෙනවා, මිඳෙනවා.

මෙබඳු ඇත්තක් තියෙන තැනක, මවු මළ දුක, පියා මළ දුක, සහෝදරයා, සහෝදරිය, ඥාති හිතෙමින් මළ දුක වින්දේ අනන්ත අපරිමානවයි කියලා කළනොකිරුණොත් තමයි පුදුමේ.

ඒ නිසා, මෙන්න මේ වගේ ප්‍රතිපදාවක් තියෙන්නේ. තව ගොඩක් විස්තර කරන්න තිබුණා. නමුත් ඊට මට කාලය නෙමෙයි. අනුමානට තේරුම් කර ගන්න, ආත්ම සංඥාවේ ඉඳලා අනාත්මයට ඉස්සෙල්ලා මාරු කර ගන්න. නිවරණ චිත්තය ගෙවා ගත යුතුයි. ඒක ගෙවා ගන්නේ කුමටද? ලෝකයේ කෙළවරට, නැත්නම් චිත්ත සමාධියක් ඇති කර ගන්න. ඒ සමාධියට ගියහම ලෝකයේ කෙළවරට ගියා, ඇත්ත පෙනෙනවා. ඒ කෙනා කළකිරලා, නොඇලලා, මිඳෙනවා. ඒ මිදීමට කියනවා අනුපාදා පරිනිර්වාණය කියලා. නව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති - ලෝකයේ කිසිවක් උපාදාන වෙලා නෑ මෙයාට. අනුවෙලා තියෙනවද වණි සටහන ඇතුළෙ මොනවත්? ඒ වගේම රූපය ඇතුළෙ, සද්දය ඇතුළෙ, ගන්ධය ඇතුළෙ මොකුත් අනුවෙලා නෑ.

ඕකට කිව්වා ක්ලේශ පරිනිව්වාණය කියලා. කෙළෙස් ටික විතරයි දුරු කළේ, ස්කන්ධ ටික තියෙද්දි. නමුත් මිදිලා. ජීවිතය පව්වයා, සලායතන පව්වයා යම් දුකක් විඳිනවා. යම් දවසක් තියෙනවා ඒකට තියෙන ආයුෂ ටික ඉවර වෙනකොට ඒ ජීවිතය නැති වෙනවා. ඒකට කියනවා අනුපදිශේෂ පරිනිව්වාණය.

රහතන් වහන්සේනමක් පිරිනිවන් පෑවා කියලා පුද්ගල සංඥාවෙන් ගන්න කොට, ඵතැන තියෙන්නේද සත්‍ය වශයෙන්, හේතු වශයෙන්, ප්‍රත්‍ය වශයෙන් තිබුණු ස්කන්ධ ටික නිරුද්ධ වුණ එක.

මෙන්න මේ විදිහට මේ ධර්ම ධාතුවේ පිහිටලා, අපි හැමෝටම මේ දුක් සහගත, අවාසනාවන්ත සසර අවසන් කර ගන්න පුළුවන්.

ලෝකය දැනගන්න, ලෝකයේ කෙළවර දැනගන්න, උපාය දැනගන්න ලෝකය තුළ ඇලෙන, ගැටෙන බව අඩු කරගන්න හැටි, උපාය දැනගන්න ලෝකයේ කෙළවරට යන හැටි. මේ ටික දැනගත්ත කෙනාට අවශ්‍ය වීර්ය විතරයි, උත්සාහය විතරයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමාන, ධර්මාන කාලයේ දේශනාවක් කළත් ඒ දේශනාව මීට වඩා වෙනස් වෙන්නේ නෑ. මොකද ඇත්ත ඒක නිසා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ සත්‍යය අවබෝධය.

ඉතින් මේ දේශනාව මේ ඉමක් කොනක් පරක් තෙරක් නැතුව අනවරාග්‍ර සංසාරෙක දුක් විඳිමින් ආපු, අවාසනාවන්ත සසර ගමන නතර කර ගන්න හේතුවක්, පාරමිතාවක් ම වේවා !

උප ග්‍රන්ථය

1 - මනෝ සම්චස්සය

... නැවත මතක් කළොත්, මනෝ සම්චස්සය කියන තැන - දැන් වක්ඛු සම්චස්සය නම් ප්‍රශ්නයක් නෑ. නමුත් මේ මනෝ සම්චස්සය කියන තැන, ලෝකය ඇතුළට යන්නත් අවශ්‍යයි. ලෝකයෙන් ඵලියට එන්නත් අවශ්‍යයි. ලෝකයෙන් එතෙර වෙන්නත් මනෝ සම්චස්සය අවශ්‍යයි. ලෝකයෙන් එතෙර ඥාණ දර්ශනය ඇතිකර ගන්නටත් අවශ්‍යයි. ලෝකයෙන් මිදෙන්නත් අවශ්‍යයි. ලෝක නිරෝධයටත් අවශ්‍යයි. ලෝකෝත්තර වෙන්නත් මනෝ සම්චස්සය අවශ්‍යයි.

අපි මේක බේරගන්නේ කොහොමද? ලෝකයට අයිති ස්පර්ශ ආයතනයක් පහවද්දි, මනෝ සම්චස්සයේදි, මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පස්සති මනෝ විඤ්ඤාණං කියලා විස්තර කරන මනෝ විඤ්ඤාණයයි, ධර්මා අටක් යෙදුණු, ලෝකයට අයිති මනෝ සම්චස්සය. ඒ මනෝ සම්චස්සය හැමවෙලාවෙම ලෝකිකයි. මොකද, එයා හැමවෙලාවෙම මනෝ විඤ්ඤාණයෙන් දැනගන්නේ මනෝ පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පස්සති මනෝ විඤ්ඤාණං කියන මෙන්න මේ සිද්ධිය.

මනෝ කියලා කිව්වේ සිතට

ධම්ම කියලා කිව්වේ සිතුවිලි වලට

මෙන්න මේ ටික හරියට තේරුම් ගන්නහමත් ලෝකයේ සැබෑ තත්වය හොඳට තේරුම් ගන්න පුළුවන්.

ඒ කිව්වේ, 'සිතින් යමක් සිහිකරලා, සිහිකරපු දේ දැනගන්නා වූ සිත' කියන මෙන්න මේ මට්ටමටයි ලෝකය වෙන්නේ. එතැන හැමවෙලාවෙම මුලා සහගත බවකින්මයි එන්නේ.

උදාහරණයක් විදිහට ගත්තොත් ඔය පින්වතුන්ට ගෙදර කියලා සිහිකරලා දැනගන්න පුළුවන් නේද? ගෙදර කියලා නිකම්ම දැන ගත්තේ නෑ. මනෝ කියන සිතේ කෘත්‍යය තමයි, ගෙදර කියලා සිහි කරනවා - සිතුවිලි. සිතින් ම යමක් සිහිකරලා, සිහිකරපු එක ම දැනගන්න පුළුවන්. එතකොට, සිත දෙවරක් කෘත්‍යය කරලා තියෙනවා.

සිතේ පළවෙනි අවස්ථාවේදී ගෙදර කියන අදහස සිහිකරලා සිත නිරූද්ධ වෙලා තියෙනවා. ඒ සිතුවලින් නිරූද්ධ වෙනවා.

දෙවෙනි අවස්ථාවේදී ඒ සිතෙන් සිහිකරපු 'නිමිත්ත' අල්ලා ගනිමින්ම ඊතාව සිත ඉපදිලා.

එතකොට හැමවෙලාවෙම මේ මනෝ විඤ්ඤාණය උපදින්නේ මනෝමය ධර්මතාවයක් අල්ලාගෙන. ඒක ප්‍රකෘති එකක් නෙමෙයි.

විශේෂයෙන්ම, මනෝ පටිච්ච ධර්මෙ ච උපප්පති මනෝ විඤ්ඤාණං කියන මේ මනෝ සම්ප්‍රසංසයට තුන් කාලයක් තියෙනවා. ඒ ඊතාව ලක්ෂණය. අතීතය සිහිකරන්න පුළුවන්, අනාගතය සිහිකරන්න පුළුවන්. වර්තමානයක ජීවත්වෙන්න පුළුවන්. බෙහෙවින්ම, වැඩිමනත්ම, මැරුණු, නිරූද්ධ වුණු අතීතය සහ නොහටගත්ත, නූපන්න අනාගතය මුල් කරගෙනයි මේ මනෝ කියන ධර්මතාවය උපදින්නේ. ඒකයි, ඒ තුළ මොන තරම් ඇත්තයි කියලා හිතුවත් ඇත්තක් නොවෙන්නේ. ඒක මනෝමයයි.

රත්තරන් වලින් හඳුපු දේට කියනවා ස්වණීමය කියලා, රිදියෙන් හඳුපු දේට කියනවා රජතමය කියලා, ලියෙන් හඳුපු දේට කියනවා දාරුමය කියලා, මනෝමයෙන් හඳුපු දේට කියනවා මනෝමය කියලා.

"මය" කියන ප්‍රත්‍යයෙන් කියන්නේ 'එයින් උපන්, එයින් හටගත්' කියන එක. ස්වර්ණමය කියලා කිව්වේ රනින් කළ, රනින් උපන්, රනින් හටගත් කියන එක. රජතමය කිව්වේ රිදියෙන් උපන්, රිදියෙන් කළ, රිදියෙන් හටගත්. මනෝමය කිව්වේ, මනෝමයෙන් උපන්න, මනෝමයෙන් කළ, මනෝමයෙන් හටගත්.

එතකොට, මනෝ පටිච්ච ධර්මෙ ච - මේ ධර්ම මොකක්ද, මොකෙන් කළද, ගෙදර කියන අදහස මොකෙන්ද කළේ - මනෝමයෙන්, මනසින් කළේ. මනසින් හඳුපු දේ ඔය පින්වතුන් දැනගන්නවා. නමුත් මනසින් හඳුපු දෙයක් අපි දැනගන්නේ නේද කියලා නොදන්නකොට රැවටෙනවා, 'භෞතික, ඛානික දේ' කියලා.

නමුත් මේක මනෝමයයි නේද කියලා දැනගත්තොත්, තිරිසන්ගත සතා උගේම ඡායාවට රැවටෙනවා වගේ අපි අපේම සිතුවලි වලට රැවටිලානේ ඉන්නේ කියලා දකියි. ඔතැන දකින්න පුළුවන් නම් ඔය පින්වතුන් අද විඳින දුක සියයට අනුවක්ම නෑ.

ලෝකයෙන් එතෙර වෙත මනෝ විඤ්ඤාණ සම්පීයනයක් තියෙයි. ඒක මනෝ පටිච්ච නෙමෙයි. මේ ප්‍රකෘතියෙන්ම පවතින ධම්මාරම්මණයන් දන්නවා වර්තමානයක. වර්තමානයක දන්නා වූ දක්නා වූ ධර්මයක්.

අතින් කියලා දෙයක්, සිදු වුණු, දැකපු දෙයක් සිහි කරන කොටත්, මේ සිදු වුණු, දැකපු දේ සිහි කරනවා කියලා දැන් මේ සිහි කරන්නේ සිතුවිලි ටිකක් නේද කියලා දන්න තරමට නුවණයි එතැන. ඒ තරම්ම වර්තමානයක එයා ඉන්නේ.

මම අහවල් දේ කරන්න ඕනේ කියලා හිතනවා නම්, අනාගතය නූපන්නා. කරන්න ඕනේ කියලා දැන් මේ හිතන බවද වර්තමානයයි, සිතුවිලියි නේද, මේක පටිච්ච සමුප්පන්නයි, ප්‍රත්‍යයෙන් හටගෙන නැති වෙනවා නේද කියන තරම් ඇත්තකින් පීචත් වෙනවා, රැවටෙන්න තියෙන ඉඩ ඇත්තේම නෑ.

ඒ නිසා මනෝ විඤ්ඤාණය සහ ධම්මායතනය කියන දෙක විතරයි ඒ මට්ටමේ ඇසුරු වෙන්නේ.....

2 - දුක් විඳින පුද්ගලයෙකුට මැඩු හිතේ වේගවත් බව

..... මේ ස්පර්ශ ආයතන හය හේතු ප්‍රත්‍යයි. සත්ව පුද්ගල භාවයක් කිසිම දෙයක් නෑ. ඇතැට පෙනෙන කොට 'පෙනෙන දේට නැඹුරු වෙලා උපදින හැම සිතකම' අනුශය කියන ධර්මාවය යෙදෙනවා. ඔය 'මම' කියන හැඟීම යෙදුණු හිතක් තමයි උපදින්නේ. ඒ සිත නැඹුරු වෙලා තියෙන්නේ පෙනෙන රූපයට නම් රූපය 'මම බලනවා' වගේ තේරෙයි.

පෙනෙන දේට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණ සිතේ ලෝභ වෛතසිකය නම් යෙදෙන්නේ, ඒ ලෝභ සහගත සිතුවිලි යෙදුණු සිත පෙනෙන දේට නම් නැඹුරු වෙලා තියෙන්නේ, මම පෙනෙන දේට කැමතියි වගේ තැනකින්, කෙනෙක් කැමතියි වගේ තැනකින් තමයි තේරෙන්නේ. පෙනෙන දේට සමගාමීව උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයේ පටිස වෛතසිකය නම් යෙදිලා තියෙන්නේ, එබඳු සිතින් පෙනෙන දේට නැඹුරු වෙලා නම්, 'මට' පෙනෙන දේ ගැන අකමැත්තක් ඇතිවෙලා වගෙයි තේරෙන්නේ.

තමන්ට සැප දුක් දැනුණා කියන කොට වෙලා තියෙන දේ දැනගන්න, තමන්ට සැප දුක් වෙලා නෙමෙයි. පෙනෙන දේ මුල් කාරණාව කරගෙන සැප සහගත වෛතසිකය යෙදුනු මනෝ විඤ්ඤාණය ඉපදිලා. පෙනෙන දේ ඇස් ඉදිරිපිටට එනකොට දුක් වේදනාව හා යෙදුණු මනෝ විඤ්ඤාණය ඉපදිලා.

ඒ උපදින සිතේ මම කියන මාන අනුශය, මගේ කියන අභිප්පාව, ලෝභය, ඒ වගේම ආශ්‍රව කියන මේ කෙළෙස්, ඒ වගේම අනුශය කියන ගති ඔය හිතේ යෙදිලා තියෙනවා. මේ ගති එක්ක, මට කැමැත්තක් තියෙනවා, මට අකමැත්තක් තියෙනවා වගේ හිතේ වේගය නිසා පෙනෙන්නේ.

අර ගිණි පෙනෙලේක් කරකවන කොට වළල්ලක් පෙනෙනවා නේ. පෙනෙන දේ මෙහෙම පෙනෙන කොට, පෙනෙන දේට සමගාමීව මම කියන හැඟීම යෙදුණු සිතක ලෝභ වෛතසිකය යෙදෙන කොට පෙනෙන දේට මම කැමතියි වගේ තමයි මේකේ කෘත්‍ය ටිකෙන් අපට තේරෙන්නේ.

එතකොට ලොකො ච කියන කොට, ලෝකයාද කියන කොට මේ ස්පර්ශ ආයතන හයෙන්ම හෝ හයම උරුම වුණු හෝ තව පුද්ගලයෙක් දකින්න එපා. **හත්වෙනියා තමයි නන්දරාශය, ඔය කෙළෙස් ටික.**

අට ලෝ දහමෙන් කම්පාවෙන පුද්ගලයෙක් කියන තැනක තියෙන්නේ ලෝක ධර්මා අටෙන් යුක්ත ස්පර්ශ ආයතන හයත්, ස්පර්ශ ආයතන හයට සමගාමීව උපදින, ආශ්‍රව යෙදුණු, මාන අනුශය යෙදුණු, කෙළෙස් යෙදුණු ලෝභ සහ ද්වේෂ, මෝහ කියන වෛතසික යෙදුණු මනෝ විඤ්ඤාණ මට්ටමේ සිතක්.

ඔය සිත උපදින කොට, දැන් ඇහැට මෙහෙම පෙනෙන කොට, පෙනෙන දේ දැනගන්න කොට, හුරු පුරුදු විදිහට මේ කැමැත්ත, ලෝභ සහගත සිතකුත් උපදිනවා නම්, ඒ සිතේ මම වෙමි කියන හැඟීමකුත් යෙදිලා තියෙනවා නම්, එබඳු හැඟීමකින් යුක්ත සිතකින් මේ පෙනෙන අරමුණට නැඹුරු වෙලා මේ සිත උපදින කොට හරියට තේරෙන්නේ, අර ගිණි පෙනෙලේක් කරකවන කොට ගිණි වළල්ල වගේ, 'මම මේ ජේන අරමුණ දකිනවා' වගේ කෘත්‍යයක් මේ නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නේ.

දුක් විදින පුද්ගලයෙක් නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නේ ඔන්න ඔහොම.....

3 - 'ලෝකයක් ම' මවන පටිච්ච සමුප්පාදය

..... මේ රූපය, රූපය හැටියට නොදන්න නිසා, වෙන මුකුත් නෙමෙයි රූපයේ ඇත්ත ඇතිහැටියේ නොදකිනකම නිසා, ඕකට කියනවා අවිද්‍යාව කියලා, මේ රූපය ඇස් ඉදිරිපිටට එනකොට ම, අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා - අවිද්‍යාව නිසා ආශ්‍රව යෙදෙනවා - පුද්ගලයෝ, සන්වයෝ, ගෙවල් දොරවල් කියන ද්‍රව්‍ය කාරණා ටිකක් අපට සිහිවෙනවා.

සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං - මේ සිහි කර ගන්න අදහසින් අපි ඒ දිහා බලන්නේ. ඒ කියන්නේ ඇස් ඉදිරිපිටට එන්නේ වණී සටහනක් විතරමමයි. ඒ වණී සටහනක් කියලා අපි ඉගෙනගෙන හැ. දැනගෙන හැ. උගන්නලා හැ. කවදාවත් සසරොදි හම්බවෙලා හැ රූපයේ ඇත්ත.

ඒ අවිද්‍යාව නිසා අපි ගාව ආශ්‍රව යෙදෙනවා, 'මේ කෝප්පය' කියලා සිහිවෙනවා. අපිටයි සිහිවෙන්නේ. ඒකට කියනවා අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා.

සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, කෝප්පය කියපු අදහසින් අපි ආපනු මේ දිහා බලනවා. බලන කොට මේ වස්තුව කෝප්පය වගේ අපට පේන්නේ.

කෝප්පය තියෙන හින්දා අපට කෝප්පය පෙනෙනවා කියලයි අපි හිතන්නේ. නමුත් ඒකෙ අතින් පැත්ත. කෝප්පය කියලා 'බලපු හින්දා' කෝප්පය පෙනිලා තියෙනවා මිසක, කෝප්පය හින්දා කෝප්පය කියලා පෙනෙනවා නෙමෙයි.

මේ වණී සටහනක් තියෙන්නේ. හොඳට දකින්න, ඇස් ඉදිරිපිටට එන්නේ දැකිම් මාත්‍රයක් පමණක් වූ අර වතුරට වැටෙන ජායාවක් බඳු වණී සටහන් මාත්‍රයක්ම විතරයි. රූපයේ එබඳු වූ ගතිය, එබඳු වූ ගතියෙන් අවබෝධ කර නොගැනීමමයි අවිද්‍යාව. ඒ නිසා අපි තුළ ආශ්‍රව යෙදිලා තියෙනවා.

මේ සිත බොහොම වේගවත්. පෙනෙනවාත් එක්කම මේ මනුස්සයෝ, සිල් ගන්න අය, එකක් එකක් ගානේ ඤාණිකව තමන්ගේ මනසේ විතර්ක පහළ වෙලා මේ තියෙන්නේ.

වණී සටහනක් තියෙන තැනක මෙබඳු විතර්ක තමන්ට පහළ වෙනවා කියන කාරණාවත් නොදකිනවා. ඒ කියන්නේ, අවිද්‍යා පුත්‍රයයෙන් හටගත්තු සංස්කාරයි මේ කියන එකත් නොදකිනවා. රූපයේ ඇත්ත නොදකින කමට අවිද්‍යාව. අවිද්‍යාව නිසා සංඛාර වෙන කොට මේ අවිද්‍යා සහගත සංඛාරයි කියන එකත් නොදකිනවා. එතකොට අවිද්‍යාව නිසා සංඛාර, සංඛාර නිසාත් අවිද්‍යාව. මේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා - සංඛාර පච්චයා අවිජ්ජා කියන කාරණාව අඤ්ඤාමඤ්ඤාව තියෙනවා. අමුතු බණක් කියනවා නෙමෙයි, ධර්මයේමයි තියෙන්නේ.....

ඔය වණී සටහන් මාත්‍රයක් වුණු දවසට අන්න අර අපි කතා කරන දර්ශනය එළඹ සිටිනවා, මොකක්ද? අනුභවා සම්භූතං හුභවා න භවිසසති, පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා.....

4 - ක්ලේශය හෝ නුවණ සහිත චිත්ත වෛතසික

.....කවදාම හරි දවසක ලෝකයේ කෙළවරට ගියා කියන තැනට එනකොට ඇහැරට පෙනෙන මේ රූපය තුළ සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ පෙනෙන්නේ හැතුව දේවල් කාරණා කිසිම දෙයක් හැතුව වණී සටහන් මාත්‍රයක් විතරක් වෙන්න ඕනේ. ඔතැන තමයි ලෝකයේ ඇත්ත. ධීනනි විනානි නට්ටි ලොකෙ - ලෝකයේ චිත්‍ර එහෙමම හිටිනවා, සංකප්ප රාගො පුරිසස්ස කාමො - මේ චිත්‍රය අරභයා පුරුෂයාගේ සංකල්පයයි, රාගයයි දෙකයි නසන්න තියෙන්නේ. ඒ කියන්නේ සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ගෙයක්, ගහක් කියලා අපි තුළ ඇතිවෙන අදහස් ටිකටයි මේ කාමය නිෂ්පාදනය වෙලා තියෙන්නේ.....

.....සත්වයා, පුද්ගලයා කියන තැන තිබුණේ ස්පර්ශ ආයතන හයයි, ඒ ටිකට ඇලෙමින්, ඒ ටිකේ ගැටෙමින්, ඒ ටිකේ රැවටෙමින් උපදින මනෝ විඤ්ඤාණයකුයි.

රහතන් වහන්සේ කියන තැනක තියෙන්නේ ස්පර්ශ ආයතන හයත්, ඒ ස්පර්ශ ආයතන හය පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු හැකිව හැකි වෙනවා කියලා ඇත්ත දන්නා වූ දක්නා වූ මනෝ විඤ්ඤාණයකුයි. ස්කන්ධ ටිකයි, නුවණයි.

ඔන්න ඔතෙන්නට ආවහම, ඔතැන හදා ගත්තහම, මේ වින්ද පුද්ගල භාව, මේ සියලුම ධර්මා, මේවා ඔක්කොම **හිත** කියලා පේනවා. මේවා ඔක්කෝම මනෝමය සිද්ධි ටිකක්.

විතර්ක ගොඩක් මිසක, මේ කන බොන ආහාරයෙන් හැදුණු සතර මහා ධාතු රූපයත්, අවිද්‍යා ආශ්‍රව නිසා උපදින චිත්ත වෛතසිකයන්ගේ විතර්ක ගොඩකුත් මේ තියෙන්නේ මිසක, **ඇත්තටම ජීවත්වෙන සත්ව පුද්ගල භාවයක් නෙමෙයි.** මේ ඔක්කොම මනෝමය සිද්ධි ටිකක් තියෙන්නේ.....

ස්පර්ශ ආයතන හයේ යථාභූත ස්වභාවය දන්නා වූ දක්නා වූ ස්වභාවයෙන් යුක්ත වූ මනෝ විඤ්ඤාණයක් උපදින, සම්මා දිට්ඨිය මුල් කාරණාව කරගත්ත, සිහි නුවණ මුල් කාරණාව කරගත්ත චිත්ත වෛතසික ටිකක්, ලෝක ධර්මා **අටෙන් යුක්ත ස්කන්ධ** ටිකක් උපදින තැනයි රහතන් වහන්සේ කියලා කියන්නේ.

5 - පඨමකඛාන සමාධිය...

.....ලෝකයේ කෙළවරට ගියා කියලා කියන්නේ තව පැත්තකින් ගත්තොත්, පංචායතනයේදී නම්, රූපයේ ඇත්ත ඇතිතැටියම දැක්කා.

වෙන මුකුත් නෙමෙයි කරලා තියෙන්නේ. චිත්ත වෛතසික ටිකත් අපට ඕනෙ වෙන්නේ මේ රූපයේ ඇත්ත මෙබඳුයි, මෙබඳු ඇත්තක් තියෙන තැනක සත්ව පුද්ගල බව තියෙන්නේ අපේ කෙළෙස් සහගත මනසේයි කියන කාරණාව තේරුම් ගන්න.....

.....හැමදාම ලෝකය ඇතුළෙම ඉපදිලා, ලෝකය ඇතුළෙම ජීවත් වෙලා, ලෝකය ඇතුළෙම මැරෙනවා මිසක ලෝකයේ කෙළවරකට ගිහිල්ලා නෑ. ඒ කියන්නේ සත්ව පුද්ගල හැඟීමෙන්ම, හැඟීම නිසාම ඉපදිලා, සත්ව පුද්ගල හැඟීම නිසාම හැදිලා වැඩිලා, සත්ව පුද්ගල හැඟීමකින්ම මැරෙනවා මිසක, ආයෙත් සත්ව පුද්ගල හැඟීමෙන්ම ඉපදිලා, හැදිලා වැඩිලා ආයෙත් මැරෙනවා මිසක, සත්ව පුද්ගල හැඟීම ඇතිවෙන, ඇති කරන, ඒ ඇතැටි පෙනෙන අරමුණ කියන්නේ රූපායතනයක් නේද? වණී සටහනක් නේද? අනාත්මයි නේද? කියන තැන හිතෙකින්වත් දැකලා නෑ.

..... දකින දේ තුළ අම්මලා, තාත්තලා, දුවලා, පුතාලා, නෑදෑයෝ, ගෙවල් ටොරවල් ඉඩකඩම්, යාන වාහන, ඒ දැක්කේ මොනතරම් වටිනාකමකින්ද? ඇහැටි පෙනෙන ඒකම රූපායතනය ඇතුලේ මහා ලෝකයක් මවාගෙන අඬනවා, විලාප දෙනවා, කෑ ගහනවා, මේ ලෝකයෙන් ම එළියට ඇවිල්ලා රූපායතනයක් විතරක් දකින කෙනාට විහිළුවක් වගේ තේරෙයි. මේක මහ පුදුම දර්ශනයක්. ඔය පින්වතුන්ට හරි පුදුම හිතෙයි.....

රහතන් වහන්සේ කියලා කියන්නේ වෙන මුකුත් නෙමෙයි, ශූන්‍ය වූ ග්‍රාමය, මේ නිස් ගෙවල් හයක් කියලා, මේකෙ සත්වයෝ පුද්ගලයෝ දව්‍ය කාරණා මුකුත්ම නෑ. මේ රූපය හොඳට බැලූවහම, හිස් වුවක්, ශූන්‍ය වුවක්, ඊක්තයක්, හර නැත්තක් හැටියට, වණී සටහන් මාත්‍රයක් ම විතරයි කියලා පෙනෙනවා. ඒකද අනිත්‍යයි කියන්නේ හටගෙන නිරුද්ධ වෙනවා කියන තැනකින් ජීවිතය පවතිනවා.

...ඔන්න ඔතෙන්නට ආවහම සිති භූතොසම් නිබ්බූතො කියනවා. මේ පෙනෙන රූපායතනය ඇතුළෙ සත්වයෝ, පුද්ගලයෝ දැකලා අනන්ත අපරිමාන දුක් විඳින

ඒ දුකෙන් - දිවිබි බිම්මට, යම් මොහොතකද දකින්නේ ඒ මොහොතේ ම- මනස මිඳෙනවා.....

මේ ඡායාරූපය ඇතුළේ සත්වයෝ පෙන්නලා, සත්වයෝ උපද්දලා, පුද්ගලයෝ පෙන්නලා, පුද්ගලයෝ උපද්දලා, ඒවයේ වටිනාකම් දිලා, අඩු වැඩිකම් දිලා මේ ඔක්කොම ටික කරලා තියෙන්නේ - ලේසි නෑ - මේ අවිද්‍යා සංඛාර කියන ධර්මාවයෙන්. ඔය ඔක්කොම, ලෝකයා වින්ද දුක් ඔක්කොම ඉවරයි, ලෝකෝත්තර කිව්වේ ඒකයි, ලෝකයේ කෙළවරට ආවා, වණී සටහනක් කියන තැනට.

අන්න එතෙන්නට ආවහම නිවරණ බිම් දුරු වෙනවා. එතකොට, විවිච්ච ව කාමෙ නි, විවිච්ච ව අකුසලෙහි ධමෙහි කියලා කාමයන්ගෙන් වෙන් වුණහම, කාමයන්ගෙන් වෙන්වීම නිසාම හට ගත්ත විවේකය නිසාම ප්‍රීති ප්‍රමෝදය උපදිනවා. ඒ ප්‍රීතිය නිසාම පස්සද්ධිය, පස්සද්ධිය නිසාම සැපය, සැපය නිසාම හිත සමාධි වෙනවා.

එතකොට කියනවා - විවිච්ච ව කාමෙහි, විවිච්ච ව අකුසලෙහි ධමෙහි සච්ඡක්කං සච්චාරං විචෙකජං පිති සුඛං පඨමඤ්ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කියලා.

ලෝකය ඇතුළෙන් එළියට එන ත්‍රිශික්ෂාව පූච්ඡ භාගයේ වඩලා, ඒ ලෝකයෙන් එළියට ආපු තමන්ගේ මනස තමන් කෙරෙහිම දකිද්දී තමන්ට ප්‍රීතිය, සැපය, සතුට උපදිනවා මම ලෝකයෙන් මිදුණා නේද කියලා. 'ඒ සැපයට ඒ සතුටට ම' හිත සමාධි වෙනවා.

ඒ කියන්නේ, ප්‍රීතියෙන්ම සැපයෙන්ම යුක්ත ධ්‍යානයක් ලැබෙනවා.

අන්න ඒ සිතට, ඒ මනසට මේ පෙනෙන වණී සටහන කියන එක දකින්න පෙර තිබුණා නෙමෙයි, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නෙමෙයි, මේක අවිජ්ජාවටද මේ ඇහැ විසින් උපද්දලායි පෙන්නන්නේ, ඇහැ දකින්නේ රූපයෙන්, රූපය දකින්නේ ඇහෙන්, රූපය පෙනුණා කියන්නේ ඇහැ ඉපදිලා, ඇහැ උපන්නොත් රූපයක් පෙනෙනවාමයි කියලා දකිනවා. ඒ පරියායෙන් ඒයා හඳුනනවා පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නැතිවෙනවා කියලා.....

මෙහෙම ඇත්ත දකිනකොට කළකිරෙනවා. මේ තරම්, හටගෙන නිරුද්ධ වෙන වණී සටහනක් ඇතුළේ මවු මළ දුක කොච්චර විඳලා තියෙනවද?, මේ වණී සටහන ඇතුළේ පියා මළ දුකට අඩුපු කඳුළු සතර මහා සාගරයේ ජලයට

වැඩි. මේක හිතන්න, මේ, ඇහැට පෙනෙන වඳී සටහන ඇතුළේ, මේ චිත්‍රය ඇතුළේ ඇත්ත වෙලා මේ.

එයා ඒක දකිනවා, දකින කොට කළකිරෙනවා. එදාට තමයි - අපි නිකිනදුනි දුකෙකි - දුකේ කළකිරෙනවා. ඔය අපි දැන් 'හිතලා' ගන්න කළකිරීමක් නෙමෙයි ඇත්ත ඇතිසැටියේ දකින කොට කළකිරෙන්නේ. කළකිරෙන කොට නොඇලෙනවා. නොඇලෙන කොට මිඳෙනවා. ඇස් ඉදිරිපිටට කොච්චර රූප ආවත් ඒ එකකින්වත් මේ හිත කම්පා වෙන්නේ නෑ.....

ඒ මිදීම අකෝප්‍ය වෙනවා. ඒ වෙන මුකුත් නිසා නෙමෙයි ලෝකයේ ඇත්ත දැකපු නිසා. එතැන ඒ ඔක්කොම අයින් කළේ දර්ශනයකින්.

එයා මේ වූව් තැනකින් ඉන්නේ. එයා නියපොත්තෙන් කඩන දේ අපට පොරවකින් ඩෝසරයකින්වත් කපා ගන්න බැරි වගේ තැනකින් පෙනෙන්නේ.....

6 - තමන් තමන්ට ම කරගන්නා මහා හානිය

..... දැන් ඔහු ලෝකය ඇතුළේ ඉඳලා කෙළවරට, එළියට එන්න ක්‍රමයක්. ශීලයක පිහිටලා, වින්ත සමටයක් ඇතිවෙන කමටහනක් වඩනවා. මේ කාලෙදි තමයි මම මතක් කළේ, ලෝකය ඇතුළේ අවශේෂ අරමුණු අතහරින්න. සත්ව පුද්ගල භාවයට හම්බවෙන අරමුණු නුවණින් මෙනෙහි කරන්න.

දැනගන්න නෙමෙයි, කරන්න.....

කයට දැනෙනවා නෙමෙයි, කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතටයි දැනෙන්නේ කියලා මේ දැනෙන සංවේදීතාවය ගන්නවා සම්පූර්ණ මනෝමය සිද්ධියක් හැටියට. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙහුයි රූප දකින්නේ - පෙනෙන අරමුණට කය ඇදහෙන දෙන්න එපා. මෙන්න මේ ටිකේ දක්‍ෂ වෙන්න.

මේ ඔය පින්වතුන්ට ලෝකයෙන් එළියට එන්න වේගවත් ම ක්‍රමය. ඔය පින්වතුන් වචන ටිකක් මුලුනනවා විතරයි. මේකෙ අර්ථය හිතට හැපෙන්න අල්ලලා දෙන්නේ නෑ. දවස් කීපයයි හරියට ඔහු අල්ලලා දෙන්න . මේක කරන්නේ නෑ කියලා කියන්නේ. කරනවා නම් විශේෂ වෙනස්කම් ක්‍ෂණිකව දැනෙනවා.

අරමුණ පෙනෙන කොට, මේ ඉඳගෙන ඉන්න මම මේ අරමුණ දකින්නේ වගේ තැනකින් ඔය පින්වතුන් ඉන්නේ. නමුත් ඔය පින්වතුන්ට පුළුවන් ලෝකයෙන් එළියට එන්න. මේ රළු මට්ටමේ ක්ලේශය අඩුවෙන්න මේ ක්‍රමවේදයන් පුදුම විදිහට වටිනවා. ඔය පින්වතුන් ඒවා කරන්නේ නෑ.....